

ZVAIGZNE

1950

№ 1

1950

Latv. PSR Valsts Biblioteka
Inv. 52-24656

10955

SVEICIENS STAĻINAM

Ar vārpu vainagu iet vasara pār druvām,
Ar dziesmām skanīgām kā ziediem piešalc ielu, —
Ko mūžus sapņojām, to tiešāmībā guvām,
Ko kaujās mantojām, to ceļamies redz lielu.

Dun milzu rūpnīcas, kur tūkstoš prāti, rokas
Steidz stiprus pamatus kalt dzīves jaunai plauksmei, —
Un plāni piepildās, un diži darbi sokas,
Liels izaug darītājs pats līdzī darba augsmei.

Pār šauro viensētu, pār veco posta dzīvi
Mums kuplo kolchozi kā teiksmu dārzi zali, —
Svin svētkus latvieši, par dzīvību un brīvi
No sirds tie pateicas Tev, lielais biedri Staļin!

Kā stars Tu ieplūsti spējš katrā darba jomā,
Dod gaitām ievirzi un soļiem spēka rosmi, —
Tu — graudu briedumā un zinātnieka domā,
Tu tur, kur vētra šalc, kur prasa cīņas drosmi.

Visdārgais, diženais, Tev sveicienu mēs sūtām
No bērzu birztalām, no mūsu skaistās Rīgas, —
No kvēlas, brīvas krūts ar pateicības jūtām
Pie Tevis domas skrien kā straujas bezdelīgas.

Kur ir vēl vadonis, kam tāda uzticība,
Kam darbi saskan tā un dotie solījumi, —
Tev, Staļin, veltīta ir tautu mīlestība
Un visas cerības, un laba vēlējumi!

Tu visu devi mums, kas iegūts un ko gūsim,
Tu nāvi novērsi, no kara draudiem sargā, —
Ar Tevi vienoti mēs vienmēr, vienmēr būsim,
Ar Tevi uzvarēs un arī stundā bargā!

Ne tāli mākoņi, ne vētras spēj mūs baidīt,
Lai čakli strādājam un līksmi svētkus svinam.
Var jūra bangoties un viļņi kuģi svaidīt —
Mēs stūri mierīgās un drošās rokās zinām!

ANDREJS BALODIS

DESMIT GADI

Desmit gadi nav pārāk ilgs laiks. Bet, ja šie desmit gadi ir sākums jaunam laimīgam laikmetam tautas vēsturē, tad tas ir nozīmīgs un ievērojams skaits. Un tāds ievērojams, visu mūsu tautu pacilājošs notikums ir šogad 21. jūlijs, kad paiet desmit gadi, kopš nodibinājies pie mums padomju vara. Pagājuši jau desmit gadi, kopš Latvijas darbaļaudis gāzuši kapitalistu kundzību un ņēmuši varu savās rokās; desmit gadi, kopš mūsu tauta kļuvusi patiesi brīva un pati sākusī izlemt savas dzīves un nākotnes jautājumus; desmit gadi, kuros esam pārkārtojuši savu dzīvi uz socialisma pamatiem; desmit gadi no mūsu gājiena jaunajā laikmetā brālīgā sadraudzībā ar citām padomju tautām, lielā vadoņa un skolotāja biedra Staļina vadībā.

Un šo Padomju Latvijas desmito gadadienu visa mūsu tauta atzīmē kā savu lielāko svētku dienu, kā dienu, kura stāsta par sasniegtajām uzvarām, kā dienu, kura runā par turpmākajiem uzdevumiem un parāda mūsu tālākās laimīgās nākotnes perspektīvas.

SAULES LĒKTS

Latviešu tauta gadu simteņiem cīnījies pret melnajiem vācu iebrocējiem, pret prūšu junkuriem, kas apspieda, izsūca un verdzināja tautu. Bet visus šos garos gadsimteņus tautā neatradās tāda spēka, tādas šķiras, kas spētu apvienot visplašākās tautas masas un izcīnīt tautai īstu un nevilnotu brīvību. Tāds spēks radās pagājušā gadu simteņa otrā pusē ar strādnieku šķiras izveidošanos.

Strādnieku šķira nosprauda cilvēces lielāko un cēlāko mērķi — cīņu par komunistisko sabiedrisko iekārtu, un šajā cīņā paņēma līdzī visu to vērtīgo un progresīvo, ko tauta savā vēsturē bija radījusi. Strādnieku šķira cēla cīņai visus darbaļaudis, visus grūtdieņus, kas nesa smago ekspluatācijas nastu, kurus vajāja un nicināja.

Slavenas cīņas izcīnīja Latvijas strādnieku šķira, ejot kopā ar lielās krievu tautas revolucionāro proletariatu. Lai atceramies tās grandiozās revolucionārās cīņas, kuras izcīnīja 1905. gadā, 1917. gadā un pilsoņu kara gados. Lielās Oktobra Socialistiskās revolūcijas rezultātā arī Latvijas darbaļaudis 1918. gada beigās un 1919. gada sākumā nodibināja padomju varu Latvijā. Bet iss bija toreizējais brīvības brīdis. Imperialistiskie savērnieki kopā ar latviešu tautas nodevējiem — reakcionāro buržuaziju un meņševikiem — asinīs noslīcināja strādnieku iekarojumus.

Uz darbaļaužu cīnītāju kapiem ārzemju imperialisti un tautas nodevēji dibināja buržuazisko Latviju. Strādnieku šķira, visi darbaļaudis Latvijā atkal iestiga kapitāla jūgā. Turpinājās kapitalistiskās iekārtas neatņemamas parādības — bezdarbs un krīzes. Bet tikpat nenovēršami turpinājās arī darbaļaužu cīņas par savu brīvību.

Tūlīt pēc buržuaziskās Latvijas nodibināšanās arvien vairāk dažādās malās notika demonstrācijas un streiki. Buržuazija centās likvidēt pēdējās iespējas strādniekiem organizēties un visiem līdzekļiem apspieda strādnieku cīņu. Policija, aizsargi, korporeļi, pērkonkrustieši, vanagi, «nacionālā» kluba huligani un «melnās bumbas» streiklauži ar ieročiem rokās uzbruka strādnieku demonstrācijām un ar varu centās salauzt streikus.

Bet darbaļaužu cīnītājus neiebaidīja ne 1919.—1921. gados buržuazijas noorganizētās masu slepkavības, ne vēlākās izrēķināšanās ar demonstrantiem un streikotājiem, ne cietumi, kuros ieslodzīja tūkstošiem tautas labāko dēlu. Cīņā iesaistījās arvien lielākas tautas masas, un tā nopietni sāka apdraudēt buržuazijas varu. Līdzīgs stāvoklis bija arī citu zemju buržuazijai, kura arvien vairāk pārgāja uz fašistisko diktaturu un organizēja jaunu karu pret pirmo strādnieku valsti pasaulē — Padomju Savienību. Lūk, šādos iekšējos un starptautiskos apstākļos arī Latvijas buržuazija ķērās pie pēdējiem līdzekļiem. 1934. gada maijā, balstoties uz savu bruņoto spēku — aizsargiem, buržuazija iznīcināja pēdējās demokrātijas skrandas un nodibināja ulmanisko fašistisko diktaturu. Tādā ceļā gribēja galīgi sakaut revolucionāro kustību Latvijā un, paklausot saviem imperialistiskajiem saimniekiem, pārvērst Latviju par kara placdarmu organizējamam uzbrukumam Padomju Savienībai.

Pēc ulmaniskās fašistiskās diktatūras nodibināšanās sākās masveida darbaļaužu aresti. Cietumu vairs nepietika un pēc Hitlera parauga Liepājā nodibināja koncentrācijas nometni. Kulturas dzīvē izskauda katru parādību, kurā varēja manīt kaut vai tikai progresu ēnu. Jau tā panikusi saimnieciskā dzīve sāka slidēt vēl straujāk uz leju. Pieauga dzīves dārdzība. Tā, salīdzinot ar 1933. gadu, 1938. gadā pārtikas produktu cenas bija cēlušās par 170%, plaša patēriņa rūpniecības preču cenas par 35%, īres maksa par 37% utt. Laukstrādniekiem pie budžiem faktiski nācās strādāt par vēderu. Bet darba zemniekus nospieda parādu nastas. Tā, piemēram, laikā no 1935. līdz 1939. gadam izūtrupēja apm. 32.000 darba zemnieku.

Dzīlā pagrīdē padzītā Latvijas Komunistiskā partija fašistiskās diktatūras apstākļos nenogurstoši cīnījās par darbaļaužu spēku mobilizāciju. Un jau drīz pēc Ulmaņa apvērsuma nodibinājās vienota darbaļaužu pretfašisma fronte, kura pulcēja ap sevi visplašākās tautas masas. Kompartija nesaudzīgi atmaskoja Ulmaņa fašistisko politiku, parādīja, ka tā dzen arvien dziļākā postā darbaļaudis, ka ved slepenas sarunas un slēdz slepenus līgumus ar agresoriem pret PSRS, ka Ulmaņa politika ir noziedzīga kara politika un ka tā apdraud visas mūsu tautas eksistenci. Tauta saprata kompartijas

aicinājumus uz cīņu pret fašistisko diktaturu un sekoja tiem. Revolucionāro cīnītāju spēki pieauga, un cīņu atrisinājums tuvojās.

Stāvoklis kļuva sevišķi saspīlēts, kad Ulmaņa valdība nekaunīgā kārtā pārkāpa ar PSRS noslēgto savstarpējās neuzbrukšanas līgumu un slepeni izpildīja imperialistisko valstu norādījumus sagatavoties karam. Padomju valdība nevarēja pielaiest, ka līgumu, kas ar to noslēgts, sāk rupji pārkāpt. Padomju valdība pieprasīja precīzi izpildīt līgumus un demokratizēt valdību tā, lai tā varētu nodrošināt līgumu izpildīšanu.

Šādos konkrētos vēsturiskos apstākļos atraisījās mūsu tautas revolucionārie cīņas spēki. Tauta cēlās kājās. Sākot ar 1940. gada 17. jūniju, Latvijā notika nepārtrauktas darbaļaužu demonstrācijas, masu mītiņi un sadursmes ar policiju un aizsargiem. Pēdējie buržuazijas mēģinājumi apspiest darbaļaužu cīņas — neizdevās. 1940. g. 20. jūnijā nodibinājās jauna valdība — tautas frontes valdība. Jau nākamajā dienā milzīgās masu demonstrācijās tauta apsveica jauno valdību un izteica uzticību Komunistiskajai partijai, kas bija vadījusi cīņu līdz pirmajām uzvarām. Kompartija uzņēmās arī tālāko cīņu vadību un darbaļaužu vārdā iesniedza valdībai prasības par valsts demokratizēšanu, par 8 stundu darba dienas ieviešanu, par nekavējošu Tautas Saeimas izvēlēšanu utt. Jaunā valdība Komunistiskās partijas prasības pieņēma un nekavējoties stājās pie to realizēšanas.

Demokrātiskās vēlēšanās ievēlētā Tautas Saeima 1940. gada 21. jūlijā proklamēja Padomju Latviju un pieņēma uz Staļina Konstitūcijas pamatprincipiem dibinātu Padomju Latvijas Konstitūciju. Tautas Saeima griezās pie PSRS Augstākās Padomes ar lūgumu uzņemt Padomju Latviju Padomju Savienības sastāvā. PSRS Augstākā Padome šo lūgumu ievēroja un 1940. gada 5. augustā uzņēma Padomju Latviju par līdztiesīgu locekli Padomju Savienībā.

Ar to bija uzlēkusi brīvības saule — Staļina saule mūsu tautai. Sākās jauns laikmets, socialisma celtniecības laikmets.

DRAUDZĪGĀJĀ SAIMĒ

Latviešu tauta vienmēr dzīvojuši ciešā sadraudzībā ar lielo krievu tautu. Arī mūsu kultūra augusi un veidojusies krievu kultūras auglīgā ietekmē. Un latviešu tautas progresīvie darbinieki vienmēr uzsvēruši, ka mūsu tautas attīstība nav domājama atrauti no Krievijas, ka tikai kopā ar krievu tautu mēs nodrošināsim savu nākotni.

Krievijas dabas bagātības un plašie tirgi, ceļi uz ārzemēm, kas ved caur mūsu zemi, nodrošināja strauju rūpniecības, dzelzceļu un jūras transporta attīstību Latvijā pagājušā gadu simteņa otrā pusē un šā gadu simteņa sākumā.

Latvijas saimnieciskā saistība ar visas Krievijas saimniecību un rūpniecību, tikpat straujā attīstība kā Krievijas centralajos apgabalos izveidoja latviešu strādniecībai vienu cīņas fronti ar krievu proletariatu un nodrošināja, ka Latvijas proletariats samērā ātri nostājās uz pareizā cīņas ceļa.

Pēc revolūcijas uzvaras Krievijā sākās Latvijas atraušana no tās dabiskās ekonomiskās bāzes — no Krievijas, sākās katru kultūras sakaru pārtraukšana ar Krieviju. Šo atraušanu toreiz buržuazijas ideologi centās iztulkot kā patstāvības un neatkarības iegūšanu. Tomēr patiesībā ar to nekāda patstāvība un neatkarība netika iegūta. Gluži otrādi. Latvijas buržuazija, revolūcijas rezultātā pazaudējusi savu politisko atkarību no carisma, tikpat ātri sameklēja jaunu politisko atkarību no ārzemju imperialistiem. Ārzemju imperialistu uzdevumā latviešu buržuazija nodibināja buržuaziskās Latvijas marionešu valdību un deva iespēju ārzemju imperialistiem ekspluatēt Latvijas tautu. Un, lūk, nevis tāpēc, lai Latvija iegūtu patstāvību un neatkarību, bet gan tāpēc, lai Latviju padarītu atkarīgu no imperialistiskā kapitāla, mūsu saimniecību un kultūru atrāva no mūsu dabīgajām saimnieciskajām bāzēm un no krievu kultūras.

Pēc buržuaziskās Latvijas nodibināšanās ārzemju kapitāls sāka saimniekot Latvijā kā savās mājās. Tā 1934. gadā, kad nodibinājās fašistiskā diktatūra un sākās Latvijas sagatavošana jaunam karam, vairāk nekā puse no visiem akciju sabiedrību kapitāliem bija ārvalstu kapitāli. Tas nozīmēja, ka visu buržuaziskās Latvijas dzīvi noteica imperialisti.

Kā zināms, mūsu laikā kapitalistiskās zemēs noteicošais vārds pieder bankām. 1934. gadā, pēc buržuaziskās valsts statistiskās pārvaldes ziņām, no visiem Latvijas banku akciju kapitāliem ārvalstu kapitāli sastādīja 65,7%. Tātad, par kaut kādu patstāvību un neatkarību saimnieciskās lietās nevarēja ne runāt. Bet ne tikai caur bankām, arī tieši ārzemju kapitāls saimniekoja visās nozarēs. Sevišķi daudz ārzemju kapitāla bija svarīgākajās rūpniecības nozarēs. Tai pašā 1934. gadā no visa akciju kapitāla ārvalstīm piederēja metalapstrādāšanā 69,8%, ķīmiskā rūpniecībā 73,7%, tekstilrūpniecībā 57,6%, koku rūpniecībā 54,0%, papīrrūpniecībā 54,5% utt.

Ārzemju kapitāls noteica visu buržuaziskās Latvijas iekšējo un ārējo politiku. Tas noteica, ka Latvija, piemēram, 1930. gadā izveda jēlvrietas un pusfabrikatus par 104.638.000 latu, bet ievada fabrikatus par 154.490.000 latu. Ar to centās panākt, lai Latvijā neatjaunos rūpniecība, lai nebūtu spēcīgas strādnieku šķiras, lai Latvija pārvērstos par agraru piedēkli imperialistiskajām valstīm, lai tā nevarētu ne mazākā mērā uzstāties kā patstāvīga un neatkarīga valsts.

Josifs Visarionovičs Staļins

Tātad buržuaziskās Latvijas laikā nevarēja runāt par kaut kādu Latvijas patstāvību un neatkarību. Nevarēja runāt arī par tautas suverenitāti, jo ar buržuaziskās demokrātijas trikiem vienmēr panāca tautas gribas viltošanu, panāca to, ka valdībā atradās tie, kurus vēlējās reakcionārā buržuazija un ārvalstu imperialisti.

Tikai nodibinot Padomju Latviju, latviešu tauta ieguva politisku patstāvību. Tagad pie mums vairs nevalda ārzemju kapitāls. Tagad mēs paši izlemjam visus savas dzīves jautājumus. Draudzīga sadarbība ar pārējām padomju tautām un pirmā kārtā ar lielo krievu tautu, palīdzība, kuru mēs saņemam no pārējām padomju tautām, ir nodrošinājusi mums pilnīgu neatkarību no imperialistiskajiem plēsoņām. Un, dzīvojot padomju tautu brālīgajā saimē, mēs tagad varam patiešām brīvi veidot savu dzīvi. Mēs strauji sadziedējam karā cirstās brūces un strauji virzāmies arvien tālāk savā attīstībā.

Mūsu dzīve brālīgajā padomju tautu saimē atšķiras kā diena no nakts no maršalizēto valstu dzīves. Tur krīzes un bezdarbs turpinās. Tur tautas zaudē savu ekonomisko patstāvību. Turpretim pie mums nav ne krīzes, ne bezdarba. Dzīves dārdzība nepārtraukti samazinās. Mūsu ļaudis ar katru dienu labāk ēd, labāk gērbjas, labāk dzīvo. Mēs esam patiešām laimīga tauta ar to, ka tikām vajā no kapitalisma važām un iestājāmies brālīgajā padomju tautu saimē, kura ar savu spēku un varenību sargā padomju cilvēka brīvību un neļauj ārzemju imperialistiem bradāt pa mūsu sakņu dārzu. Lai pamēģina tagad kāds aizskart tieši vai netieši mūsu patstāvību tā, kā to varēja darīt, kad mēs nebijām padomju tautu saimē!

INDUSTRIĀLA REPUBLIKA

Ar iestāšanos padomju tautu brālīgajā saimē Padomju Latvija ieguva milzīgas iespējas savas rūpniecības attīstībai. Mūsu rūpniecība patiešām varēja attīstīties tikai pēc kara piecgades laikā, jo hitleriešu iebrucēji visu to, kas bija līdz karam, apturēja un izpostīja.

JŪLIJS VANAGS

Strādnieku ciemats

SENĀK

Līča mala.
Smilšu sala.
Uz tās kailās salas — ciems.
Lakstīgalu ciems.

Tikai lakstīgalas gan
Citos ciemos skan...

Sarkandaugava tur blaku,
Ostas ūdeņi ar smaku,
Aizsērējis kuģu ceļš.
Celtņi rūšē.
Vēji elš.

Pāri tiltam — garām žogiem —
Rūpnīcas ar akliem logiem.
Vārnu ligzdas dūmeņos.

Būdās bads un posts.

TAGAD

Vidū laukums.
Apkārt dārzs.
Ziedu trauku
Sniedz tev ārs.

Ciema parkā — tiešām gan! —
Lakstīgalas skan.

Būdu vietā gaiši nami.
Pionieri dziedādami
Nāk no savas pils.
Mātēm sirdis silst.

Ostā naktis gaišs kā dienā.
Kuģi iet, un kuģi pienāk.
Karogos — PSRS.
Celtņi kravu krastā nes.

Seno cecha drupu vietā
Tūkstoš logiem spalgo rietā
Jauni korpusi un dūc.
Priekā ceļas krūts.

Visas dzīves spēks un gādnieks —
Smaidot nāk pa vārtiem — strādnieks.
Laika solim steigams priekšā,
Nes viņš sauli savā riekšā.

Viņam ienāk līdz
Komunisma rīts.

Bet jau četros pēc kara piecgades gados mēs rūpniecības attīstībā sasniedzām vairāk nekā buržuaziskā Latvija visā savā pastāvēšanas laikā. Šajā laikā mēs atjaunojām izpostītos rūpniecības uzņēmumus, rekonstruējām vecos un uzcēlām daudzus jaunus rūpniecības uzņēmumus. Četru gadu laikā mūsu republikas rūpniecības ražošanas apjoms pieaudzis 5,1 reizi, rūpniecībā nodarbināto strādnieku skaits pavairojies 2,2 reizes. 1949. gadā mūsu rūpniecības produkcija bija divarpus reizes lielāka par pirmskara, 1940. gada produkciju. Un ja buržuaziskajai Latvijai nekad neizdevās sasniegt 1913. gada līmeni, tad tagad mēs esam jau tālu pārsnieguši 1913. gada rūpniecības līmeni. Padomju Latvijas rūpniecība dod 60% no visas mūsu republikas kopprodukcijas, kas nozīmē, ka mūsu republika izaugusi par industriālu republiku.

Pateicoties boļševiku partijas pareizai nacionālai politikai, pateicoties citu padomju republiku palīdzībai, mūsu rūpniecības attīstības tempi ieguvuši ārkārtīgu straujumu. Ja republikas rūpniecības kopprodukciju 1945. gadā apzīmējām ar 100, tad 1946. gadā tā bija 180, 1947. gadā — 270, 1948. gadā — 384, 1949. gadā — 507.

Pie tam pārveidojies arī mūsu rūpniecības saturs. Ja buržuaziskajā Latvijā pēc imperialistu stabules varēja darboties galvenokārt patēriņa produktus ražojošā rūpniecība, tad tagad strauji attīstās visas rūpniecības nozares, bet jo sevišķi strauji ražošanas līdzekļu ražošana, kuras īpatnējais svars, salīdzinot ar 1940. gadu, tagad palielinājies divkārtīgi.

Šāda rūpniecības strauja attīstība nodrošina visu mūsu republikas attīstību, nodrošina mūsu kulturas uzplaukumu, ceļ mūsu republikas nozīmi, dod iespēju tautai izvērst visus savus radošos spēkus.

LATVIJAS LAUKU JAUNĀ SEJA

Latviešu zemnieku cīņa par zemi, par labāku dzīvi ir sena cīņa. Bet ne dzimtbūšanas atcelšana, ne buržuazijas izvestā zemes dalīšana nevarēja nodrošināt darba zemniekiem un laukstrādniekiem pārtikušu dzīvi, jo tās atstāja kapitalistiskās attiecības uz laukiem. Padomju varas izvestā zemes reforma radikāli atšķīrās no iepriekšējām, un tā deva trūcīgajiem zemniekiem un laukstrādniekiem zemi un ierobežoja budžu saimniecības. Bet arī tas neatrisināja agraro jautājumu pilnīgi. Vajadzēja nākt revolucionārām pārvērtībām uz laukiem, kuras pašos pamatos radītu jaunas ražošanas attiecības. Tādas revolucionāras pārvērtības pārējo padomju tautu dzīvē notika 1929. gadā, kuru biedrs Staļins apzīmēja par lielā lūzuma gadu. Attiecībā uz lauksaimniecību lielais lūzums nozīmēja, ka kolchozos zemnieki stājās vairs ne atsevišķām grupām, bet veselīgiem ciemiem, pagastiem, rajoniem, pat apvidiem. Tas bija gads, ar kuru sāka jaunu socialistisku dzīvi padomju zemnieks.

Zemnieku apvienošanās kolchozos, kā norāda biedrs Staļins, ir «visdziļākais revolucionārais apvērsums, lēciens no sabiedrības vecā kvalitatīvā stāvokļa jaunā kvalitatīvā stāvoklī, kam pēc savām sekām bija līdzīga nozīme revolucionāram apvērsumam 1917. gada oktobrī.»

Šī revolūcija, māca biedrs Staļins, pirmkārt, likvidēja skaita ziņā vislielāko ekspluatatoru šķiru mūsu zemē — budžu šķiru, kapitalisma restaurācijas balstu; otrkārt, šī revolūcija izbeidza kapitalismu dzemdējošo individuālo saimniecību un uzveda uz socialistiskās saimniecības ceļa skaitliski lielāko darbaļaužu šķiru mūsu zemē — zemnieku šķiru; un, treškārt, nodrošināja socialistisku bazi visplašākajā un visnepieciešamākajā, bet visvairāk atpalikušajā tautas saimniecības nozarē — lauksaimniecībā.

Pie mums Padomju Latvijā lielais lūzums darba zemniekos notika pagājušajā — 1949. gadā, kad, sākot ar marta un aprīļa mēnešiem, kolchozos stājās zemnieku masas, kad zemnieki prasīja izlikt budžus no mājām, lai tie netraucētu kolchozu zemes platību iekārtošanu, kad ar kolchoziem pārklājās visi mūsu republikas lauki. Šo apvienošanu sagatavoja, nodrošināja un vadīja mūsu partija un valdība. Ar brālīgo republiku palīdzību mēs nodrošinājām mūsu laukus modernām mašīnām un izveidojām plašu MTS tīklu. Ar labības sagādi un nodokļu sistemu nesaudzīgi cīnījāmies pret budžiem un tos saimnieciski ierobežojām. Tai pašā laikā izveidojām plašu kooperatīvo organizāciju tīklu laukos, kas pieradināja un mācīja zemniekus kopdarbībai. Rezultātā — jau pagājušajā gadā Padomju Latvijā notika pilnīga zemnieku saimniecību apvienošanās kolchozos.

Kā latviešu zemnieku rupji apmelojumi un apvainojumi izkūpēja nebūtībā buržuazijas izgudrotās pasaciņas par to, ka latviešu zemnieks esot pēc savas dabas nelabojams individualists, ka viņš nevarot strādāt kopā ar citiem. Pie šīm pasaciņām buržuazija un tās dienderi ķērās kā slīkonis pie salmiņa, lai galīgi nezaudētu pat savas ilgas pēc kapitalisma. Tāpat kā buržuazija cīnījās pret strādnieku apvienošanu savās šķiras organizācijās, lai tā glābtu kapitalistisko iekārtu, tāpat un tajos pašos nolūkos tā cīnījās un cīnās pret zemnieku apvienošanu kolchozos. Bet, ja buržuazijai nozīmē bojā eju tas, ka strādnieki apvienojas savās cīņas organizācijās un zemnieki kolchozos, tad strādniekiem un zemniekiem apvienošanās nozīmē izveidot savus kaujas spēkus, nozīmē atbrīvoties no jebkādas ekspluatācijas, nozīmē sasniegt brīvu un laimīgu dzīvi, nozīmē sasniegt cilvēces cēlāko mērķi — komunismu.

Ar pilnīgu zemnieku saimniecību kolektīvizēšanos mūsu lauki nostājās uz socialistiskās lielsaimniecības ceļa. Un jau pirmā gada darba rezultāti rāda, ka bijušais kalps un trūcīgais zemnieks tagad kļuvis par īstiem cilvēkiem, ka viņi sāk dzīvot turīgu dzīvi, ka viņi likuši stingrus pamatus savai labklājībai.

Tagad Padomju Latvijas zemnieki cīnās par lauksaimniecības darba ražības celšanu un gūst arvien lielākus panākumus. Viens no

lielākiem uzdevumiem šajā cīņā ir Staļina lielā dabas pārveidošanas plāna realizēšana mūsu republikas apstākļos — plaša un pamatīga lauku meliorācija, lai padarītu par derīgām pārpurvotās zemes un lai pasargātu mūsu lauksaimniecību no pārliecīga mītruma. Ar tādu pašu enerģiju kolchoznieki cīnās par augu seku ieviešanu un par ražīgāku šķirņu ieaudzēšanu. Sevišķu uzmanību mūsu republika veltī lopkopības attīstības trīs gadu plāna realizēšanai, kura guvusi ievērojamus panākumus.

Līdzšinējie sasniegumi pārlicina, ka mūsu kolchozi izveidojas par produktīvām socialistiskām lielsaimniecībām ar stingru boļševistisku kārtību un ka tie arvien labāk nodrošinās izejvielas un produktus valstij un turīgu dzīvi kolchozniekiem.

Mūsu MTS un citas mašīnu stacijas pakāpeniski pārvērš lauku darbu par rūpniecības darba paveidu, nodrošina starpības likvidēšanu starp rūpniecības un lauku darbu, sagatavo komunisma pilnīgu uzvaru.

PADOMJU CILVĒKS

Buržuaziskās Latvijas laikā saviem saimniekiem paklausīgie skribenti daudz plātījās ar obligātu izglītību un ar to, ka Latvijā neesot analfabetu. Patiesībā tie bija salti meli. Buržuaziskajā Latvijā nebija pilnā mērā realizēta obligatā 6-klasīgā izglītība un nebija likvidēts analfabētisms. Vēl 1935. gada tautas skaitīšanā atradās 180.980 lasīt nepratēju, kas sastādīja 11,15% no iedzīvotājiem, kas vecāki par 10 gadiem.

Tāpat buržuaziskajā Latvijā plātījās ar latviešu nacionālo kulturu. Bet, ja mēs jautājam, vai buržuaziskās Latvijas paustā nacionālā kultūra saskaņēja ar tautas masu interesēm, tad jāatbild, ka nesaskaņēja. Lai par to pārlicinātos, pievedīsim tikai vienu piemēru.

Kā zināms, kultūras iestādes buržuaziskajā iekārtā arī ir kapitalistiski uzņēmumi, kas bieži vien dibināti kā akciju sabiedrības. Tādas akciju sabiedrības arī Latvijā senāk izdeva laikrakstus, uzturēja teātrus, rīkoja koncertus, izstādes, ierīkoja muzejus utt. Kādi kapitāli tad darbojās šajās akciju sabiedrībās? 1934. gada statistiskās pārvaldes gada grāmatā teikts, ka akciju sabiedrībās, kas nodarbojas ar mākslas un sporta lietām, no visa akciju kapitāla ārvalstīm piederēja 67,5%. Vairāk vai mazāk līdzīgs stāvoklis bija poligrafijā un citās kultūras nozarēs. Kādu nacionālu kulturu tad varēja panākt šis ārvalstu imperialistiskais kapitāls, kuram kultūras iestādēs piederēja noteicošais vārds? Protams, ka šis kapitāls neveidoja nekādu nacionālu kulturu. Šis kapitāls ieviesa tautai svešu kulturu, kura bija piesātināta ar šovinismu, ar nacionālu naudu, ar kosmopolitismu, ar tukšu bezidejisku formalismu. Muziku atvietoja ar nervus kairinošiem šlageriem un formalistisku trokšņošanu. Glezniecība pārvērtās par reklamu kantorū sastāvdaļu. Literatūrā grāmatu tirgu pārpludināja ar tuklotiem lubu romāniem par gangsteriem un seksualām nenormalībām. Pašu māju buržuaziskie rakstnieki nodarbojās ar pagātnes dievināšanu, ar nacionālā šovinisma kultivēšanu un ar to pašu dzimumdzīves jautājumu aplūkošanu visādās variācijās. Buržuaziskās Latvijas kultūra bija tautai sveša kultūra.

Pēc padomju varas nodibināšanās nācās pārvērtēt buržuazijas atstāto mantojumu, nācās cīnīties pret kapitalisma paliekām cilvēku galvās un, pārveidojot sabiedrisko un saimniecisko iekārtu, pārveidot arī pašu cilvēku. Un jau pirmajos desmit gados ievērojami izaudzis jaunais padomju cilvēks.

Par pirmo uzdevumu padomju vara stādīja septiņgadīgās obligatās izglītības ieviešanu un pilnīgu analfabētisma izskaušanu. Tagad šis darbs pavisam ir tik tālu, ka Rīgā, Liepājā, Daugavpilī, Ventspilī, Jelgavā, Rēzeknē u. c. pakāpeniski sākam pāriet uz obligātu vidējo izglītību. Tautas izglītības celšanā tas ir liels padomju varas sasniegums. Izglītība pilnā mērā kļuvusi par visas tautas ieguvumu.

Cīņa pret buržuazisko nacionalismu un kosmopolitismu palīdz mums atbrīvoties no buržuazijas atstātām kultūras sēnalām un kaitīgiem uzskatiem. Arvien vairāk atbrīvojamies no buržuaziskās ideoloģijas un smacējošās buržuaziskās kultūras, padomju cilvēks veido jaunu kultūru nacionālu pēc formas un socialistisku pēc satura. Šī jaunā kultūra aug un veidojas visās dzīves un mākslas nozarēs, un reizē ar viņu aug pats padomju cilvēks.

Tāpat kā izglītība arī māksla un zinātne ir visas tautas ieguvums, un mākslinieki savus darbus, zinātnieki savus atklājumus un izgudrojumus veido visciešākā sadarbībā ar tautu. Nekad vēl Latvijā nav bijis tik daudz augstāko mācību iestāžu kā tagad. Nekad nav bijis tik daudz mākslas iestāžu kā tagad. Zinātnieki nav ieslēgušies savās laboratorijās, bet regulāri notur zinātniskās sesijas rūpniecības kolchozos. Tāpat mākslas darbinieki regulāri ierodas pie strādniekiem un kolchozniekiem. Un tikai pie padomju varas mēs esam varējuši nodibināt savu Zinātņu akadēmiju.

Agrāk nospiestais un nomāktais darba cilvēks pacēlis lepnī galvu un kļuvis par sava laikmeta veidotāju. Strādnieki rūpniecības strādā kā patiesi saimnieki, un darbs viņiem ir goda, slavas un varonības lieta. Vairāk nekā 90% no visiem strādniekiem piedalās socialistiskajā sacensībā. Vairāk nekā 47.000 kļuvuši par stachanoviešiem. Un ar katru dienu pieaug ražošanas novatoru skaits. Tikpat strauji ceļas katra strādnieka izglītība un darba prasme. Par to gādā visdažādākie kursi, skolas, stachanoviešu skolas utt. Fiziskā darba vietā mūsu strādnieki arvien vairāk kļūst par sarežģītu mašīnu vadītājiem.

Līdzīgs process notiek uz laukiem. Mūsu kolchozos un padomju saimniecībās parādījušies pirmie Socialistiskā Darba Varoņi, arvien vairāk pieaug ar ordeņiem un medaļām apbalvoto skaits. Kolchozu priekšsēdētāji un brigadierī mācās specialās lauksaimniecības skolās. Bet arī vienkāršais kolchoznieks, lai varētu strādāt pēc modernās

JĀNIS GROTS

Sarkanā zvaigzne

Kā mūžīgs ausmas tēls, kas iecirsts marmorā,
Mirdz zvaigzne sarkanā šai lielā laikmetā,

Ko Staļins radījis, ko viņa vārdā sauc,
Kad katra diena mums uz komunismu trauc.

Kā mūžīgs ausmas tēls, kas iecirsts marmorā,
Mirdz zvaigzne sarkanā šai lielā laikmetā,

Tās gaisma vairāk jau kā gadus trīsdesmit
Mums asinis un sirdis zied, un kvēl, un rit.

Šo gaismu visa mūsu zeme redz,
Vai ziedi to, vai sniegpuķeņi sedz, —

Vai diena, nakts, vai vakars tas vai rīts —
Viss viņas bezgalīgā gaismā vīts, —

Ik solis mūsu, vai tas tāls vai grūts, —
Tā mūžam zin, kur mūsu loga rūts.

Tā mūsu bērņus saldā miegā glauž, —
No viņu sapņiem jaunus rītus auž,

Un jau ik bērņa smaida sākotnī
Uz dzīvi ved, uz laimi, nākotnī.

Kā mūžīgs ausmas tēls, kas iecirsts marmorā,
Mirdz zvaigzne sarkanā šai lielā laikmetā.

Tā apmirdz arī visas tautas tās,
Kas brīvas nav pat savās cerībās,

Bet cīņai spēkus krāj, tai cīņai pēdējai,
Kas viņas vedīs reiz līdz uzvarai,

Kad arī viņu dzīves karogā
Uz mūžiem mirdzēs zvaigzne sarkanā,

Tā, — kas jau brīvai Ķīnai pāri slīd
Un viņas karogos un logos spīd.

Kā mūžīgs ausmas tēls, kas iecirsts marmorā,
Mirdz zvaigzne sarkanā šai lielā laikmetā,

Ko Staļins radījis, ko viņa vārdā sauc,
Kad katra diena mums uz komunismu trauc.

agronomijas prasībām un pilnā mērā izmantot moderno lauksaimniecības tehniku, tagad sagatavosies savam darbam trīs gadīgā apmācībā, neatraujoties no sava darba. Lauku darbiem kļūstot par rūpniecības darba paveidu, arī tos spēj veikt tikai lauksaimniecības darba meistari, par kuriem nopietni jāgatavojas.

Pagājuši tikai desmit gadi. Bet šajos desmit gados izcīnītās cīņas un padarītais darbs pārveidojis mūsu cilvēkus par apzinīgiem jaunās komunistiskās iekārtas cēlājiem, par radošiem darbiniekiem, kuriem katrs solis ir solis uz komunismu.

NEAPTURAMĀ GAITĀ

Pagājušajos desmit gados Padomju Latvijas tauta socialisma celtniecībā izaugusi tik tālu, ka kopsolī ar pārējām padomju tautām iet tālāk uz komunistiskās sabiedrības pilnīgu izveidošanu.

Biedrs Staļins 1946. gadā nosprauda uzdevumus ilgākam periodam. Mūsu tauta kopā ar visām padomju tautām cīnās par šo uzdevumu ātrāku realizēšanu. Padomju ļaudis zina un saprot, ka šo uzdevumu izpildīšana nozīmē komunistiskās sabiedrības sasniegšanu. Padomju ļaudis zina, ka šo uzdevumu izpildīšana nozīmē Padomju valsts varenības celšanu, nozīmē miera frontes nostiprināšanu.

Mēs, padomju ļaudis, strādājam un veidojam savu dzīvi daiļu un varenu, un mēs neļausim to izpostīt nevienam agresoram. Mēs vēl ļoti labi atceramies Lielo Tēvijas karu. Hitleriskie bandīti izpostīja padomju teritoriju, kurā dzīvoja vairāk nekā 80 miljoni iedzīvotāju. Pilnīgi iznīcināja tādas lielas pilsētas kā Staļingrada, Odesa, Sevastopole, Voroneža un daudzas citas, nemaz nerunājot par tūkstošiem mazāku pilsētu un ciemu.

Mēs sadziedējām karā cirstās brūces un veidojam savu dzīvi tālāk ne tādēļ, lai kādam būtu atkal ko postīt. Mēs protam arī nosargāt un aizstāvēt Padomju zemi un padomju cilvēkus. Lai neviens agresors neaizmirst to mācību, kuru saņēma ar Hitlera bojā eju. Padomju karavīrs ar padomju ieročiem sakāva hitleriešu armijas daudzās slavenās kaujās. Padomju karavīri nosargās arī turpmāk svētās padomju robežas.

Padomju cilvēki grib veidot tālāk savu dzīvi un droši nostājas miera cīņtāju priekšgalā. Un šī varenā miera kustība, kas tagad izveidojusies visā pasaulē, lai ir brīdinājums imperialistiskajiem agresoriem nespēlēt ar uguni.

Tagad, desmitajā gadadienā, mēs — Padomju Latvijas ļaudis — esam lepnī, ka atrodamiem draudzīgajā padomju saimē, ka neapturamā gaitā ejam uz komunismu, ka atrodamiem miera cīņtāju pirmajās rindās, ka varam cīnīties par cilvēces lielāko mērķu sasniegšanu boļševiku partijas un visas pasaules darbaļaužu vadoņa un skolotāja lielā Staļina vadībā.

Mūsu draugi

J. SUDRABKALNS,

Staļina premijas laureats,
Latvijas PSR Tautas dzejnieks

Cilvēkam nav īstas laimes, ja viņš nezina savas vietas dzīvī, nezina, kas viņam draugi un ienaidnieki, neapņemas ar prātu, neizjūt ar sirdi, kāds viņa īstais uzdevums un piepildījums. Dažs nomaldās visu mūžu kā pa mijkrēslī, neatradis pareizā ceļa un ceļabiedru. Cilvēks laimīgs, ja viņa darbs pilda dzīvi kā viens kausu līdz malām, apmierina viņu pašu un dara labu citiem. Cilvēks laimīgs, kad piepildās viņa sapņi, kas deguši dvēselē kā kāda neizdzēšama uguns vistumšākā naktī un visnegantākā vētrā. Cilvēks laimīgs, ja viņam kupla draugu saime, kas uzticīgi priekos un likstās.

Latvieši ilgus gadsimtus bija apspiesta tauta. Krustnešu šķēps, tautas asinīm pilot, izcirta iebrucēju un iedzimto robežas, baronu muiža kā lietuvēns iezīdās Latvijas miesā, budzis gāja barona pēdās, starptautiskais kapitāls ierāva mūsu zemi savā asiņainajā mudžeklī. Brīvības ilgas dega tautā visu garo verdzības nakti. Lēnām tās kristalizējās, mērķu kodols kļuva arvien cietāks. Kronvalda patriotiskā sajūma par latvju valodas jaukumu, Ausekļa piepūles iedzīvināt sen apgulošos un paša sacerētos latviskos dievus, Veidenbauma nemierpilnais rūgtums par netaisno pasaules iekārtu, Raiņa revolucionārais cīņas gars un dialektiskā doma, kas atrisina vissarežģītākos sabiedrības un tautas jautājumus, aizejot līdz vistālākām robežām, kur tautas saplūst cilvēcē, ir pavisam dažādas lietas, kas atšķiras viena no otras stipri un asi. Bet brīvības ilgas pavadījušas latviešus no viduslaikiem kā nenogurdināmi teiksmu putni, kas nekad nesakļauj spārnus. Tās izkristalizējās dažās skaidrās atziņās, kuru uzskaitē visdārgākā un senākā ir latviešu un krievu draudzības doma, doma par skaitļos neapļēšamo palīdzību, ko mums allaž sniegusi augstsirdīgā krievu tauta, par neizsmeļamajiem krievu tautas gudrības un iedvesmes avotiem, kas devuši spēku latviešiem. Tikpat dārga un iedarbīga ir bijusi krievu revolucionārā doma, kas latviešu tautas labāko daļu sacēla un vadīja cīņā pret Baltijas muižniecību, cara patvaldību un kapitalismu. Šīm atziņām latviešu tautas pamatdaļa bijusi uzticīga visgrūtākos vēstures posmos, protams, katrā laikā savā, toreiz iespējamā un dabīgā uztverē un izpausmē. Seklas un šauras ir Senlatvijas bajaran un viņu sabiedrības dainas, kurās izpaužas bramanība, pašpietiecība, mantkāre. Dziļa spēka, asas izsmēģības un aktīva rūgtuma pilnas kalpu un sērdieņu dainas. Un visjaunākos laikos veltas bija visas jauno bajaran, pelēko baronu un viņu ideologu, socialdemokrātu un zemnieksavienības varasviru, Ulmaņa un viņa rokaspušņu pūles iegāvēt sevi par tautas domu izteicējiem un realizētājiem. Tautas mīlestība un uzticība piederēja patiesajiem revolucionāriem, darbaļaužu interešu izcīnītājiem, Komunistiskajai partijai, Ļeņinam un Staļinam, lielajai krievu tautai, kas Oktobra vētrās nodibināja brīvu tautu valsti.

Latvieši laimīgi, viņu ilgus pārvērtušas īstenībā. Pasaules vēstures arenā pirmo reizi iznākusi kā vērā liekama cīņu un pārveides dalībniece latviešu tauta.

Padomju Latvijas valsts svētki ir mūsu tautas nacionālās patstāvības svētki. Latvieši kļuvuši brīva valsts un patstāvīga nacija, kuras tautiskām tieksmēm jauna un dziļa jēga. Buržuaziskā nacionalisma saturs šaurs, jēga zema un nelietīga. Šovinizms kalpo kapitalistu uzbrucējtieksmēm, varas sagrābšanai un izplatīšanai. Nacionālās īpatnības buržuazijas sulaiņi tulko virspusīgi un ārišķīgi, gluži kā pa izsmieklam — ar folkloras atdarinājumiem un izķēmojumiem, nesaskatot tautas garamantās nekādas dziļākas vērtības, neizceļot to patieso daiļumu, radot tikai nacionālu uzpūtību un provinciālu nošķirtību. Padomju Latvijā viss latviskais kļuvis dziļi cilvēcīgs. Latviešu valoda un kultūra palīdz mums atrast kopīgajam darbam visas spējas, dod iespēju izteikt citās tautās nesastopamās īpašības un vērtības, kas paceļ visas tautas saimes spēku. Mūsu domas un jūtas ir vienas, mūsu izteiksmes līdzekļi dažādi. Simt valodās padomju ļaudis slavina darbu, mieru, tautu sadraudzību, komunisma mērķus, lielo Staļinu, un latviešu balss šai varenajā korī tagad skan tik skaidri un spēcīgi, kā nav skanējusi agrāk nekad.

Kapitalistisko vampīru asinskārie purni nekad vairs nepieskarsies latviešu tautai. Važas salauztas, kritušas, un velti jauna kara kurinātāji cenšas uzpūst savās kalvēs niknākas liesmas, lai izkaltu latviešiem, lietuviešiem, igauņiem jaunās ķēdes — mūsu rokas, mūsu smadzenes vairs nevergos. Žanis Zuimačs, apdēvētais Rīgas spodro rūšu meistars, labi izteica šopavas visu mūsu domas — jaunās Latvijas logos ieplūst brīnišķīga gaisma, mēs netaisim tos izdauzīt kapitāla plēsoņām. Velti Volstrita lidojošie cietokņi apmaldās virs Latvijas teritorijas, — mēs nejutām baiļu, mūs sargā visa varenā brāļu saime. Un armeņu dzejnieks Nairi Zarjans pievienoja savu drauga balsi latviešu strādnieka drošajiem vārdiem — mēs esam viena, dižena, nesalaužama saime. Vergu važas kritušas uz mūžīgiem laikiem.

Nekad vēl Latvijas un latviešu vārds nav baudījis tādu cieņu un mīlestību, kādu tam parāda tagad visas Padomju Savienības malās un tālu vēl citās zemēs. Mūsu vecā un skaistā Rīga kļuvusi jauna un vēl daudz daiļāka Staļina Konstitūcijas staros. Priekš divdesmit pieciem gadiem biju Parīzē un tikai ar lielām pūlēm tur daudzām ļaudīm, kas turēja sevi par izglītotiem, varēju ieskaidrot, kur īsteni tādi latvieši dzīvo un kādai rasei tie pieder. Neglābjami viņiem juka kopā Letonija, Lītuānija un Estonija. Katrs labvēlīgāks rakstelis par latviešu kulturu ārzemju buržuaziskā presē tika iespēsts par bargiem kukuļiem, par lieliem latu žūksniem. Visu triju buržuazisko Baltijas republiku sūtņi Parīzē un Londonā gan rīkoja rautus, kur par tautas naudu pieēdās un piedzērās

dažādi kundziņi, Havrā gan uz-būvēja, kukuļnauđai un ordenlietum listot, Latvijai pāriti zemūdeņu, ar kurām Ulmaņa admirālis Kaizerlings vizinājās pa Ķīšezeru, bet visi daudzintātie angļu ģenerāļi un Sorbonnas profesori bija un palika tikai Latvijas naudas, sviesta, bekona un ordeņu draugi. Tādas gluži veikālnieciskas dabas ir allaž bijusi buržuaziskā

tautu draudzība kā mazos, tā visas pasaules mērogos. Aiz draudzības un nesavtīgas intereses maskas slēpjas riebiga un nekad nepiesātināma varas un mantas kāre.

Nesavtīgi draugi allaž latviešiem bijuši krievu darbaļaudis, revolucionārie cīnītāji, demokrātie rakstnieki, visu intelektuālo nozaru krietnākie pārstāvji. Pēterburgas, Maskavas, Kazanjas, Charkovas, Ķijevas, Tomskas universitatēs daudzi latvieši smēlušies zināšanas. Tikai ar krievu valodas palīdzību jau cara laikos kļuva pazīstami ārpus dzimtenes šaurajām robežām daži mūsu rakstnieku darbi. Buržuazijas laikos pāris Raiņa lugu un nedaudzu citu latviešu autoru sacerējumi tika tulkoti un izdoti vāciski, franciski un angļiski tikai ar pašu latviešu ierosmi un naudu. Nevienš nekāroja ārzemēs zināt, kā mēs dzīvojam un ko mēs esam sasnieguši. Lielais krievu rakstnieks Maksims Gorkijs jau 1916. gadā izdeva kopā ar Valeriju Brjusovu plašu latviešu rakstniecības krājumu, padomju laikā Maskavā un Ļeņingradā iznāca krievu tulkojumos Raiņa, Andreja Upīša, Sudrabu Edžus, Pāvila Roziša un citu mūsu rakstnieku grāmatas. Un spoži jo spoži sadraudzība un sadarbība uzplauka tad, kad Latvija kļuva pilntiesīga Padomju Savienības locekle. Desmit gados Maskavā, Ļeņingradā un Rīgā iznākuši krievu valodā daudzi jo daudzi latviešu rakstnieku darbi, un milzīgās auditorijas priekšā kopā ar brāļiem Kaudzīšiem un Blaumani, Raini un Andreju Upīti stājas Vilis Lācis un Anna Sakse, stājas latviešu rakstnieki, kas izauguši padomju laikā, Žanis Grīva, Vizbulis Bērce, Jānis Grants, Valdis Lukss un daudzi citi. Padomju Savienības teātri izrāda Raiņa, Arvīda Grīguļa un Elīnas Zālītes lugas. Ar krievu valodas palīdzību tās nokļūst arī citās Eiropas zemēs, kā tas jau noticis ar Grīguļa «Mālu un porcelānu», ko spēlē Bulgarijā. Žurnāls «Padomju Literatura», kas iznāk vācu, franču, angļu valodās, iespēž latviešu rakstnieku darbus, latviešu rakstnieku darbi kļuvuši pazīstami Ķīnā un Korejā. Kad mūsu zemē uzvijās sarkanie sirpja un āmura karogi, mēs pārsteigti un savīļoti redzējām, cik plaša ir kļuvusi mūsu draugu saime. Rainis kļuvis liels visas padomju saimes dzejnieks, viņa vārds aizskanējis tālu pasaulē. Andrejs Upīts, Vilis Lācis, Anna Sakse saņēmu lasītāju vēstules no visām Savienības malām.

Esam runājuši tikai par vienu dzīves nozari, par rakstniecību, un arī te ne tuvu nav izsmelti visi notikumi. Un tāda pati liksma un rosiņa aina redzama visās citās jomās.

Lūk, tā ir patiesa, dziļa un nesavtīga draudzība, gudrās Komunistiskās partijas un biedra Staļina atbrīvoto un apvienoto padomju tautu sadarbība. Tā vizuļo spoža kā dimants, tā ir cietāka par tēraudu, tā ir brīvu ļaužu, komunisma cēlēju sadraudzība un sadarbība.

Pēc verdzības gadsimtiem, pēc daždažādu lielu un mazu kungu draudzības pēdīnās, pēc drausmīgā fašistu iebrucēju jūga mēs zinām skaidri, kas ir mūsu naidnieki. Tie ir visu zemju fašisti un kapitalisti, bijušie vācu kāškrusta, tagadējie amerikāņu un angļu kapitāla sulaiņi — mūsu buržuaziskie nacionalisti. Mūsu naidnieki ir darbaļaužu apspiedēji, kara kurinātāji visā kapitalistiskā pasaulē un visi tie, kas viņiem kalpo.

No gadsimteņa satiksmes ar lielo krievu tautu, no desmit padomju gadiem mēs skaidri zinām, kas ir mūsu draugi. Te allaž mēs pirmo minēsim cildeno krievu naciju. Te ar lepnumu mēs nosaucam visas padomju tautas. Brīvās un laimīgās Padomju Latvijas draugu saimē mēs redzam visas tās valstis, kurās uzvarējusi demokrācija, mazaī Latvijai sniedz roku lielā Ķīnā. Mūsu draugi ir darbaļaudis visā pasaulē, visi, kas cīnās par mieru, par progresu. Mūsu labākais draugs ir ģenialais Staļins, lielais tautu draudzības un brīvības cīnītājs, Komunistiskās partijas gudrais un bezbailīgais vadītājs, mūsu uzticamie draugi, aizstāvji un iedvesmotāji ir komunisti. Visi Padomju Savienības draugi ir arī mūsu draugi.

Vienā pusē tumsas, varmācības, kara noņemne, otrā — gaismas, brīvības, taisnības, miera pasaule.

Padomju Latvijas desmitajā gadadienā, kuru visa latviešu tauta sagaida lielā pacilātībā, mēs redzam, cik varena mūsu draugu saime. Mūsu draugu spēki neskaitāmas reizes pārsniedz brīvās cilvēces naidnieku spēkus, mūsu draugu cildenie mērķi aizrauj un apvieno ik dienas jaunas masas, mūsu draugu skaits pieaug, naidnieku pūļi dilst.

Kapitalisti, kuru rokās gadsimteņiem sarītējis visas pasaules zelts, sakrājušies visas pasaules labumi, nepadosies vieglu prātu, necels paši rokas gaisā par padošanās zīmi. Viņu vara jāsatric, viņiem jāzīst pamats zem kājām, cīņā pret veco pasauli jāiesaista arvien jauni biedri, lielajiem brīvas un vienotas cilvēces mērķiem jāziedo visi spēki.

Nekad vēl Latvijā nav kvēlojusi, kūšājusī tāda darba rosme kā mūsu dienās.

Latvieši plecu pie pleca ar saviem draugiem cīnās par mieru, par komunismu.

Ar katru dienu daiļāka un spēcīgāka kļūst mūsu mīļā Latvija.

MIERU TAUTĀM!

V. KACĒNA

Pēckara gados izbraucot tālus ceļus pa dažādām padomju republikām un apgabaliem, visur un vienmēr dzirdētas vienas kopīgas domas par mieru, pret karu. Dienās, kad 1949. gada aprīlī ar sevišķu spēku atskanēja pasaulē miera aizstāvju balsis Vispasaules miera piekritēju kongresā Parīzē, atrados Ukrainā. Dzīli iespieties atmiņā kāda saruna ar nejauniem ceļa biedriem Parīzes kongresa atklāšanas dienā.

Zaporožjes lidostā pulcējās ļaudis, kuri lidoja uz Ķījevu. Pasażieru skaitā bija arī divi inženieri-celtnieki, kuri ar ukraiņiem tik raksturīgo sirsniību drīz vien iesaistīja sarunās visus pārējos. Viens no inženieriem izrādījās Ukrainas PSR Komunalās saimniecības ministrijas darbinieks, otrs — viens no Dņeprogesa atjaunotājiem. Ķījevietis atgriezās mājup no komandējuma. Viņš bija pārbaudījis kara laikā stipri cietušās Zaporožjes pilsētas komunalās saimniecības stāvokli. Inženieris veda sev līdz uz Ķījevu lielu saini ar čerešņu, plūmju, ķiršu, ābeļu kociņiem.

— Man Ķījevas priekšpilsētā mājiņa, — viņš stāstīja. — Pirms kara tur iestādīju ap desmit kociņus. Četrdesmit pirmajā gadā tie pirmo reizi uzziedēja, bet, kad atgriezos no evakuācijas, tur vairs nekā neatradu. Lidmašīnas bumba bija nopļāvusi manu dārzu.

Inženieris mirkli aplūsa, nogluda jauno kociņu pelēkos zarus un piebilda skarbā balsī, kas nepielaiž ierunas:

— Bet šos es tagad dēstīšu, lai tie augtu un ziedētu ne vien manā mūžā, bet arī maniem bērniem un bērnu bērniem!

— Jā, arī Dņeprogesu, «Zaporožstaju», Zaporožji tagad atjaunojam ar ciešu apņemšanos, lai tie kalpotu paaudžu paaudzēm, — atsaucās Dņeprogesa atjaunotājs un steidza piebilst: — Raksturīgi, ka atjaunojot ceņšamies celt visu labāk, pamatīgāk, skaistāk, nekā bija nopostītais.

... Mēs ceļam uz paaudžu paaudzēm! Ceļam labāk nekā agrāk, apšējam laukus labāk nekā agrāk, tanku izlauzīto dārzu vietā iedēstām desmitreiz lielākus dārzus, skaistākas veidojam pilsētas un ciematus! To apliecināja Ķījevas un Odesas atjaunotāji, to apliecināja kolchoznieki kolchozā, kuru vada PSRS Augstākās Padomes deputāts F. Dubkoveckis, viens no tiem padomju augstākā valsts varas organa locekļiem, kas tikko aizritējušā sesijā kopā ar visiem padomju zemes tautu pārstāvjiem paziņoja savu solidaritāti ar Stokholmas sesijas Uzsaucumu. To apliecināja kolchoznieki Staļina vārdā nosauktajā kolchozā gigantā, kuru vada Miera aizstāvēšanas Padomju komitejas loceklis Ļitovčenko. Šā kolchoza ļaudis redzēju sapulcē, kur no rajona atbraukušais lektors stāstīja par starptautisko stāvokli. Pati lielākā sensācija tais dienās bija Forestola pašnāvība.

— Trako krekļā — tur vīniem visiem istā vietā! — runātājam atsaucās klausītāji — arī, sējēji, celtnieki, simtiem hektaru lielu dārzu kopēji, smalkvilnas aitu un ugunīgu rikšotāju audzētāji.

Mieram jābūt! Kara kurinātāji jāsavaldā! — par to runāja kolchoznieki, kuri, realizēdami biedra Staļina ģenialo plānu par dabas pārveidošanu, ierīko dīķus un meža joslas nesen vēl ienaidnieka bradātā Hersonas stepē. Par mieru runāja «Karavajevā» jaunas augstāzīgas liellopu šķirnes veidotāji Socialistiskā Darba Varoņi un Staļina premijas laureāts Stanislavs Šteimānis, celdami lepnu agropilsētīņu Volgas krastos; par mieru runāja pie straujās Maimi Altaja kalnos Staļina premijas laureāts Lisavenko, jaunu augļu koku šķirņu veidotājs, kura kvēlākais sapnis — pārvērst Sibīriju ziedošā dārzā. Par mieru runāja Kolchidas purvu nosusinātājs un Adžarijas tējas plantāciju kopējs, «melnā zelta» ieguvēji Baku naftas laukos, rūpnīcu gigantu strādnieki, kuri būvē jaunas mašīnas, lai vakardienas melnstrādnieku padarītu par celtni vai ekskavatoru, kombaina vadītāju. Par to runā

Padomju Latvijas jauno kolchozu ļaudis, veidodami jaunu, bagātu, skaistu dzīvi.

Mēs ejam uz komunismu un negribam, ka atomārprātīgie mūs traucē šai gaitā. Padomju cilvēka rīcībā ir atomenerģija. Tā jau kalpo padomju tautai, tautai — celtniekam. Mēs atoma spēkam liekam pārvietot kalnus, liešim pagriezt upju straumes tur, kur tas izdevīgi. Mēs paceļam balsi par atomieroča aizliegšanu, pret karu, par mieru ne tādēļ, ka būtu vāji, bet tādēļ, ka zinām, kāda bezgalīga svētība cilvēcei ir atomenerģija plus miers.

Bet mēs būtu slikti miera draugi, ja kailām rokām un ar deklarācijām gribētu atvairīt tā ienaidniekus. Mēs protam ne vien dārzus un meža joslas dēstīt un apkopt druvas, celt spēkrtācijas un bērnu dārzus, skolas, kolchozu ciematus, kulturas un atpūtas namus, sanatorijas. Mēs protam arī kalt tanku bruņas, — stiprākas par tām, ko nespēja dragāt hitlerarmijas pret-tanku lielgabali; mēs protam būvēt lidmašīnas — vēl straujākas par tām, kas pārspēja vāciešu izaudzinātos fokevulfus; mēs protam gatavot šāviņus — vēl spēcīgākus par tiem, kas triecās cauri vācu armijas panterām, tīģeriem un ferdinandiem. Mieru mīlēdams, Padomju Armijas karavīrs stāv sardzē pie mūsu Dzimtenes robežām.

Pasaulē iedegusies cīņa par cilvēces laimi. Vai ieslēdz radio, vai paver laikrakstu lapu šais trauksmainās dienās, kad amerikāņu lidmašīnas jau pikē uz korejiešu ciematiem un pilsētām, visur dzirdi vienu vienīgu kvēlu dzīvības apliecinātāju balsi:

— Mēs prasām mieru tautām! Mēs prasām ielikt laužņus zobos tiem, kas domā, kā iznīcināt gadu tūkstošus neskaitāmu paaudžu pūlīņiem radīto un uzkrāto.

Vienmēr, kopš vīrs Kremļa pacelts sarkanais Oktobra karogs, no Maskavas skanējusi miera aizstāvētāja balsis, gadu gadā pieņemdāmās spēkā. Tā atbalsojas pašos tālākos padomju zemes novados un aizskan pāri visai zemes lodei. Bet nekad tā nav skanējusi tik spēcīgi kā šais dienās, kad miljoni padomju ļaužu paraksta Stokholmas Uzsaucumu par atomieroča aizliegšanu, par mieru, pret karu, kad vienotā padomju tauta paceļ savu mīlza balsi nebijušā skarbumā un niknumā, kategoriski deklarējot savu vienprātīgo gribu:

— Mēs vēlamies mieru tautām!

Visas pasaules darbaļaudis, visi godīgie cilvēki visos kontinentos un visu jūru un okeanu salās sen zina, ka padomju zeme — cilvēces draugs, glābējs, sargs. PSRS Augstākās Padomes Paziņojums par solidaritāti ar Pastāvīgās komitejas priekšlikumiem ir tautas pārstāvju izpaustā visciešākā tautas griba. Ar Staļina premijas laureātes Annas Sakses vārdiem par mieru sesijā balsoja arī latviešu tauta.

Kad mūsu zemē dārznieks dēsta kociņu vai puķi, viņš vēlas, lai tie iesaņķojas, izaug, uziedz, nes bagātus augļus, lai jauna roka tos nenolauž, kāja nenobradā. Kad sējējs kaisa graudus iirdnē, viņš vēlas, lai nekādas nedienas, salnas un negaisi nenoposta viņa druvas, lai tur izaugtu un nobriestu baģāta raža. Kad students klausās lekciju vai strādā laboratorijā, viņš domā par to, ka, ieguvis zināšanas, strādās cilvēces labā, lai dzīve kļūtu vieglāka, skaistāka. Kad rakstnieks, mākslinieks rada mākslas darbu, viņš domā par to, lai laimīgi ļaudis gūtu no tā garam veldzi. Pat pionieris pavasarī, piestiprinādams kokā strazdu būri, vēlas, lai spārnoto draugu pārim būtu mierīga, netraucēta dzīve. Ļaudis, kuri rada vērtības, nevēlas tās radīt iznīcībai, postam, nāvei, ciešanām, bet dzīvībai, labklājībai, cilvēku laimei. Un šās dzīves, šās laimes vārdā padomju ļaudis saka karam savu kategorisko: Nē! Šās dzīves, šās laimes vārdā padomju tautas saslēdz vēl ciešāk savas rindas, ejot miera frontes cīnītāju kolonnās lielā Staļina vadībā.

Visā Padomju Savienībā ar šā gada 30. jūniju uzsāka parakstu vākšanu Vispasaules miera piekritēju kongresa Pastāvīgās komitejas Stokholmas Uzsaucumam par atomieroču aizliegšanu.

Parakstoties zem Stokholmas Uzsaucuma, padomju cilvēki vienprātīgi nobalso par mieru. Tas ir bargs brīdinājums visiem jauna imperialistiska kara kurinātājiem, tas ir uzticības apliecinājums miera fronteī visā pasaulē.

Simtiem tūkstošu Padomju Latvijas darbaļaužu jau parakstījuši Stokholmas Uzsaucumu.

Augšējā attēlā: Uzsaucumu paraksta rūpniecas VEF strādnieki. D. GEDZJUNA foto

Apakšējā attēlā: Uzsaucumu paraksta Tautas rakstnieks Andrejs Upīts. B. TIKNUSA foto

MĒS — PADOMJU CILVĒKI

★

Lepni skan vārdi — padomju cilvēks. Tie stāsta par brīvu pilsoni, istenu savas darbaļaudžu valsts saimnieku, kvēlu patriotu, komunisma cēlēju. Tikai desmit gadi pagājuši, kopš Latvijas darbaļaudis atbrīvojušies no kapitāla vāžām, bet kā šajos gados auguši un pārauguši cilvēki! Par to mūsu žurnāla slejās pastāsta paši darba pirmindnieki.

★

TO VISU MAN DEVA PADOMJU IEKĀRTA

Kad domāju par savu dzīvi, par Lielo Tēvijas karu un par pēckara gaitām, es jautāju sev, — vai tu jau esi aizmirsis agrākos drūmos laikus? Kas tu biji, un kas esi tagad?

Esmu dzimis 1909. gadā Ventpils apriņķa Puzes pagastā, kur bija maza stikla fabrika. Šajā fabrikā strādāja mans tēvs. 1914. g., kad sākās pirmais pasaules karš, tēvu iesauca armijā, no kurienes viņš vairs neatgriezās. Māte ar trim maziem bērniem palika bez apgādnieka.

Vasaru gāju ganos, ziemu skolā. Ar grūtībām beidzu sešgadīgo pamatskolu, jo vajadzēja iestāties fabrikā, kur agrāk bija strādājis mans tēvs. Piecpadsmit gadu vecam man tur vajadzēja strādāt neizturamā karstumā 12 stundu dienā. Pelnīju nedaudz latu mēnesī. Tā vilkās mana dzīve — bez prieka, bez cerībām nākotnē.

1929. gadā pārcēlos uz dzīvi Rīgā. Darbu atradu stikla fabrikā «Emolips» — tagad «Sarkandaugava». Fabrikā nācu sakaros ar komunistisko pagrīdes organizāciju. Arī es sāku strādāt nelegālā organizācijā. Dzīvot kļuva vieglāk, jo bija mērķis, par ko cīnīties.

Atnāca 1940. gads. Latvija kļuva Padomju zeme. Sapnis, par ko cīnījāties, kļuva īstenība.

Manu brāli nozīmēja stikla fabrikā par direktoru. Jaunākais brālis aizbrauca uz Maskavu skolā, mani nozīmēja 10. milicijas nodaļā par priekšnieku. Padomju valdība un partija uzticēja mums, vienkāršiem strādniekiem, tādu augstu amatus. Vai agrāk par to varēja sapņot?

Nepagāja ne gads — sākās karš. Visu, ko bija izcīnījusi latviešu tauta, fašisti

gribēja atņemt. Iestājos Sarkanā Armijā. Piedalījās kaujās pie Maskavas, Borovskas un Staraja Rusas.

Frontē un vēlāk Latvijā ar sāpēm redzēju sagrautās mājas un fabrikas, redzēju, kā stikla vietā logos ielikts finieris. Zināju, ka Dzimtenei vajag daudz stikla. Tādēļ pēc demobilizēšanās atgriezos stikla fabrikā «Sarkandaugava» ar apņēmību — dot vairāk stikla mūsu lielajai Dzimtenei. Mani nozīmēja par maiņas meistaru, vēlāk par mašīnu-vannu cecha vadītāju. Agrāk šajā fabrikā biju spiests vergot fabrikas īpašniekam, bet tagad — padomju varas laikā — strādāju savas mīļotās Dzimtenes labā. Bet, ja strādā padomju tautai un padomju Dzimtenei — kalnus var apgāzt!

Sadraudzējos ar fabrikas galveno inženieri P. Čeredņičenko — vecu stiklinieku no Ukrainas. Sākām domāt, kā pacelt darba ražīgumu. Tajā laikā Furko mašīnas deva 40—50 tekošu metru stikla stundā. Dienām neizgājām no fabrikas, bet laiks pagāja, nepazīstot noguruma. Strādājām, mēģinājām — un savu sasniegām. Mūsu mašīnas sāka dot 100—120 tekošu metru stikla stundā. Par mūsu sasniegumiem interesējās stiklinieki no Maskavas un citām brālīgo padomju republiku pilsētām.

1948. gada vasarā padomju valdība man piešķīra Staļina premiju. Tauta man parādīja lielu uzticību, ievēlējot mani par Latvijas PSR Augstākās Padomes deputātu.

Vai var būt vēl lielāka laime padomju cilvēkam, kā cīnīties par augstu darba ražīgumu, par socialistisko saistību pārsniegšanu, par komunisma ātrāku uzcelšanu! Man liekas, ka es vēl maz esmu darījis padomju Dzimtenes, padomju tautas labā. Vēl daudz man jādara, lai pateiktos partijai, mūsu valdībai un biedram Staļinam par to uzticību un gādību, ko esmu saņēmis.

Z. Zulmačs,

Staļina premijas laureats, stikla fabrikas «Sarkandaugava» mašīnu-vannu cecha vadītājs

PAVĒRTI PLAŠI APVĀRŠŅI

Esmu dzimis 1896. gadā Vecļaucenes muižas kalpa ģimenē. Bez prieka un saules bija mana bērnība un jaunība, kā arī darba gadi buržuaziskajā Latvijā. Augstākais, ko buržuazijas varas laikā varēju sasniegt, bija kurinātāja amats uz lokomotives.

Padomju Latvija ienesa manā dzīvē prieku, laimi un radošu darbu. 1946. gadā mana lokomotive — kā pirmā republikā — sāka strādāt pēc saimnieciskā aprēķina. Tagad jau katrā depo to dara visas lokomotives. Partijas un valdības atzinības ierosināts, nodibināju pirmo lokomotivju kolonu ar nosaukumu «Piecgadi — četros gados». Šī ierosme guva plašu atsaucību. Visur dibinājās šādas lokomotivju kolonas. Tās pirms termiņa izpildīja uzņemtās saistības un deva valstij ievērojamus ietaupījumus. Par godu lielā tautu vadona biedra Josifa Visarionoviča Staļina 70. dzimšanas dienai ierosināju šīs kolonas pārdēvēt par J. V. Staļina vārdā nosauktajām lokomotivju kolonām un uzņēmos jaunas papild-saistības.

Tagad, sacenšoties par Padomju Latvijas 10. gada-dienas cienību sagaidīšanu, ierosināju lokomotivju vidējo remontu izdarīt ar līdzekļiem, kas ietaupīti uz skalošanas un citu remontu rēķina.

Par teicamu darbu Dzimtene mani apbalvojusi ar Goda rakstiem un vairākām Goda zīmēm. Tauta man izteikusi lielu uzticību, ievēlējot par Rīgas pilsētas padomes deputātu.

Alfreds Grava,

vilces dienesta inženierleitnants, J. V. Staļina vārdā nosauktās lokomotivju kolonas vadītājs

ESMU LAIMĪGA, KA CEĻU KOMUNISMU

1930. gadā iebraucu Rīgā un iestājos par mācekli adīšanas darbnīcā. Lai gan mācījos teicami, pilnīgi apguvu adīšanas māku un labi pārzināju darba mašīnas, kapitalists man lika strādāt par grašiem.

Kad varonīgā Padomju Armija atbrīvoja Rīgu un Padomju Latviju no vācu okupantiem, mani iecēla par fabrikas «Māra» fangu nodaļas vecāko meistari.

Lielā uzticība, ko man dāvāja padomju vara un visi mūsu fabrikas darbaļaudis, atraisīja man spēkus. Nodaļā bija tikai 10 mašīnas. Nepietika strādnieku un meistaru. Nekavējoties sāku apmācīt kadrus, labojām fašistu sabojātās mašīnas. Tagad cechā strādā jau 30 mašīnas. No visām strādniecēm, kas pašreiz strādā cechā, 54 esmu personīgi apmācījusi, un viņas ražo tikai teicamas kvalitātes produkciju. Cechā tagad

nav strādnieku, kas neizpildītu normas.

1949. gadā manā pārzinā nodeva arī interloku mašīnas, un es tiku iecelta par fangu un interloku cecha priekšnieci.

Esmu bezgala pateicīga bolševiku partijai, padomju valdībai un latviešu tautas labākajam draugam biedram Staļinam, ka varu būt aktīva dalībniece komunisma celšanā.

M. Krūze,

fabrikas «Māra» fangu un interloku cecha priekš-niece

STRĀDĀŠU VĒL LABĀK

Ar savu mašīnu virs solitā daudzuma nobraucu vēl trīsdesmit tūkstošu kilometru un pēc tam mašīnu nodevu kapitalremontā.

Dabūjis jaunu mašīnu, devu solījumu pārsniegt savus līdzšinējos panākumus.

Visā manā ilggadīgajā šoferu praksē nav bijis nevienas avarijas. To panāku, modri sekojot mašīnas stāvoklim, uzmanīgi to kopjot un vadot.

Priecājos par saviem panākumiem, par lielo uzmanību, kādu mums, šoferiem, vēlti partija un valdība. Bet vēl lielāku prieku man sagādā tas, ka Padomju Latvijas šoferu saimē tagad izauguši desmitiem izcilu autoavodītāju — simttūkstošnieku, ka ir pat vairāki divsimttūkstošnieki.

Priecājos, ka padomju vara devusi darbaļaudīm iespēju radošā darbā ielikt visas savas spējas un zināšanas par godu un slavu mīļotajai Dzimtenei.

Toms Rotbachs,

PSRS Sagādes ministrijas Galvenās automobīlu pārvaldes Latvijas autotresta šoferis-simttūkstošnieks

BIRĀLĪGS

DESMITAJĀ

Padomju Lietuvai

Lietuva... Ilgus gadsimtus šeit skanēja drūmas dziesmas par salmu jumtiem segtajām būdām, kurās vislielākā postā augušas un dzīvojušas daudzas paaudzes. Tāda bija dzīve. Un pati dzīve dziesmās ar dziļu smeldzi lika ieskaņties tautas ilgām pēc gaišākām dienām, pēc laimīgākas dzīves.

Darbaļaužu cīņā radās arvien jaunas dziesmas. «Kam verga važas nav drosmes nomest, tas nekad nebūs brīvs,» — rakstīja revolucionārais dzejnieks Juļus Janoņis diženo Oktobra revolūcijas dienu priekšvakarā. Lai gan Lietuvas buržuāzija ar starptautiskās kontrrevolūcijas atbalstu asinīs noslīcināja 1918.—1919. gadā nodibināto padomju varu, tomēr nekādi reakcijas melnie spēki nespēja apturēt Lietuvas darbaļaužu lielo brīvības cīņu Komunistiskās bolševiku partijas vadībā. Un 1940. gadā uz visiem laikiem Lietuvas darbaļaudis nometa verdzības važas. Dzima brīvā Padomju Lietuvā! Poemā par Staļinu dzejniece Salomeja Ņeris savu dzimto zemi salīdzināja ar Baltijas dzintara gabaliņu brālīgo padomju tautu jūrā.

Dzintarkrasta zemē — Padomju Lietuvā — pēc daudziem gadsimtiem atkal vienā valstī apvienoti visi lietuvju apdzīvotie novadi. Lietuva atguvusi seno galvaspilsētu Viļņu un jūras ostu Klaipedu. Tautas radošajiem spēkiem pavērušās iespējas nepieredzētā rosmē celt jaunu dzīvi.

Pārskati par Staļina pēckara piecgadē gūtajiem sasniegumiem liecina, ka Lietuvā visās dzīves nozarēs ievērojami pārsniegts pirmskara līmenis.

Sīko, panīkušo fabriku vietā Viļņā, Kauņā, Klaipedā un citās pilsētās pacēlušās lielas, spēcīgas, ar lieliskām mašīnām apgādātas rūpnīcas. Tās jau 1949. gadā deva par 60 procentiem vairāk produkcijas nekā 1940. gadā.

Nabadzīgo viensētu vietā Lietuvas laukos plaukst kolchozu saimniecības.

Sasniegumi zinātnē, mākslā, tautas izglītībā — sevišķi lieli. Padomju varas laikā nodibinātās Lietuvas PSR Zinātņu akadēmijas 11 pētniecības institūti risina daudzas svarīgas problēmas dažādās dzīves nozarēs. Pēc formas nacionālā, pēc satura socialistiskā māksla kļuvusi par visas tautas ieguvumu. Vispārīzglītojošo, speciālo skolu un augstskolu skaits, kā arī to audzēkņu skaits tagad daudz lielāks, nekā tas bijis jebkad agrāk.

«Lietuvas tautas sevišķi lielo sasniegumu virknē, — saka rakstnieks Jonas Šimkus, — varbūt pats lielākais sasniegums ir lietuvju padomju cilvēka izaugšana. Buržuāzija un tās uzticamā kalpone baznīca savā laikā netaupīja pūliņus, lai tautu, un it īpaši inteliģenci, saindētu ar savas reakcionārās domāšanas indi. Ja sagrautas fabrikas atjaunošanai bija nepieciešami dažādi būvmateriāli, tad reakcijas indes iztīrīšanai no cilvēku apziņas bija nepieciešams daudz vairāk — vajadzēja pārkonstruēt garīgo pasauli, gandrīz vai radīt jaunu apziņu. Šai neparasti nozīmīgajā darbā vislielākie nopelni ir Komunistiskajai partijai un tās nestajai marksisma-ļeņinisma zinātnē. Pagājušajos desmit gados komunisma garā pārauga liels pulks mūsu inteliģences, komunisma zinātni sāka apgūt mūsu darba zemnieki, bet sevišķi plaši tā aptvērusi mūsu augošo jaunatni, kas mācās daudzajās dažādās skolās. Cīņā, darbā un skolās tika kaldināti Lietuvas tautas jaunie kadri.»

Padomju iekārtā, Komunistiskās bolševiku partijas vadībā, lielā Staļina tēvišķā gādībā spārnojusi čaklo Padomju Lietuvas darba tautu diženi cīņai par komunisma uzvaru. Pa Ļeņina-Staļina ceļu Padomju Lietuva brālīgo tautu saimē iet uz jauniem sasniegumiem.

Augšējā attēlā: Lietuvas PSR Valsts dziesmu un deju ansambļa dejotāji.

Otrā attēlā no augšas: viens no daudzajiem Paņevežas meliorācijas mašīnu stacijas ekskavatoriem darbā.

Attēlā pa labi: Lietuvas PSR galvaspilsētas Viļņas skats.

SVĒLĪCIENS

G A D A D I E N Ā

Padomju Igaunijai

Runādams PSRS Augstākās Padomes pirmajā sesijā, deputats A. Veimers sacīja: «Ar brālīgo republiku milzīgu palīdzību, vispirms ar lielās krievu tautas palīdzību, boļševiku partijas un Padomju valdības vadībā Igaunijas PSR darbaļaudis sekmīgi pārvar fašistu sagrautās tautas saimniecības atjaunošanas grūtības. Vācu fašistiskie okupanti sagrava līdz 45 procentiem republikas rūpniecības pamatfondu, pie tam sagrava lielākos uzņēmumus. Lielī postījumi bija nodarīti komunālajai saimniecībai, iznīcināti lielākie teātri, muzeji un citas kultūras iestādes. Ar igauņu tautas neatlaidīgu darbu rūpniecības pamatfondi atjaunoti līdz pirmskara līmenim, bet rūpniecības produkcijas līmenis 1949. gada beigās pirmskara līmeni pārsniedza divarpus reizes.»

Padomju varas desmit gadi igauņu tautas dzīvē bija ļoti straujas attīstības posms visās dzīves nozarēs. Skaitļus par rūpniecības uzplaukumu spilgti papildina daudzi citi dati par to jauno, ko igauņu darbaļaužu dzīvē ienesusi padomju vara. Paši darbaļaudis kļuvuši par savas republikas pilntiesīgiem saimniekiem. Viņu radošajam darbam pavērušās visplašākās perspektīvas. Rūpniecībā jo raksturīgs piemērs šīnī ziņā ir degakmens raktuves. Pirmo reizi pasaules technikā padomju zinātnieki, inženieri un strādnieki radījuši deggāzes rūpniecību, kas dibināta uz degakmens bāzes.

Pašos pamatos pārveidojusies Igaunijas lauku seja. Socialistiskā kolchozu saimniecība ir stingrs pamats pārtikas produktu pārpilnības radīšanai republikas iedzīvotājiem, kā arī izejvielu sagādei vieglās rūpniecības vajadzībām. Reizē tā ir visstingrākais pamats igauņu zemes rīķu labklājības un turības augšanai.

Varenā MTS tehnika un padomju lauksaimniecības zinātnes atziņu pielietošana palīdz skarbahā Igaunijas klimatā izaudzēt augstas ražas. Meliorācijas mašīnu stacijas plašus purvainos apvidus sākušas pārvērst auglīgās druvās. Salīdzinot ar pirmskara laiku, jau tagad lauksaimniecībā pielietoti septiņas reizes vairāk elektrības, bet paies nedaudz gadu un elektrības patēriņš, salīdzinot ar pašreizējo, pieaugs sešdesmit reizes. Tie ir lieli un reāli darba plāni. Padomju iekārtā tiem pavērtas drošas iespējas piepildīties.

Daži vārdi par tautas izglītību. Buržuaziskajā Igaunijā piecās augstākajās mācību iestādēs 1939./40. mācības gadā mācījās 3616 studentu, bet 1949./50. mācības gadā Padomju Igaunijas astoņās augstākajās mācību iestādēs bija vairāk nekā 6500 studentu. Pamatskolās un vidusskolās buržuaziskajā Igaunijā mācījās apmēram 110 000 skolēnu. Šīnī mācības gadā republikas pamatskolās un vidusskolās bija 157 000 audzēkņu.

Darbaļaužu kulturalajām vajadzībām Igaunijas PSR darbojas 10 teātri, 52 kultūras un 620 tautas nami, kā arī 37 strādnieku klubi. Igaunijas PSR Kultūras un izglītības iestāžu komiteja vien pārzina 720 bibliotēkas ar 1 600 000 grāmatām. Bez tam simtiem bibliotēku ir arodbiedrībām un citām sabiedriskām organizācijām. Valsts izdevniecība pēckara laikā uz katru iedzīvotāju izdevusi 22 grāmatas. Grāmatu tiraža, salīdzinot ar buržuaziskās varas laiku, caurmērā ir divas reizes lielāka. Staļina premijas laureātu A. Jakobsona un E. Leberehta darbi plaši pazīstami visām padomju tautām.

Staļiniskajā tautu draudzībā vienotajā republiku saimē pa gaišu, saulainu ceļu Padomju Igaunija iet uz komunismu.

Augšējā attēlā: Lanes aprīņa lauksaimniecības arteļa «Edu» kolchozniece komjauniete Maimu Kamarika — par augstas ražas iegūšanu apbalvota ar Darba Sarkanā Karoga ordeni.

Otrā attēlā no augšas: daļa no Kochtla-Jarve uzceltās degakmens gāzes rūpnīcas izmēģinājumu baterijas.

Attēlā pa kreisi: Valsts operas teātra «Estonia» ēka Tallinā.

Paldies sakām Stalīnam

Par gudro padomīnu:
Kopā iet, kopā celt,
Kopā darbu padarīt!

LATVIEŠU PADOMJU TAUTAS DZIESMAS
(ZA Folkloras instituta materiāli)

DZIESMAS PAR ĻEŅĪNU UN STAĻĪNU, PAR PADOMJU VALSTI UN PADOMJU TAUTU DRAUDZĪBU

Ļeņins meta dzirksteli
Darbaļaužu pulkā.
Uguni uzpūta
Lielais Staļins.

Sniedz pretī rokas
Lielajai brīvei
Ļaudis no Ķīnas,
No svešām zemēm.
Ogres raj., Jumprava

Paldies teicu
Staļina tēvam:
Mūžam saulīte
Padomju zemē.
Jaungulbene

Vecus kokus vētra lauza,
Lai aug jaunas ataudzītes.
Vergu važas ļaudis meta,
Lai aug skaista darba dzīve;
Varu ņēma darba ļaudis,
Dzīvi jaunu kaldināt.
Ogres rajons

Liela zeme, plaši lauki,
Nevar vārdus saklausīt,
Nevar tautas saskaitīt,
Nevar tautas saskaitīt,
Staļins visas apvienojis,
Miera zemē pārveidojis.
Rīgas rajons

Svešzemnieki lielījās,
Celšot karu šai zemē.
Nenākat, sveši ļaudis,
Redzēsiet, slikti būs:
Cels Staļins savus vīrus,
Kūleniski aiziesiet.
Jaungulbene

Ai tavu plašumu,
Padomju zeme!
Uzbeki, moldavi, —
Tie mūsu draugi.
Jaungulbene

Daudz man draugu,
Daudz man brāļu
Plašajā Krievzemē.
Es varēju ciemoties
Ziemeļos, dienvidos.
Jaungulbene

DZIESMAS PAR KOLCHOZIEM

Paldies teicu Staļinam,
Paldies teicu partijai:
Es strādāju kolchozā,
Man dzīvīte kalnā gāja,
Man dzīvīte kalnā gāja
Ne rikšiem — aulekšiem.
Jaungulbene

To zināja visi ļaudis,
Kāds likums kolchozā:
Agri art, agri sēt, —
Augs labība griezdamās.
Jaungulbene

Ai dzīvīte, ai dzīvīte,
Laba bija kolchozā:
Gan darbiņu viegli veikt,
Gan dziesmiņu padziedāt.
Jaungulbenes kolchozā
«Gaišais ceļš»

Puriem briesmas, puriem bēdas,
Kur lai aug dzērvenītes?
Nebēdājiet, lieli puri, —
Te līgos rudzu druvas,
Te līgos rudzu druvas,
Te ziedēs āboliņš.
Jaungulbene

Kas tur lūza, kas klaudzēja
Aiz viņiem tūrumiem?
— Kolchoznieki silu cirta
Jaunajiem laidariem.
Jaungulbene

Bij man tā piedzīvot —
Puspagasta druvas guvu,
Puspagasta druvas manas,
Puspagasta kumeliņi.
Liepājas raj. kolchozā «Atmoda»

Ai rudzīti, rogainīti,
Vienam grūti tevi veikt;
Sanāk talka kolchozā,
Veic darbiņu dziedādama.
Rīgas Jūrmala

Kas kaitēja nedzīvot
Diženā kolchozā:
Simtiem govju man slaucamas,
Simtiem zirgu izbraucamu.
Ogres rajons

Lieli, plaši rudzu lauki
Kā ezeri ligojās;
Diži, skaisti kolchoznieki
Ar darbiņu lepojās.
Ogres rajons, Lielvārdē

KOLCHOZNIEKI UN STRĀDNIEKI

Ai kaimiņi, pilsētņieki,
Palīdziet kolchozam:
Dodiet cirvjus, dodiet arklus,
Tēraudiņa kumeliņus!
Jaungulbene

Meži trīc, zeme dimd
Aiz kalniem, ielejām.
Kas tos mežus trīcināja,
Kas to zemi dimdināja?
Strādnieks mežus trīcināja,
Traktors zemi dimdināja.
Rīga

Tas notika pirms dažiem gadiem. Rīgas vagonu rūpnīcas strādnieku kolektīvs svinēja lielu darba uzvaru, un šim dižajam brīdim par godu rūpnīcas saime sapulcējās mītiņā.

Jūtu savīļņots, runātāju tribīnē uzkāpa arī kāds sirms meistars. Nebūdams sevišķi pārliecināts par savām oratora spējām, viņš sakāmo steigā bija uzrakstījis uz zīmītes.

Uzkāpis tribīnē, vecais vīrs manāmi apmuls, ilgi burzīja pirkstos zīmīti, ilgi kārtoja acenes, bet tad pavērsās apkārt un pateica pavisam isi:

— Biedri, sirds ir pilna, bet ko es te daudz varu pasacīt, ko kāds cits te var pasacīt? Paraugieties apkārt — pati rūpnīca taču runā visskaidrāko valodu!...

Un tiešām. Nav pārliecinātākas valodas, kas stāstītu par mūsu republikas rūpnīcības straujo atdzimšanu, kā tā, ko ik uz soļa runā pašas rūpnīcas ar savu nekad agrāk vēl neražoto produkciju, ar savu jauno darba trauksmi!

... 1944. gada 13. oktobris. Fašisti padzīti no Rīgas. Pār Vagonu rūpnīcas drupām lēni izklist kodīgi dūmu mākoņi, atklādami skatīenam nebeidzamas gruvešu kaudzes.

— Pag', kur tad nu te stāvēja mūsu mehaniskais cehs? — krāsmatās apmaldījies, jautā kāds strādnieks. Kāds cits rauš pelnus un meklē zem ceha grīdas noslēptus darba rīkus. Saka: «Kad atjaunosim rūpnīcu, noderēs!»

Sākas rūpnīcas atjaunošana. Sniegā un aukstumā cilvēki rāda varonīga darba piemērus. Nevienus uzdevumus, nevienus darbus netiek uzskatīts par grūtu, par nepiemērotu. Kalēji strādā par namdariem, virpotāji — par mūrniekiem, kancelejas darbinieki — par palīgstrādniekiem.

Katra diena nes jaunas darba uzvaras. Kādā 1945. gada vasaras pievakarē rūpnīcas sarkanajā stūrītī sapulcējās strādnieku aktīvs, lai iepazītos ar rūpnīcas tālākās attīstības perspektīvām. Telpā pie sienas piestiprināti vairāki rasējumi. Izskatās tā mazliet pasakaini. Daudzi jauni pievedceļi, palīgbuves...

Šai aktīva sanāksmē rūpnīcas darbaļaudis uzzina arī partijas un valdības doto uzdevumu — ražot vagonus elektrificēto dzelzceļu maģistralēm.

Reizē ar celtniecības darbiem notiek rūpnīcas jaunās produkcijas apgūšana. Tās ir neaizmirstamas dienas, kad Padomju Latvijas valdība un LK(b)P CK vadošie darbinieki ierodas rūpnīcā, lai apsveiktu strādnieku kolektīvu ar pirmo elektrificēto dzelzceļu vagonu izlaišanu.

Tagad šos Rīgas vagonu rūpnīcas ražotos zilos vagonus pazīst visa mūsu plašā Dzimtene. No Maskavas un Čeljabinskas, Tbilisi un Murmanskas, no visām padomju zemes malām, kur kursē Rīgas vagonu rūpnīcas ražotie vagoni, padomju ļaudis sūta atzinīgas atsauksmes par rūpnīcā ražoto produkciju.

Kopš tās dienas, kad Rīgas vagonu rūpnīcas drupās apmaldījās vecs strādnieks, pagājuši tikai nedaudzi gadi. Šodien rūpnīca paceļas varenāka kā jebkad agrāk. Ik ķieģelis, ik skrūve jaunajā darbāgdā runā gaišu un nepārprotamu valodu par to vareno spēku, kas pacēlis rūpnīcu no pelniem.

Līdzīgu atdzimšanas ceļu pēc fašistu izdzīšanas no Rīgas nostaigājušas simtiem mūsu republikas rūpnīcas. Piemēram, VEF.

Katram, kam gadījies iet pāri Gaisa tiltam, būs zināma neliela balta savrupmāja iepretim VEF galvenajiem korpusiem. Patlaban tur novietojusies rūpnīcas kadru daļa. Piegades sākumā šai nelielajā ēkā darbu atsāka vācu okupantu sagrautais radiomontažas cehs.

Toreiz bija pagrūti ticēt, ka nevajadzēs ne trīsarpus gada, un radiouztvērējus ražos atkal milzīgajās zālēs uz daudziem konveijeriem un pie tam daudzreiz vairāk nekā pašos labākajos pirmskara gados.

Bet, kas kādreiz bija plāns, tas tagad ir īstēnība. Nav tādas dienas, kad radiomontažas cehā kaut kas neizmainītos. Vēl pirms kāda laika montažas zālē atradās transportieris. Visgarām tam aiz galdiņiem strādāja montieri. Tie montēja mezglus, lodēja, neskaitāmas reizes ņēma radiouztvērēja šasijas no transportiera, novietoja uz saviem galdiņiem un veica nepieciešamo darba operāciju. Ik pēc divām un pus

Rūpnīcas runā

Z. SKUJIŅŠ

minutēm no transportiera noņēma gatavu radio-uztvērēju.

Reiz cehā notika strādnieku kopsapulce. Apsprieda jautājumu, kā palielināt darba ražīgumu.

— Jāpalielina konveijera jauda, — sacīja kāds stachanovietis. — Ātrums, kas vakar mūs apmierināja, šodien izrādās par lēnu.

Kopsapulce stachanovieša priekšlikumu vienbalsīgi pieņēma. Tā dzima doma montažas zālē novietot jaunu, varenu konveijeru, kas ik minūti dotu vienu radiouztvērēju.

Tagad šis konveijers sen jau strādā, un VEF radiomontažas ceha ļaudis, kas 1949. gada vasarā izpildīja savu piegādes plānu, domā un cīnās par jauniem ražošanas ātrumiem.

Kādreiz, pēc pirmā pasaules kara, buržuaziskajā Latvijā pazīstamais banķieris Hofs gribeja atjaunot tekstilfabriku «Bufalo».

Ko viņš darīja? Kā viņam veicās?

Līdzīgi tam, kā to šodien dara «maršalizēto valstu» kapitalisti, Hofs toreiz pēc palīdzības pazemīgi griezās rietumos. Saruna starp Londonas tirgoņiem un Rīgas uzņēmēju bija īsa.

— Mister Hof! Mēs jums varam piedāvāt Robertsona un Athertona stelles. Diemžēl, ilgāku laiku lietotas...

Vai Hofs atteicās? Nē, viņš, zemu paklanīdamies, parakstīja čekus. Tūkstošiem zelta latu aizplūda pāri jūrai. Līdzīgā kārtā dažas vecas mašīnas tika iegādātas arī Vācijā. Ar to fabrikas «rekonstrukcija» bija pabeigta.

Finansu machinācijās «Bufalo» vēlāk šķietami mainīja saimnieku un ieguva «tautisko» izkārtni «A. S. Latvijas kokvilna».

Atkal ar lielu reklamu notika dažādas «rekonstrukcijas», kas darbu fabrikā ne ar ko neizmainīja. Labumu no šiem veikaliem guva tikai divas cilvēku grupas — pirmkārt, paši akcionāri, otrkārt, ārzemju firmas, kuras par saviem lūžņiem saņēma pilnvērtīgu samaksu. Strādniekiem palika vecie smacīgie cehi, putekļi un neciešami darba apstākļi, kas saēda veselību.

Šodien mums Rīgā ir liels tekstilkombināts «Boļševička». Daudziem jau aizmirsušies šīs rūpnīcas kādreizējie nosaukumi — «Bufalo» un «A. S. Latvijas kokvilna». Aizmirsušies arī vecie cehi, vecās mašīnas un darba metodes. «Boļševičkā» šodien virmo tāds darbs, par kādu «misters Hofs» savā laikā nevarēja ne sapņot. Audējas apkalpo 3—4 mehāniskās stelles, 10—15 pusautomātus. Stachanovietes pat 20—30.

Trīs reizes dienā audēju brigades mainās pie stellēm. Atspoles skrīren ar maksimālu ātrumu, mašīnas dod maksimālu produkciju.

To, ko nevarēja kapitalistiskie akcionāri, kas nebija pa spēkam buržuaziskai valdībai, to paveica padomju vara.

Visa padomju zeme, visas padomju tautas palīdzēja «Boļševičkai» atdzimt par modernu tekstilkombinātu. Rīgas Preču stacijā pienāca gari ešloni ar smagām kravām. Vērpjamās mašīnas sūtīja Taškenta; lenšu mašīnas — Tula un Kolomna. Pārtināmās mašīnas atskrēja garo ceļu šurp no Kļimovas; Ivanovas strādnieki deva mirdzošus kalandrus; Jeņingradieši savu vārdu uzrakstīja uz kastēm, kurās atradās ķemdziņu mašīnas.

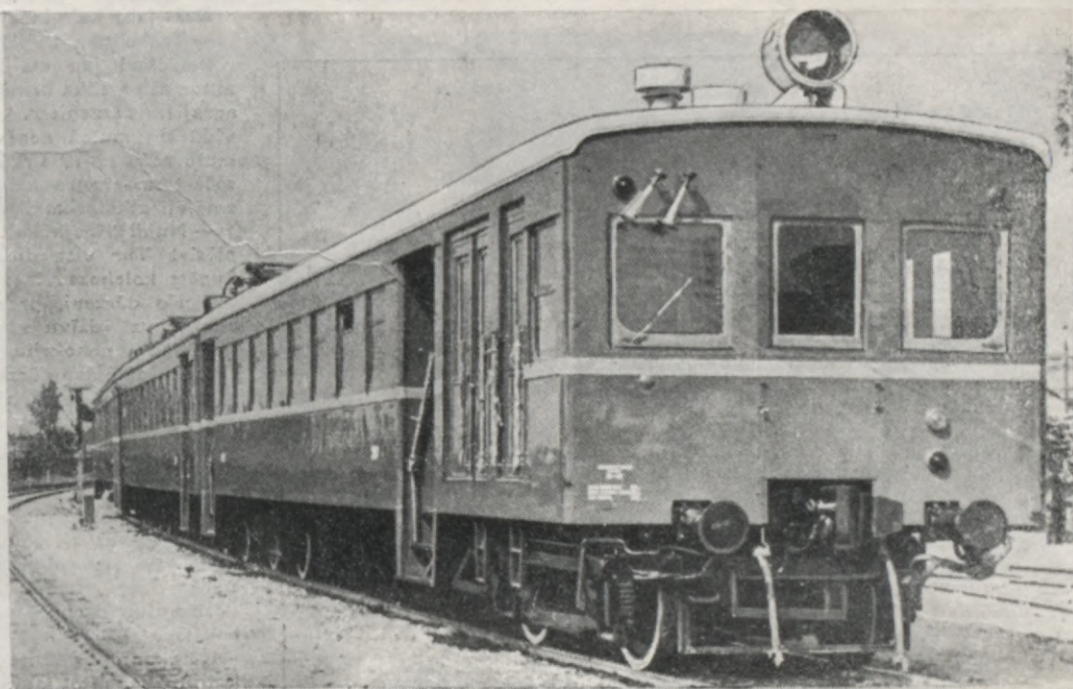
Un ne tikai mašīnas mums atsūtīja brālīgās padomju republikas — tās deva arī savus speciālistus, kas jaunās iekārtas montēja, kas mūsu strādniekiem mācīja ar tām strādāt.

Šodien «Boļševičkas» cehi mirdz gaiši un plaši. Moderna ventilācija izsūc no telpām putekļus, panāk vienmērīgu gaisa temperatūru. Pilnīgi pārbūvēta ir vērpjuve, krāsotava, balinātava, spolētava, austuve, kārstuve, mehāniskās darbnīcas. Uzbūvētas daudzas jaunas ēkas. Cehos neredz vairs angļu un vācu firmu nosaukumus, visur tikai padomju modernās mašīnas — tehnikas pēdējais vārds.

Tā, lūk, izmainījās, auguās un kļuvušas lielas ļoti daudzas mūsu rūpnīcas. Par savu spēku un nākotni tās stāsta ar varenu darba dunu. Un tā ir gaiša un nepārprotama valoda.

DARBA VELTE. Padomju Latvijas desmitajā gadadienā darbaļaudis saņem skaistu, ērtu un ātru satiksmes līdzekli — pirmo elektrificētā dzelzceļa posmu uz Rīgas Jūrmalu. Tautas talkās elektrificētā dzelzceļa būvdarbi pabeigti pirms termiņa. Arī vagoni elektrificētajam dzelzceļam uzbūvēti pirms termiņa. Varonīga darba piemēru šeit parādīja Rīgas vagonu rūpnīcas kolektīvs.

Attēlā: Rīgas vagonu rūpnīcā būvētie elektrificētā dzelzceļa vagoni posmam Rīga — Dubulti. B. TIKNUSA foto

«LĀČPLĒŠA» LAUKOS

Tur, kur augšpus Ķeguma spēkstacijas aizsprosta savaldītie Daugavas ūdeņi straumi vērē varenī platu, tur, kur stāvajā krastā šalc teiksmainā Lielvārdes pils parka sirmās liepas, ozoli un mazā Rumbas upīte cauri klintīm laužas uz Daugavu, netālu no ceļa, baltā mājā atrodas kolchoza «Lāčplēsis» centrs.

Visā Ogres rajonā daudzina «Lāčplēsi» par labu, bagātu kolchozu. Citu kolchozu ļaudis nereti saka:

— Kas nekait dzīvot «Lāčplēsi», tas jau bagāts kolchozsl!

Jā, kādēļ tad «Lāčplēsis» tiek daudzīnāts par bagātu? Vai varbūt tā laukos zeme auglīgāka nekā citur? Varbūt tas jau dibinoties mantojumā guvis kādas bagātības? Vai te varbūt cilvēku, darba darītāju, vairāk nekā citur?

Tiesa, «Lāčplēsis» ir gan pats vecākais lielvārdešu kolchozs, viens no vecākajiem visā Ogres rajonā, taču arī šī vecuma starpība nav tik pārlieku liela. Nupat vasarā, reizē ar Padomju Latvijas desmito gadadienu, lāčplēšieši varēs svinēt savu kolchoza pirmo divu darba gadu atceri.

Zeme «Lāčplēša» laukos paskopa. Gar Daugavas krastu, bijušās Lielvārdes muižas laukos tā kaut cik auglīgāka, bet tālāk stiepjas smilšaini pauguri, un purvainās plavās aug vienīgi zilā dzelzene un asais grīslis.

«Lāčplēsis» dzimdam nekādu bagāto mantojumu nesaņēma pūrā, bet jauno kopsaimnieku kolektīvu kopš tā pirmajām dienām vada godīgi, enerģiski, saprātīgi ļaudis. Par valdes priekšsēdētāju ievēlēja daudz kauju ugunis rūdītu karavīru, toreizējo Lielvārdes pagasta partorgu Kauliņu, bet par fermu pārzini — priekšsēdētāja tuvāko palīgu un vietnieku, otru tādu pašu kaujinieku, vietējo darba zemnieku Arvidu Kaltiņu.

Un tā «Lāčplēsim» nu jau aizritējuši divi darba gadi un radusies diža slava, kas aizskanējusi pāri rajona robežām. Citu seju ieguvuši lauki latviešu tautas teiksmainā varoņa Lāčplēša dzimtenē. Ne miņas vairs no agrākās šauri-

bas. Ar pašu auglīgāko Zemgales novadu laukiem var sacensties šovasar «Lāčplēša» kuplās rudzu druvas, kur ziedu laikā vārpas sniedzas pāri laba vīra galvai, bet tagad tās briedumā likst smagas jo smagas.

— Īsta jubilejas gada raža! — saka ikviens garāmgājējs, tiksmīnādamies par lāčplēšiešu rudziem.

Velti tur meklēt lāčcauzas skaru vai parastās rudzu lauku nezāles — kokali un rudzpuķes.

— Laikam pavasarī laukus rūpīgi izravējāt, — jūs vaicājat kolchozniekiem un saņemtat lepnu atbildi:

— Nē, mums nebija ko ravēt! Rudziem zeme tika rūpīgi sastrādāta, sēkla bija tīra. Nezāles pat neparādījās.

Ar rudziem «Lāčplēsim» šogad apsēts gandrīz septiņdesmit hektaru un lielākā daļā no tiem padevusies tik varena raža, kādu agrāk novāca vienīgi selekcijas stacijas.

— Būs daudz tīru rudzu graudu, daudz maizes dosim valstij. Arteļa biedriem par izstrādes dienām šogad paredzēts izsniegt vienīgi maizes labību, — stāsta biedrs Kaltiņš.

Laukkopība «Lāčplēsim» ir tikai viena saimniecības nozare. Rīga tuvu, līdz pat «Lāčplēša» pārvaldes durvīm sniedzas lielisks ceļš. Kolchozam ir arī sava automašīna, bet Rīgas tirgi gaidīt gaida kolchoza lauku un fermu ražojumus. Jau pērn, kad «Lāčplēša» ienākumi sasniedza gandrīz pusmiljonu, krietnu daļu no ienākumiem deva dārzkopības posms, kuru vada Krauze un dārznieks Bētiņš. Vairāk nekā divdesmit cilvēku strādā šajā posmā, ap sešdesmit hektaru labas zemes nodots posma ziņā.

Lielus darbus «Lāčplēša» ļaudis gada laikā veikuši Daugavas malā. Pret dienvidiem pavērsts, no ziemeļu vējiem pasargātais Daugavas labais krasts kā radīts dārzniecībai. Darbi te nenorima ne vēlā rudenī, ne ziemā. Tur gatavoja zemi, kur stādīt gurķus, tomātus, sīpolus, puķu kāpostus, agros kāpostus. Dārzeniem domātos laukos uzveda daudz kūtsmēsli, bagātīgi uzsēja mineralmēslojumus

Kolchoza «Lāčplēsis» labākā slaucēja Anna Sirmā.

un visu to ieara. Ziemā uzcēla krastā divas lielas siltumnīcas, sagatavoja rāmjus un salmu segas trīs simt lecektīm. Jau marta beigās no siltumnīcām lecektīs pārdēstīja ap 75.000 agro kāpostu dēstu, bet 12. aprīlī tos jau iestādīja laukā.

Dažs labs kaimiņš tad nosmējās: — Trako gan tie lāčplēšieši!

Bet, kad jau maijā «Lāčplēša» automašīna sāka braukt uz Rīgu ar agrariem dārzeniem, kad jau jūnijā vidū siltumnīcā noņēma pirmo tomātu ražu un uz tirgu aizveda pirmās tonnas agro kāpostu, tie paši smējēji atkal skaudīgi rūca:

— Nujā! Kas nekait dzīvot «Lāčplēsi»! Tur visa diezgan, tas jau bagāts kolchozs...

Agrie dārzeni, protams, kolchozam deva «dzīvu naudu». Bet šī bagātība nenokrīta no gaisa. Daudz pūlējās dārzkopji, rudenī sagatavodami zemi, ziemā celdami siltumnīcas un sagatavodami lecektīs, agri ieaudzēdami, vairākkārt pārpiķēdami dēstus. Lai pavasara sausums nekaitētu dārzeniem, gar visu Daugavas piekrasti ierīkoja apūdeņošanas sistemu. Tagad motorsūkņi pa cauruļu tīklu dzen upes ūdeņi kalnā, atvieglodams dārzkopju darbu, nodrošinādam bagātīgu ražu.

Dārzkopji pašaieliedzīgi kopj katram iedalīto lauku. Viena no

dārznieka Bētiņa čaklajām palīdzēm ir viņa sieva kolchozniece Bētiņa. Viņas pārziņā viens no lielākajiem kāpostu laukiem. Tur viņa redzama augu dienu.

— Mēs abi ar vīru agrāk strādājām pilsētā dārzniecībā, taču jāsaka, ka kolchozā strādāt daudz labāk. Arī materiālā ziņā izdevīgāk. Mums ir pašiem sava piemājas zeme. Govi gan nedomāju iegādāties. Kādēļ man tā vajadzīga, ja pienu, sviestu, krējumu varu dabūt no kolchoza fermām? Daudz laika vajag, lai govī apkoptu, sagādātu tai barību. Man izdevīgāk vairāk pastrādāt kolchoza darbā, iegūt jo vairāk izstrādes dienu. Dzīvojam labi, pārtikuši, — lietiski stāsta biedre Bētiņa.

Katru dienu čaklā dārzniece pārbauda ik vagu savā daļā. Lūk, spradzis vai cits kāds kaitēklis sācis grauzt kāpostu. Biedrei Bētiņai tūlīt pie rokas attiecīgs līdzeklis, kā negantniekus nobeigt. Vienaldzīgu skatu viņa nenorauģas arī citu koptajā laukā. Gadās viņai iet garām lopbarības biešu sēklinieku laukam un ieraudzīt, ka plaukstošos sēklaudžu ziedīņus apstājušas sīkas melnas mušiņas, un biedre Bētiņa nekavējoties ceļ trauksmi. Arī šī pilsētniece jau paspējusi cieši jo cieši iekļauties darbīgajā lāčplēšiešu saimē un par savu personīgo godu un slavas lietu

Mirdza Ķempe

Vainags no ozola lapām

Vainags no ozola lapām —
Stingrs un vīrišķīgs cēlums,
Zemes visstiprākām sulām
Dzirdināts tumšzaļais kvēlums,
Aplisnots vasaras bulām.

Vainags no ozola lapām,
Caurausts ar rudzpuķu vijām,
Pacelts pār kopciemū vārtiem,
Piesprausts ple jaunajām sijām,
Aplāzmots karogiem sārtiem.

Vainags no ozola lapām,
Darināts brālīgām rokām.
Izsmaržo spēku tas mierīgs,
Vidamies šalcošā lokā
Ap manas dzimtenes pieri.

Vainags no ozola lapām
Smaržodams šalko man moži:
Salkdamš aug arāju sējums;
Spīgodams čukst tas: dzirkst spoži
Strādnieku tērauda lējums.

Vainags no ozola lapām —
Līksmais un diženais skarbums.
Tevī tik gaiša es tieku.
Tautas vislabākos darbus
Apšalc ar uzvaras prieku
Vainags no ozola lapām.

Daļa no «Lāčplēša» brūnaļu ganāmpulka.

uzskata visa kolchoza godu un slavu.

Pats lielākais un stabilākais «Lāčplēša» ienākuma avots ir lopkopība. Tagad kolchozam ir jau piecas fermas. Trīs gadu plāns lopkopībā izpildīts un pārsniegts. Fermas kūtis ir tagad vairāk nekā astoņdesmit slaucamu govju, bet pavisam liellopu jau vairāk nekā simt sešdesmit. Cūku fermā ir 12 sivēnu mātes, bet pavisam cūku ap 40. Ir arī putnu, aitū un zirgu ferma.

Jau pērn gadā «Lāčplēši» uzcēla jaunu liellopu kūti. Gandrīz visas slaucamās govīs tagad stāvs vienkopība. Priekš noraudzītā, kad labi koptās brūnaļas ganās zālānās ganībās. Lielākā daļa lāčplēšiešu ganāmpulka ir LB šķirnes lopu.

Gaiša, plaša ir jaunceltā kūts. Te jau elektrība palīdz lopkopēm sūknēt ūdeni, sasmalcina raušus. Taču pirmajā gadā vēl pilnīgi nepaspēja fermu mehanizēt. To paveiks šogad. Ar Baldones MTS jau noslēgts līgums par fermas mehanizāciju. Ierīkos automatiskās dzirdināšanas ierīces. Jau pasūtīti arī elektriskie slaušanas aparāti.

Šovasar pie fermas uzcelta jauna piena mājiņa. Tā neliela, tīra, gaiša telpa, kur glabājas tīrs piena kannas. Te notiek arī izslauktā piena dzesināšana. Piena kannas saliek speciāli ierīkotā silē, kurai cauri tek ledus auksts ūdens.

Pērn fermas vajadzībām kolchozs iegādājās vairākus kartupeļu sutiņnāmos katlus. Tie ļoti parocīgi un ekonomiski, jo lielāku daudzumu kartupeļu var izsutināt ar dažām pagalmā malkas un bez lielas piepūles izbērt no katla. Vienu tādu katlu kolchozs atvēlējis slaucējam, un tas novietots īpaši piebūvē pie piena mājiņas. Slaušanas reizēs katlā vienmēr ir tīrs karsts ūdens trauku mazgāšanai.

«Lāčplēša» fermās labākās slaucējas ir komjauniete Austra Klāsonsone un Anna Sirmā. Biedres Sirmās kopšanā ir pašas pienīgākās govīs. Viņa šogad apņēmusies izslaukt vairāk nekā 3000 litru no katras produktīvās govīs.

Tālu prom no kolchoza centra vasaras nometnē novietoti jauno lopu. Pussimts skaistas brūnas teles te ganās lielā aplokā, bet no lietus un dunduriem patveras lielā šķūnī. Teles kopj Margarīta Jarna, kuplas ģimenes māte.

Grūti iedomāties, kā varētu dzīvot citos apstākļos šī sievietē, ku-

ras apgādībā seši bērni. Vecākajiem no tiem divpadsmit, desmit gadu, bet trīs jaunākie vēl pavisam mazi. Šovasar «Lāčplēši» ierīkoja savu bērnu dārzu. Trīs mazie jauno lopu kopējas bērni uzturas bērnu dārzā. Tur Ernas Suvorovas uzraudzībā bērni ir labi apkopti, pabaroti, un māte mierīgi var iet kolchoza darbā. Teju kopējas darbs ir atbildīgs, bet arī atalgojums ir liels. Pa 45 izstrādes dienu mēnesī nopelna Margarīta un mierīgu skatu raugās rītdienā. Kolchozā viņai un viņas bērniem no trūkuma nav jābaidās.

Cūku fermas novietne kļuvusi par šauru nemitīgi pieaugošajai cūku saimei. Jau šovasar uzcelt jaunu, plašu, moderni iekārtotu cūkkūti, kur būs arī ērta virtuve barības sagatavošanai. Kopš kolchoza dibināšanas dienām par cūkkopi te strādā Elza Jundase.

— Pērn es nopelnīju ap seši simti izstrādes dienu. Nekad neesmu tik daudz pelnījusi, nekad neesmu varējusi tik labi dzīvot, — apliecina viņa. — Katrs cilvēks, kurš kolchozā godīgi strādā, dzīvo pārticībā.

Labā šķirnes zirgu ferma — tās ir fermu vadītāja, kolchoza priekšsēdētāja vietnieka Kaltiņa karstākās ilgas. Nevienam citam viņš neuzticēja lepno oldenburgas šķirnes

ērzelī «Tomu» un pats uzņēmās tā kopšanu. Netālu no Kaltiņa mājām aplokā ganās vairākas ķēves ar šā gada kumeļiem. Sešpadsmit ķēves jau kolchoza zirgu fermā.

Purvainajās plāvās un zemākajās laukos iesākti lieli meliorācijas darbi. Pāri plavai, kur šogad vēl balo vilka vāles, stiepjas dziļš novadgrāvis. Brigādē strādā deviņi vīri brigādiera Mārtiņa Mārcēna vadībā. Viņi šogad atjaunos arī drenu sistemu dārzkopības posma laukos.

«Lāčplēši» strādā arī speciala celtnieku brigade. Šovasar viņi uzcelt jaunu cūkkūti un stalli zirgu fermā, kā arī veiks virkni lielāku un mazāku pārbūves un remonta darbu. Tāpat kā pērn liellopu kūti, arī cūkkūti un zirgu stalli lāčplēšieši cels no ugunsdroša materiāla.

— Tādas būves ir siltas, sausas, ļoti izturīgas, — stāsta b. Kaltiņš, kas pats daudz gadus strādājis namdara darbus.

Pirmais celtnieku uzdevums — uzbūvēt kolchoza saimniecības centru, jo kolchozā apvienotajās darba zemnieku saimniecībās nav lielu ēku, kuras varētu piemērot kolchoza fermu vajadzībām. Bet arteļa vadība un biedri jau visai nopietni domā arī par tuvāko

nākotni, kad te pacelsies jaunais «Lāčplēša» ciemats.

— Te, Rumbas upītes abos krastos, pacelsies kolchoznieku dzīvojamās mājas, bet tur tālāk, aiz dzelzceļa, būs saimniecības centrs, — rāda b. Kaltiņš. — Projektu sastādīt palīdzēja mums speciālisti no Rīgas.

Sākot savu trešo darba gadu, «Lāčplēša» lauku robežas sniegs vēl tālāk, tā platība palielināsies par vairāk nekā 500 hektariem, apvienojoties ar kolchozu «Lielvārds», kas «Lāčplēsim» kaimiņos. Un vēl lielākas, plašākas nākotnes perspektīvas pavērsies lāčplēšiem.

... Darbīgi, nogurdināmi laudis vada «Lāčplēša» saimi, čakls ir šis kopsaimnieku kolektīvs. Un tas ir pats galvenais «Lāčplēša» bagātības, panākumu avots.

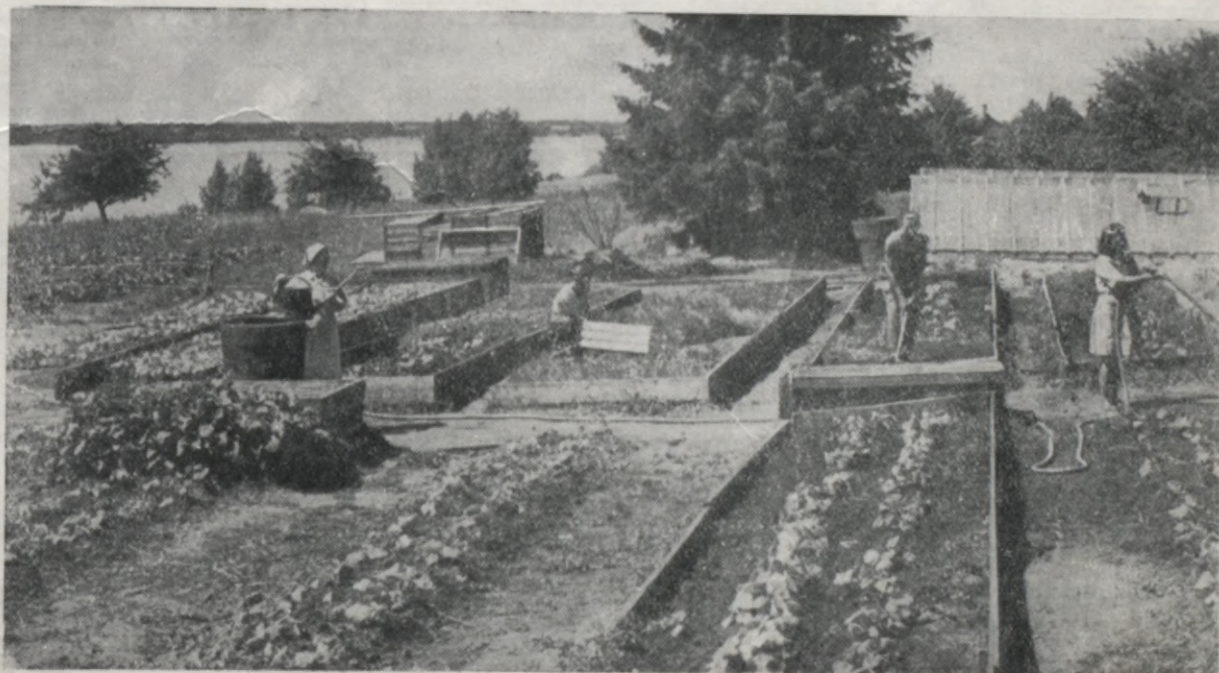
«Daugavas krastā, Ķeguma galā, Kur Rumbas upīte, Daugavā krītot, Klintīs izlauz dzilajās gravās, Stāvēja slaveno Lielvārdu pile...»

Tā Andrejs Pumpurs dzied par Lāčplēša dzimteni, par tālām sen dienām. Paies daži gadi, un Rumbas upītes krastā pacelsies «Lāčplēša» ciemats, skaistas, plašas kopsaimnieku mītnes. Gaiša kā saulains rīts pār māmuļu Daugavu māj «Lāčplēša» jauz nākotne!

V. Rūsa

B. TIKNUSA foto.

Daugavas krastā izveidotā «Lāčplēša» dārzniecība.

Mēriņš Elmars Adamsons ar kolchozniecēm Irenu Dedzi un Maiju Veltsmeijeri nosprauž Talsu rajona Lībagu ciema apvienoto kolchozu robežas.

Siena plauja Jaungulbenes lauksaimniecības mechanizācijas skolas plāvās. Traktoru vada instruktors J. Valaika, plaujmašīnas — kursanti P. Orlovskis un J. Slišāns.

Ž. Legzdīņa fotoattēli

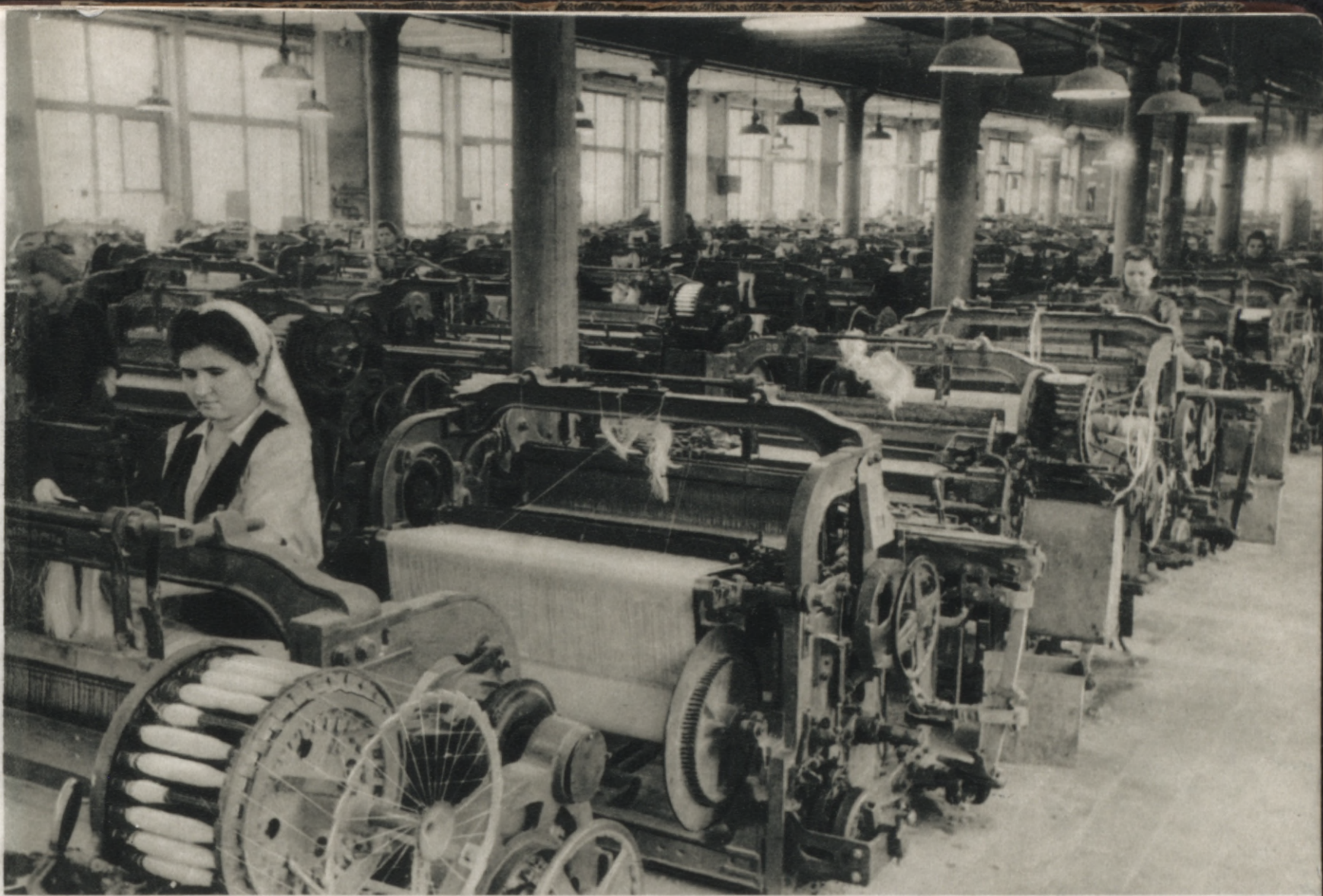

RIGAS JŪRAS OSTĀ

Vecākais celtna vadītājs stachanovietis
Mārtiņš Bērziņš

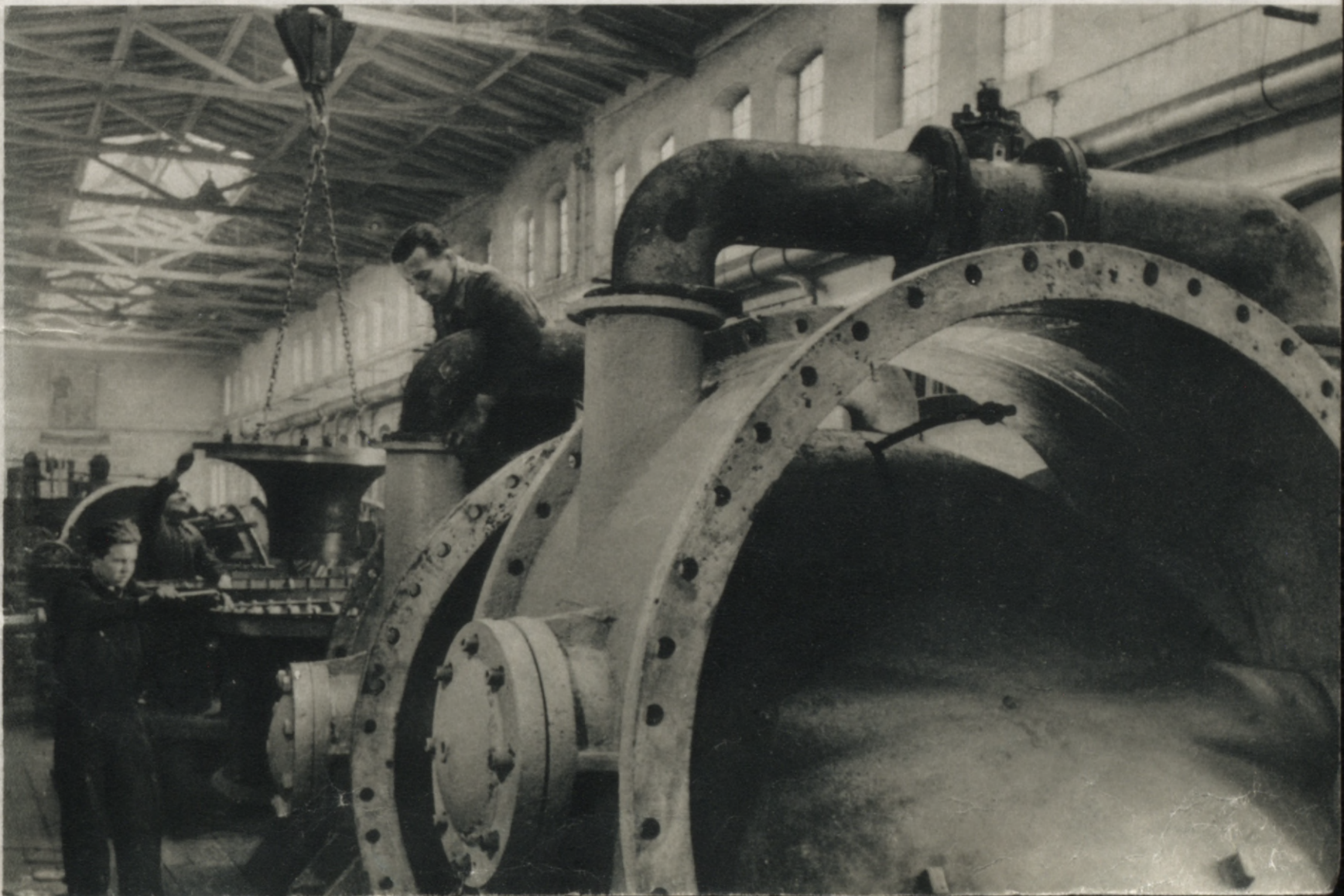

Izkrauj kalija sāli

Tekstilfabrikas „Boļševička” austuvē

Rīgas turbomechaniskās rūpnīcas mechaniskajā
cechā

DZINTARJŪRAS KRASTOS

Jūrmalas saulē un vējos

Bagātīgus lomus!

Z. Legzdiņa totostudijas

Jaunceltnes Jelgavā

B. TIKNUSA foto

No drupām ceļas pilsētas

L. PURS

1944. gada augusta pirmajās dienās debesis virs Zemgales bija neparasti zilas. Vasaru visā tās krāšņumā varēja just ik ziedā, ik rasas pilienā, kuru neskaitāmie miljoni sudraboti pelēki atmirdzēja lēcošās saules staros. Vasaru varēja just tveicīgos vakaros, kas vēl ilgi glabāja sevī dienas karstumu. Ļaudis, kas klaiņāja pa ceļiem vai bija apmetušies mežos, bīzīs un mājās, tuvāk un tālāk no Jelgavas, nejuta visu to. Viņi stundām ilgi raudzījās tur, kur aiz meža galotnēm pretīm debesīm kāpa melni dūmu mutuļi, mēģinot aizsegt sauli. Fašistu aizdedzināta, dega Jelgava...

Un tad šo pilsētu nevarēja vairs pazīt. Pareizāk, tā nebija pilsēta, bet vieta, kur nevar iet, braukt, ne sēt, ne celt, tā bija mēma apsūdzība tam, ko spēj izdarīt fašisms.

Cilvēki nav aizmirsuši degošās pilsētas un ciemus un neaizmirsīs, kamēr uz pasaules būs kaut viens jauna kara gribētājs. Viņi tās nevar aizmirst tāpēc, ka ne jaunai izpostīšanai, bet gan mieram tiek celtas staltas ēkas.

Laikam tik daži gadi pavadīti jaunceltnes darbā, bet tie ir tik pārbaudīti izmaiņām, ka liekas — pagājuši gadu desmiti no tās dienas, kad liesmas alkātāini aprija Jelgavā namu pēc nama. Tāpēc grūti atcerēties atsevišķas dienas un notikumus, bet prātā palicis tikai galvenais — no drupām ceļas jauna pilsēta. Garāmgājējs bieži vien nespēj atcerēties, vai šis nams uzbūvēts pērn vai aizpērn un vai šo namu sāka būvēt pagājušajā gadā vai šogad. To zina tikai tie, kas paši piedalās ēkas būvē. Bet vienu lietu gan zina visi — Jelgava nav vairs drupu kaudze. Kā apliecinājums paveiktajam, kā simbols paveicamajam raugās augsti vairākstāvu nami.

Pilsētas atjaunošanas vēsturē nav dienas, kas nestāstītu par jelgavnieku kolektīvo varonību. Šis varonības rašanās saprotama. Cilvēki ceļ sev, saviem bērniem, savām mātēm, savām sievietēm un līgavām. Viņi zina, ka ceļ savai laimei un ka neviens liekēdis nepiesavināsies viņu darba augļus.

Jelgavnieki pamatoti lepojas ar savas pilsētas jaunajām celtnēm, sākot ar ērto viesnīcu, pedagogiskās skolas vareno ēku, dzīvojamām mājām Kr. Barona ielā 10, Lielajā ielā 5, Valņu ielā 2 un beidzot ar daudzajām ģimenes mājām, kas ietvērušas pilsētas centru jau ciešā lokā. Tiešām, paveikts ļoti daudz.

Ne mazums stundu jelgavnieki no sava atpūtas laika veltī pilsētas atjaunošanai. Šeit izpaužas nelokāma apņēmība — ātrāk likvidēt postījumus, likvidēt galīgi un uz mūžīgiem laikiem. Tāpēc darba tempi neatlābās, bet pieaug, līdz būs novākta pēdējā drupu kaudze. To redzam arī 1950. gada vasarā, kad par godu Padomju Latvijas 10. gadadienai jelgavnieki apņēmās nostrādāt katrs 50 darba stundas pilsētas atjaunošanā. Šis solījums nebija tikai vārdi. Nepilna mēneša laikā sabiedriskās talkās iedzīvotāji nostrādāja vairāk nekā 12.000 darba stundu.

— Tomēr pašu spēku vien nepietiek, — dzird talciniekus runājam. — Mūsu pilsēta nevarētu atdzimt, ja mēs nesāņemtu palīdzību.

Jelgavnieki nav atstāti vieni. Viņi ik dienas saņem sūtījumus no visdažādākajām Padomju Savienības malām. Te jaunu plānu ēkas būvei, te jaunu kravas automašīnu, te ierīces būvdarbu mechanizēšanai — daudz, ļoti daudz sūta citu republiku darbaļaudis un jo sevišķi — lielā krievu tauta. Jelgavas celtniecības pārvaldes Nr. 3 apmetējs b. Balodis tāpēc var veikt tik ātri trešās 7-gadīgās skolas fasades apmešanu, ka viņam nav vairs šis darbs jādara ar rokas spēku, bet to veic viņa vadībā moderna apmetēju mašīna — mūsu Dzimtenes ražojums. Un vai tā sekmētos Jelgavas muzeja ēkas būve, ja materiālus būvei nepiegādātu ar b. Čebotarevas vadīto mechanizēto celtni? Nekad!

Jelgava nav vienīgā nopostītā pilsēta, un tā nav arī vienīgā, kas atplaukst jaunai dzīvei.

Lūk, Daugavpils. Cilvēks, kas šeit bijis 1940. gadā, iebrucis šodien — to nepazīs. Vispirms pārsteigs tas, ka gauso ormaņu vietā ielās joņo moderni taksometri un ielu dzelzceļa vagoni. Kad šis cilvēks iekāps tramvajā vai taksometrā un sāks braukt, tad viņš nepazīs daudzās ēkas un domās, ka brauc pa svešu ielu.

Sausi skaitļi vien nesniedz pietiekami konkrētu priekšstatu. Kas vēlas īsti saprast, cik namu uzcelts un atjaunots Daugavpilī Staļina pēckara piecgades gados, tam nepieciešams soļot pa kādas ielas ietvi un skaitīt ēku pēc ēkas, dodoties vienmēr uz priekšu un apstājoties tikai pie trīsdesmit piecdesmitā nama. Pat ātri ejot, gājieni būs diezgan ilgi. Un tas viss uzcelts centimetru pēc centimetra, ķieģeli liekot uz ķieģeļa! 46.000 kv m dzīvojamās platības, ko daugavpilieši saņēmuši pēc kara, nozīmē vēl neredzētu celtniecību šajā pilsētā. Ja 15 kv m lielai istabai ir tikai viens logs, vienas durvis, sienas, griesti, grīdas, krāsns utt., cik gan to nevajag istabai, kam 46.000 kv m liela platība! Daugavpilieši steidzas, jo padomju cilvēka raksturīgā īpatnība — strauji tempi. To apliecina arī fakts, ka tramvajs kopš savas darbības sākuma pārvadājis jau vairāk nekā 12 miljonu cilvēku.

Nav Latvijā pilsētas, kur neredzētu nesen uzceltas ēkas un tādas, kas drīz būs gatavas, nav pilsētas, kur neredzētu jaunus būvlaukumus. Rīga, Jelgava, Daugavpils, Liepāja, Ventspils, Valka, Valmiera, Gulbene — visur visur ceļ.

— «Atbrauksiet šodien Rēzeknē un prasīsit vienalga kam no mūsu pilsētas, kas šai pilsētā pats raksturīgākais, un visi jums kā viens atbildēs: celtniecība», — rakstīja pirms pāris gadiem komjaunatnes komitejas sekretars b. B. Miglīnieks. Šī atbilde saprotama: 1944. gada 27. jūlijā, dienā, kad Rēzekne kļuva atkal brīva, kara postījumu sarakstā bija jāieraksta 515 pilnīgi sagrautas un 511 pussagrautas ēkas. Tāpēc celtniecība Rēzeknē izvērtās sevišķi plaša, un jau ceturtajā gadā pēc atbrīvošanas bija atjaunota vai jaunuzcelta vairāk nekā trešdaļa nopus-

tīto māju, pie kam to vidū atradās pašas lielākās ēkas pilsētā — slimnīca, jaunā viesnīca, pedagogiskais institūts, tautas nams un citas. Tagad Rēzekne vēl vairāk pārvērtusies.

Redzot atjaunotās pilsētas, bieži vien gribas tās nosaukt par — nepazīstamām pilsētām. Tik ātri padomju vara, neraugoties uz visām pēckara grūtībām, spēja pārmainīt šo pilsētu seju.

— Cik Rīga kļuvusi skaista! — bieži dzird sakām. Un tā ir patiesība. Pārveidotie skverī, jaunie dārzi, svaigi krāsotas namu fasades, jaunceltnes, ātrie trolejbusi, straujais elektrovilciens — tas viss izmainījis arī Rīgas izskatu.

... Pa Vidzemes šoseju joņo eleganta «Pobeda». Tā tuvojas Rīgai. Un, lūk, gar braucēja acīm slīd aina pēc ainas kā kinolentē; vispirms viņu pārsteidz airētāja statuja nelielā, bet skaistā dārzā un paviljons atpūtai, kas šopavas ar uzcelti Vidzemes šosejas piecpadsmitajā kilometrā smilšainā laukuma vietā. Pretī starp daudzām citām mašīnām aiztrauksies dzeltenais elektrobuss — arī senāk neredzēts satiksmes līdzeklis. Pie Juglas braucējs, pamanīdams daudz jaunu dzīvojamo ēku, starp tām dažas īsti prāvas, nevarēs neievērot arī tramvaju, kas šeit sāka braukt drīz pēc kara. Aizbraucot līdz Šmerlim, pat pavirši skatot, braucējs būs ievērojis kādas piecpadsmit jaunceltnes, bet aiz Šmerļa, kur sākas Ropažu iela, to pārsteigs pilnīgi jauna pilsētiņa — glietas divstāvu ēkas, apstādījumi, celiņi. Šeit var redzēt arī augstus, masīvus dzelzskonstruācijas torņus, kas lokveidīgi aptver Rīgu un pa kuru turētiem vadiem plūst pilsētas rūpnīcu dzīvības sula — elektrība. Un atkal pēc dažu desmitu sekunžu brauciena nāks jauns pārsteigums — jaunā trolejbusa līnija Brīvības ielā, šopavasar iestādītais cerīgu dzīvzogs, jaunceltnes, dārzs 1. līnijas tramvaja galapunktā, atjaunotais Gaisa tilts, atkal dārzs šaipus Tallinas ielas, tramvaja sliežu pazušana no Brīvības ielas, skaista jaunceltnes uz Ģertrūdes ielas stūra. Un tur, kur krustojas Brīvības un Kirova iela — pretī raugās Leņina tēls. Viņa paceltā roka aicina padomju ļaudis nemitīgi traukties uz priekšu.

Šķērsojot Rīgu tikai pa vienu maģistrāli — Vidzemes šoseju, Brīvības ielu, Kaļķu ielu, pontontiltu, paplašināto Jelgavas šoseju — nav iespējams visu ievērot. Šī galvenā satiksmes maģistrāle it kā palikusi tā pati vecā, bet, braucot pa to šodien, šķiet, ka šis ceļš vijas caur nepazīstamu, skaistu pilsētu.

Šie jaunie vaibsti raksturīgi visai mūsu republikai. Vienalga, kur cilvēks apstātos, ja skatu neaizsegs meži, viņš redzēs jaunceltnes. Viņš redzēs kolchozu centrus, modernas kūti, kaltes, viņš redzēs jaunas MTS un meliorācijas mašīnu stacijas, padomju saimniecību jaunās ēkas, redzēs sastatnes jaunajos rajonu centros, bet vietās, kur senāk bija klajums — jaunas strādnieku pilsētiņas.

Savas varas desmitajā gadadienā latviešu tauta var leppi sacīt: «Pajautājiet, kam gribat mūsu republikā, kas pie mums pats raksturīgākais, un visi atbildēs: celtniecība.»

Lai ziedos plaukst mūsu zeme

No balta lielceļa, gar kura malām vainagus vēdina ābeļu rindas, nogriežas aleja, kur goda sardzes ierindā stāv milzu kastāņi. Pa labi un kreisi no mums stiepjas ābeļu dārzi. Tāds ceļš ved uz Zinātņu akadēmijas Pūres dārzkopības izmēģinājumu staciju. Apjautājāmie pēc tās zinātniskā vadītāja Eižena Pētersona. Taču viņš nav tik viegli sameklējams. Pāri zaļu koku lapotnei ieraudzījām garu siltumnīcas dūmeni. — Tur kaut kur vajaga būt b. Pētersonam, — mums paskaidroja laipnie izmēģinājumu stacijas ļaudis.

Uz siltumnīcām devāmies gar slaidiem dzīvības koku un mahoniju dzīvzogiem, skatījāmies jocīgus pundurkociņus, uz kuriem gluži kā bumbieres karājas ērkšķogas. Siltumnīcās redzējām briestam varenus tomatus un plaukstum vīnogulājus, bet b. Pētersonu neatradām. — Zinātniskais vadītājs aizgāja uz jauno vīna kalnu, — mums paskaidroja vecākā laborante Anna Vārna, kas aiz siltumnīcas stikliem piesaulītē apmazgāja ar ķimikālijām citrusu stādīņus.

Gājām meklēt vīna kalnu. Soļojām pa aleju, gar kuras malām aug neredzēti koki: pilādžu čemuriem līdzīgi ziedi izplata rūgti reibinošu smaržu, bet lapas līdzīgas ozolu lapām. Vēlāk uzzinājām, ka tos sauc par ozollapu pilādžiem un ogas tiem esot gluži saldas. Visapkārt plētās stādījumi ar uzrakstu plāksnītēm gandrīz pie katra auga. Kur gan slēpjas daudzīnātais vīna kalns? Mūs mocīja zinātkāre. Gribējām dabūt lietpratīgus paskaidrojumus, kas atsegtu tā darba jēgu, ko dara Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacijā.

Pārveidotās krastu nogāzes

Izgājuši Abavas senlejas kraujā, apstājāmies brīnīšķīgas ainavas pārsteigti. Kā zilgana lente, tumši zaļas niedru apmales ietverta, lejā aizlocījās Abava. Tās krastu pļavas bija pilnā ziedu krāšņumā. Tālu aiz upes vijņainos pauguros sniedzās bērzu birzis, pār kurām slīdēja baltas mākoņu buras.

Abavas senlejas nogāzē sastapām b. Pētersonu. Bet viņš nevēroja brīnīško ielejas ainavu. Do-

mīgi caur acenēm viņš lūkojās krasta izraknātajā kraujā. Pie labākās gribas mēs to nevarējām dēvēt par skaistu. Tā bija izveidota pelēkās terasēs, kur vajājās dolomita birzas un auga kaut kādi sīki stādīņi. Katram no tiem līdzās bija māla pods. Bet nedaiļa šī krauja šķita nezinātāja acīm. Patiesībā te slēpjas lielu nodomu sākums, un zinātnieka acs, vērodama šo nogāzi, redzēja lieliskas pārvērtības, kas pēc gadiem notiks mūsu upju krastos.

Biedrs Pētersons par savu darbu stāsta labprāt. — Sakiet, kādēļ gan lai mūsu upju dienvidu kraujas nepārvērstos plašos vīna dārzos? Abavas senlejas nogāze ap Sabili un Kandavu vērsta pret dienvidiem. Tā saules gaismas pārpludināta. Augsne te silta, un vēji neplosās. Arī Daugavas, Ventas un citu upju krasti daudzās vietās vērsti pret dienvidiem. Kā tagad izmanto šīs nogāzes? Labākā gadījumā kazu ganībām. Brīvdabas vīnkopība jo plaši izvērās Maskavas apkaimē, kur klimats visumā bargāks. Būtu jākaunās, ja mēs savā republikā neiekoptu plašus vīna dārzus, — saka b. Pētersons.

Brīvdabas dārzēm piemērotu vīnogulāju šķirņu atrašana un izveidošana ir viena no galvenajām problēmām, pie kuras pašreiz strādā Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacija. Šie pasākumi ietilpst stacijas zinātnisko pētījumu tematikā un ar tiem nodarbojas b. Pētersons.

Nopietni, plašos apmēros attīstīt Latvijā brīvdabas vīnkopību līdz šim neviens nav mēģinājis. Ja arī šinī virzienā bija kādi sīki pasākumi, tos veica, mehāniski pārnesot Rietumeiropas šablonus, un plašāku panākumu tiem nebija. Bagātnieks varēja nopirkt dārgās ārzemju vīnogas, bet par darbaļaužu vajadzībām valdošā šķira nedomāja.

Padomju Latvijas brīvdabas vīnkopji sava darba pamatā liek pieredzi, kas gūta dažādos Padomju Savienības apvidos. Un šī pieredze ārkārtīgi plaša, jo nekur pasaulē tā nerūpējas, lai arī ziemeļu iedzīvotāji varētu izaudzēt augļus, kas parasti aug tikai dienvidos.

Padomju zemē vīnkopības attīstības jautājumu zinātniski kārtu Vissavienības vīnkopības institūts ar savām nodaļām Samarkandā, Taškentā, Tālajos Austrumos un citur. Brīvdabas vīnkopībai ziemeļu apvidos savu darbu veltī Ziemeļu vīnkopības atbalsta punkts Maskavā. Ar šo zinātnisko iestāžu atbalstu Pūres izmēģi-

nājumu stacija saņēmusi visdažādāko šķirņu vīnogulājus.

Jaunizveidotā vīna kalna augšējās terasēs iedēstītas sala izturīgas Tālo Austrumu šķirnes. Tās nebīstas pat 40 gradu nikna sala, kad zeme sasilst 2 m dziļumā. Zemākās terasēs izvietotas sala izturīgas Mičurina šķirnes. Vēl lejāk atrodas parastās Eiropas šķirnes, kam gan samērā labas ogas, bet niecīga sala izturība. Turpat ir arī dažādi Amerikas vīnogulāji. Tie salu panes samērā labi, bet ogas tiem ienākas pārāk vēlu un nav garšīgas. Pavisam Pūres vīna kalnā iestādītas 45 vīnogulāju šķirnes. Nemitīgos novērojumos jānoskaidro šo šķirņu piemērotība, jāatlasa labākās un, sekojot lielā Mičurina mācībai, hibridizācijas ceļā jārada jaunas.

Pie vīnogulāju hibridizācijas b. Pētersons strādā kopš pagājušā gada. Stingri ievērodams Mičurina norādījumus, viņš sazielinājis dažādas ģeogrāfiski tālas šķirnes, lai rastu jaunus augstvērtīgus vīnogulāju veidus, ko varētu likt mūsu brīvdabas vīnkopības attīstības pamatos.

Ilgstošs un atbildīgs ir šis dabas pārveidotāja darbs. Strādājot pie tā, jāatrisina ne tikai sarežģīti augu bioloģijas jautājumi, bet jādodom arī par to, kā vīnogu audzēšanas vietā pārveidot klimatu. Visbīstamākais ienaidnieks dienvidu kulturām mūsu republikā ir pavasara salnas. Čiņa pret tām vēl tikai pašā sākumā. Zinātniekam jādodomā par dzīvzogiem auksto gaisa strāvu norobežošanai, jāpētī salto gaisa masu ceļi, jāizdibina ūdens krātuvju iespāids uz pavasara salnām, jāmeklē iedarbīgi apsildīšanas paņēmieni, jārada noteikti agrotehnisko pasākumu kompleksi.

Neatsverams atbalsts mūsu brīvdabas vīnkopības pētniekiem ir vispusīgā palīdzība, ko viņiem sniedz citu republiku zinātniskās iestādes. Siltumnīcu vīnogulāju hibridizācijai Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacija saņēma ziedputekšņus no Samarkandas. Speciālās stikla trubiņas ievietotus tos atveda lidmašīnās.

Novērojumi un atklājumi vistālākajos Padomju Savienības apvidos tūlīt kļūst arī par mūsu mazās republikas zinātnieku ieguvumu. Nesen Klusā okeana piekrastē kāda kolchoznieka individuālā dārzā atklāja Amuras vīnogulāju šķirni ar abēja dzimuma ziediem, kas ir ļoti neparasta parādība. Šis šķirnes sēklas atsūtīja arī uz Pūri. Tagad tās jau sadīgušas, un b. Pētersons rūpīgi

— Arī pie mums augs dienvidu kulturas. —
Eižens Pētersons aplūko citronu stādījumus.

seko tālo ciemiņu attīstībai. Vērojot šo draudzīgo padomju zinātnieku sadarbību, saprotam, cik nesatricināms pamats ir Pūres vīnkopju pārliecībai, ka pēc nedaudz gadiem vīnogas augs ne tikai pie kolchoznieku mājām un sabiedriskajām celtnēm, bet plaši viņa dārzi plētīsies Abavas, Daugavas, Ventas un Gaujas krastos.

Vīnogas nav vienīgais dienvidu augs, kas ar laiku kļūs pie mums tikpat parasts kā šodien tomāti. Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacijā b. Pētersons nopietni strādā arī pie citrusu kulturu ieaudzēšanas. No saulainā Soču apvidus saņemtie citrusu spraudekļi jau brangi pastiepušies garumā un novietoti brīvā dabā. Sīkā citronu kociņā jau aizmetušies pirmie auglīši. Šī kultūra pie mums vēl pilnīgi jauna. Pie tās ieaudzēšanas šodien strādā ne tikai Pūrē, bet arī vairākās mūsu republikas kokaudzētavās. Un jau šodien nevar būt šaubu, ka gaišos rūpnīcu cechos, bērnu dārzos un kolchoznieku mājās līdzās parastajam gumijas kokam vai palmai augs citronu krūms, ko grezns ne tikai ziedi, bet arī koši augļi.

Vidusazijas viesi

Pagājušajā gadā Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacijas dārzena nodaļas vadītājs Pēteris Veisters bija komandējumā Vidusazijas republikās. Tur, kā zināms, padodas labākie augļi pasaulē. Neviena cita zeme nevar uzrādīt tik lielas galda vīnogu šķirnes kā Vidusazija. Nekur citur nav arī tādu meloņu un arbuzu. Kas šos augļus reiz nogaršojis, tos mūžam vairs neaizmirsīs. Liekas, pati saule Uzbekijas arbuzu un meloņu aromātiskajā miesā ielējusi brīnišķu medu.

Amerikāņu zinātnieks Hanzens savā grāmatā «Augļkopības kulturu selekcija» pastāsta par šādu notikumu:

Savā laikā viesodamies Mičurina dārzos un Vidusazijas Padomju republikās, viņš no turienes uz Ameriku aizvedis Uzbekijas meloņu sēklas. Pēc vairākiem gadiem kādā Savienoto Valstu štatā viņš tirgū redzējis Amerikā neparastu brīnišķu meloņu šķirni. Tai bijis tīri amerikānisks nosaukums, bet, ielūkojoties tuvāk, zinātnieks redzējis, ka tā ir Uzbekijas melone, kuras sēklas viņš bija pārvedis Amerikā. Amerikānisks nosaukums bija piekabīnāts tālās Vidusazijas republikas auglim.

Aromātiskos Vidusazijas ieleju lolojumus aizmirst nespēj arī jaunais padomju zinātnieks

b. Veisters. Viņš pārliecināts, ka Uzbekijas arbuzu un meloņu šķirnes pie mums viegli var kļūt par parastu siltumnīcu augu. No svelmainās Taškentas pārvestās sēklas viņš maija sākumā izsēja siltumnīcā, pēc tam pārstādīja podos un novietoja laukā zem stikla. Kad siltumnīcās novāks tomatus, meloņu un arbuzu dēstus atkal novietos siltumnīcā, kur tiem nobriedīs augļi.

Bet jaunā zinātnieka sapņi sniedzas tālāk. Dārgās brālīgo republiku viešņas viņš grib padarīt par pastāvīgām mūsu zemes iedzīvotājiem, kas nebaidās no brāzmainiem vējiem un dzestram, mākoņainām Latvijas vasaras dienām.

Sev par paraugu viņš ņēmis zinātnieces Ļebedevas darbu Maskavas apgabalā. Sekodama Mičurina principiem, viņa cenšas no Vidusazijas melonēm un ķirbja izveidot veģetatīvus hibrīdus. Ilgā darbā viņa izstrādājusi šīs hibrīdizācijas metodes un guvusi jau labus panākumus.

Balstoties uz Ļebedevas pieredzi, ar meloņu hibrīdiem šogad Pūrē strādā b. Veisters. Uz ķirbja uzpotētās melones droši spraucas augšup, un zinātnieks jau skaita nedēļas, kas rādīs, kādi panākumi būs viņa eksperimentam.

Blakus b. Veistera meloņu stādījumiem stiepjas plašs tomātu lauks. Tomāti — otrs b. Veistera rūpju bērns. Par tomātiem mēs parasti domājam, ka tas jau pietiekoši nostabilizējies un mūsu klimatam piemērojies kulturaugs. Bet padomju zinātnieks arvien prātā patur Mičurina

Zinātniskais līdzstrādnieks Krišus Ziverts pie Vidusazijas vīnogulājiem.

vārdus: «Katru lauksaimniecības augu, kas liktos pat vislabākais, var un vajag uzlabot.»

Parasto tomātu šķirņu trūkumus nav grūti saskatīt. Ikviens būs redzējis slikti koptu tomātu krūmu: sažuburojies, tas bez atbalsta slīgst uz zemes, nesdams sīkus augļus, kas nepagūst ienākties. Parastais tomātu krūms jāpiesien pie atbalsta, tam rūpīgi jāizlauz padušu atvases un jāapgriež galotnes. Uznākot salnām un mitrām vasarām, jo bieži aiziet bojā tomātu dēstījumi. Tagad padomju selekcionāri-mičurinieši izaudzējuši jaunas tomātu šķirnes, kam nevajag atbalsta. Samērā plaši pazīstamas jau tādas šķirnes kā Skorospelka vai Planovij, kas dod tikai 2—3 vasas un kuru augums ierobežots. Šīs šķirnes apkopt daudz vieglāk, bet arī tām vēl ievērojami trūkumi. Tā, piemēram, Planovij šķirnes tomāti ienākas samērā vēlu, bet Skorospelkai vajadzētu būt sala izturīgāka. Tādēļ tomātu selekcionāru darbs vēl nav ne tuvu noslēgumam. Audzēdams daudzus desmitus tomātu šķirņu, b. Veisters tās salīdzina, sažiedinot cenšas radīt jaunas šķirnes, atlasa labākos eksemplārus, izmēģina augšanas vielu iedarbību.

Abelu mežos

No tālienes Pūres lauki atgādina zaļu mežu. Vējlaudzēja aizzoga līnijām sadalīti te plešas milzīgi augļukoku un ogulāju dārzi. Pūres dārzu galvenais uzdevums nav augļu iegūšana. Šeit dārzs galvenām kārtām ir novērošanas objekts, eksperimentu bāze, lai zinātniski pareizi atrisinātu dažādus dārzkopības jautājumus, salīdzinātu atsevišķu šķirņu ienesīgumu un, sekojot lielā padomju dārzkopja Mičurina norādījumiem, izveidotu jaunas augstvērtīgas augļu koku šķirnes.

Atsevišķā dārzā te izmēģina mēslošanas līdzekļu ietekmi. Citā vietā sastādīti koki ar dažādu vainagu augstumu, lai rūpīgi pārbaudītu, kādas priekšrocības augļkopībā ir zemu vainagu abeļu šķirnēm. Citā dārzā savukārt koki un ogulāji sadēstīti dažādos attālumos, lai noskaidrotu, kāda ir abeļu labākā dēstīšanas atstarpe.

Novērošanas un eksperimentēšanas darbi šinīs dārzos jau devuši visai vērtīgas atziņas. Par tām stāsta augļkopības nozares vadītājs b. Jansons. Ņemsim, piemēram, parastās sarkanās vai baltās jāņogas. Nezinātājam tās visas liekas gandrīz vienādas. Viņš zina, ka jāņogas ienākas agrī, dod pastāvīgas ražas un prasa samērā maz kopšanas. Un tas arī gandrīz viss. Bet speciālists atceras Mičurina vārdus, ka «šķirne ir visu panākumu pamats.» To pārliecinoši pierāda Pūres izmēģinājumi.

Jau vairākus gadus Pūres dārzkopji audzē dažādas jāņogu šķirnes, lai noskaidrotu, kāda mūsu apstākļiem vispiemērotākā. Izrādījās, ka ražības ziņā starp atsevišķām šķirnēm ir ārkārtīgi liela starpība. Piemēram, Heros standart šķirnei ilgāku laiku caurmēra raža no viena krūma bija apm. 1,5 kg, bet Holandes sarkanā tanī pašā laikā deva 9 kg ogu no krūma. Tikpat liela starpība ražības ziņā novērojama starp balto jāņogu, upeņu, ērkšķogu un citām ogulāju šķirnēm.

Lai novērojumi būtu jo pilnīgi, vajadzīgs vienādos apstākļos audzēt lielu šķirņu skaitu. Ražošanas vajadzībām, piemēram, pietiktu ar 3—4 plūmju šķirnēm, bet zinātniskās pētniecības nolūkiem Pūres plūmju dārzā audzē 70 dažādas šķirnes. Skābo ķiršu variantu Pūrē ir 32, upeņu — 18. Lai atrastu labākus un saimnieciski ienesīgākus dārzu dzīvzogu augus, Pūres dārzos audzē 15 dažādas lazdu šķirnes. Daudzos desmitos sniedzas arī tomātu un zemeņu šķirņu skaits.

Svarīgi ir ne tikai šķirņu novērojumi. Tikpat nozīmīga ir pareizu agrotehnisko paņēmieni izstrādāšana, kas nosaka augļu dārzu ražīgumu.

Zemenēm jāklūst lielākām. — Lidiņa Rumba pārbauda dažādu šķirņu zemenes.

Citronu krūmam aizmetušies pirmie augļi, — tas laborantei Annai Vārniņai sagādā lielu prieku.

Mēs esam pieraduši, ka augļu dārzi neražo katru gadu, un bieži uzskatām to par nenovēršamu jaunumu. Šis ieskats kļūdaini un kaitīgs. Ja augļu koki nenes ražas ik gadu, tas liecina, ka tie slikti kopti. Ja viņi saņem pietiekoši barības, tiem ir diezgan spēka augļu ražas izaudzēšanai un jauno ziedpumpuru ieriešanai. Jautājums par ikgadējām augļu ražām vairs nav problema, — to padomju dārzkopji zina jau labi sen. Šo atziņu pastiprina arī Pūres pieredze. Dodot augļukokiem noteiktas mineral- un organisko mēslojumu devas, Pūres dārzkopji panākuši, ka ābeles ik gadu dod kuplu ražu.

Šķirņu novērojumi un dārzkopības agrrotehnikas pētīšana ir tikai daļa no lielā darba, ko veic Pūres augļu dārzos. Tāpat kā brīvdabas vīnkopības, siltumnīcu un dārzu nozarē arī augļkopībā Pūres zinātnieki, drosmīgi sekodami Mičurina pēdās, cenšas veidot jaunas augļu šķirnes.

Ābeļu šķirnes pie mums liekas visumā stabilas. Kas gan necienī dzidros vasaras ābolus, kas nemīl dzeltenīgo Antonovku, kam nepatīk parastās rožu un māla ābolu šķirnes. Bet izmēģinājumu stacijas direktors b. Vāvere ar tām nav mierā. Līdzšinējās šķirnes dod augļu pārpilnību rudenī. Visagrākie vasaras āboli ienākas samērā vēlu, bet rudens ābolus ilgi nevar uzglabāt. Tādēļ ziemas pēdējā pusē un agrā pavasarī ābolu nav. Zinātnieku mērķis — pārveidojot ābolu šķirnes, panākt, lai darbaļaudim augļi būtu pieejami cauru gadu.

Padomju zinātnieku b. Vāveri neapmierina arī Antonovkas garša. Saziedinot dažādu šķirņu ābeles, viņš cenšas izveidot jaunus, garšīgākus augļus. Tāpat kā citās nozarēs arī Pūres ābolu dārzos ik uz soļa varam pārliecināties par padomju tautu un zinātnieku lielo sadraudzību. Centralā ģenētiskā laboratorija no Mičurinskas Pūrei sūta jaunas augļukoku šķirnes. Baltkrievijas dārzkopības izmēģinājumu stacijas palīdz ar padomiem un stādāmo materiālu ziemcietīgu saldo ķiršu šķirņu izveidošanā. Mičurina mācība — vadzvaigzne, kas zinātniekam palīdz orientēties sarežģītās bioloģiskās parādībās.

Hibridizācija, t. i., dažādu šķirņu krustošana — šis mičurinskās bioloģijas termins — ir vārds, ko visbiežāk dzird Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacijā. Nezinātājam grūti iedomāties, cik ārkārtīgi uzmanīgu, rūpīgu un pacietīgu darbu prasa hibridizācija. Lūk, mūsu priekšā vīnogulāju ziedu čemurs. Tanī vairāki simti atsevišķu abēja dzimuma ziedu. Lai tos sagatavotu hibridizācijai, zieds «jākastrē»: no tā rūpīgi jāizlasa visi vīrišķie ziedi, atstājot vienīgi sievišķos. Pēc tam zieds jāved saskarē ar citas šķirnes auga ziedputekšņiem. Kā pirms, tā pēc

šīs operācijas zieds izolējams, lai tam nejauši nepieklūtu sveši ziedputekšņi.

Pēc ābeles zieda apputekšņošanas tas dos augļus ar citām īpašībām. Bet visvairāk pārveidojas augļa sēklas. Tās tagad jāizsēj prāvās daudzumos, no lielā dēstu materiāla selekcijas kārtībā jāizlasa mērķim atbilstošākie eksemplari un jāpārbauda dažādos apstākļos. Cik daudz reižu ziedos atplaukst dārzs, cik darba gadu aiziet no zinātnieka mūža, cik reižu jāpārdzīvo neveiksme, sarūgtinājums, pirms izdodas izaudzēt jaunu augļukoku šķirni. Tādēļ varam sacīt, ka zinātnieka mičurinieša darbs augļkopības laukā pieder pie vispašaižlīdzīgākiem darba veidiem. To sekmīgi var veikt cilvēks, kam nesatricināma ticība dzīvei un nākotnei.

Sūra darba saldie augļi

Plašā vērienā pasāktais zinātniskais darbs Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacijā vēl tikai sākumā. Tikai nedaudz jautājumos pētījumus var uzskatīt par relatīvi noslēgtiem. Bet jau tagad praktiskās nozīmības ziņā tie ieņem visai ievērojamu vietu. Tas jo sevišķi sakāms par ogulāju šķirņu ražības novērojumiem, kā arī siltumnīcu un dārzu agrrotehnikas jautājumiem.

Līdz šim plaši izplatīts bija uzskats, ka vīna mājās zemstiklu platība nav izmantojama citām kultūrām. Pūres pieredze šos uzskatus apgāž. Jau vairākus gadus no vietas Pūres dārzkopji vīna mājās novāc lieliskas redīsu ražas, bet pēc tam vēl izaudzē labus puķu kāpostus. Mūsu republikā vīna māju nav mazums, tādēļ Pūres pieredzei zemstiklu platības izmantošanā ir sevišķi liela saimnieciska nozīme.

Krietnus panākumus jaunu zemeņu šķirņu izveidošanā pēc ilgstošām pūlēm guvuši izmēģinājumu stacijas vecākā zinātniskā līdzstrādāniece b. Rumba. Krustojot dažādas zemeņu šķirnes 180 variācijās, viņa izaudzēja 3600 stādīņus. No lielā hibridu skaita ar sevišķi labām īpašībām iezīmējās pieci numuri: 3 numuri ienākas par veselū nedēļu agrāk kā citas līdz šim pazīstamās agrās šķirnes, bet divi citi ievērojami ar sevišķi augstu cukura saturu.

Līdzšinējie panākumi Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacijas darbiniekus ierosina strādāt vēl vairāk. Ar prieku viņi redz, ka daudzi Zinātņu akadēmijas institūti arvien plašākos apmēros Pūri izlieto kā atbalsta punktu savam darbam. Bieži šeit sastopama ZA Augsnes zinības un zemkopības institūta vecākā zinātniskā līdzstrādāniece b. Ķīse, kas sekmīgi strādā lucer-

Pēteris Veisters audzē arī augstvērtīgu kāļu šķirņu sēkliniekus.

nas sēklu audzēšanā. Šā paša institūta līdzstrādnieks b. Zunde izdara interesantus ziemas sīpolu šķirņu novērojumus. ZA Uztures institūts te audzē vairākus tūkstos dažādu sugu meža rožu un citus vitamīniem sevišķi bagātus augus.

Pāri Kurzemes zilajiem mežiem Pūres izmēģinājumu stacija arvien augstāk paceļ socialistiskās dārzkopības drosmīgo karogu. Uz to stingrā palāvēībā raugās plašās apkārtnes kolchozi. Pūres izmēģinājumu stacijā viņi saņem vērtīgus padomus socialistiskajā agrrotehnikā. Pūres izmēģinājumu stacija tos apgādā ar vērtīgiem augļukoku stādiem un dārzu sēklām. Savas šefības kolchozos Pūres agronomiskie darbinieki sniedz vērtīgu agronomisko un organizatorisko palīdzību. Jo bieži Pūri apmeklē kolchoznieku ekskursijas. Aizbraucot no turienes, viņi aizved sev līdzī jaunas atziņas, aizved ticību, ka mūsu padomju Dzimtene pārvērtīsies ziediem un augļiem bagātā dārzā, kur arvien pārticīgāka un liksmāka kļūs cilvēka dzīve.

V. MELNIS

Abavas saulainajā nogāzē plešas jaunais Pūres vīna kalns.

Z. LEGZDINA foto

Kam esam pārvilkusi svētru

Behrni meklē jaunus vežafus.

Zaimājis ir, beidzot un trauksmīgi
ar latru domu vairāc šeit manīt. 23.2.
mokrāf šo postu tīkšt truhāgo strād.

3.2.2. Ja
nenoš nāv
doroabija
nos būs
ijai maie
jūt pē
meklē p
Gaida un
zem n be
nojuma. B
libof p
fu atlojas.
Ja h n m
auš un tag
Behru aprin
la nēfirā
laifidāi laud
išeen behr
feibas f
males 11 b
iho nalo mab

Latgalē zeturta daļa behrnu atraujas no skolā apmeklēšanas

Šericht iškārtības ministrijā lafās pamatf-fabrtiba
fināms, ministrijs budžets arī nāfšofid ānāf
jamaināts par 14 pres. tā fā mairāfās skolā
nāfšofid liegat, bet dofāfās būtu jaonerno fiesfā

Izglītības ministrija samazina izdevumus skolām un mahtilas ceftādēm par 1.242.000 ls

Saišaurinās lauku eedfihwotāju ahrsteichanu

Hofu linu vērpituvē Jelgavā atlaisti 1250 strādnieki.

Latvijā 31 pilsētā jau reģistrēti 29.021 bezdarbnieki.

No dānawotieem iimeitee bezdarbnieki pahrpilda Rinas nāfšofāfmes

Putekļi sedz buržuaziskās varas laikā Latvijā izdoto laikrakstu komplektus. Pāršķirstot sadzeltējušās lapas un ielūkojoties to saturā, mūsu priekšā paveras viņu laiku dzīves drūmā aina.

Buržuazisko spalvas gangsteru fantazijas radītās sensācijas nekādi nespēj aizēnot skopos ziņojumus, kuru saturu izteic viens pats vārds — bezdarbs. Kaut arī buržuaziskā prese par bezdarbu nevēlējās rakstīt, tomēr noklusēt to nekādi nespēja.

Lūk, «Jaunākās Ziņas». Kāds virsraksts 1932. gada 23. februāra numurā vēstī: «Hofu linu vērpituvē Jelgavā atlaisti 1250 strādnieki», bet jau pēc dažām dienām, 4. martā, seko ziņa ar virsrakstu: «1250 strādniekiem sāk aprūkt pārtika Jelgavā.» Vai tikai Jelgavā tā bija? Nē! Tā bija visur. Pietiek pašķirt komplektu nedaudz atpakaļ un tā paša gada 9. janvārī atrodam ziņu: «Latvijā 31 pilsētā jau reģistrēti 29.021 bezdarbnieki.» Bet Latvijā taču gandrīz divreiz vairāk pilsētu, tātad, arī bezdarbnieku bija daudz vairāk. Cik? Velti meklēt atbildi buržuaziskajā presē un oficiālajā statistikā tā vienkāršā iemesla dēļ, ka «Darba apgādē, — kā to 1931. gada 10. novembrī rakstīja «Brīvā Zeme», — reģistrējami tikai tie bezdarbnieki, kas pēdējo divu gadu laikā nodzīvojuši attiecīgā pilsētā vismaz vienu gadu, kas bezdarbniekiem jāpierāda dokumentāri.» Tajā pat laikā kāds cits laikraksts vēstīja, ka «nav nevienas rūpniecības nozares, kura katru dienu neizviesu uz ielas simtiem strādnieku. Ir pilsētas, kur apstājušās visas fabrikas, kur vieglāk saskatīt bezdarbniekus nekā strādājošos. Tādas pilsētas ir Ventspils un Sloka.» Un Rīgā? Rīgā bija gandrīz pilnīgi apstājušies kokrūpniecība un tekstilrūpniecība. Klusums ostā un preču stacijā. Sekas tam — tūkstošiem ģimeņu piemeklēja vislielākais posts. «Jaunākās Ziņas» 1931. gada 30. oktobrī rakstīja: «Dzīvokļa īres nesamaksas dēļ izlikti uz ielas ap 2000 bezdarbnieku. Tagad bezdarbnieki, kuri palikuši bez pajumtes, pārņēma nakts patversmes, kur gultas vietu trūkuma dēļ gul uz grīdas un trepēm.» Ar šo ziņu sasauca «Brīvā Zemē» 1931. gada 21. oktobra numurā pāri visai lappusei ievietotais virsraksts: «Iedzīvotājiem jāpieron pie šaurākiem dzīves apstākļiem.» Nevis par iedzīvotāju labklājības celšanu, bet par dzīves līmeņa pasliktināšanu domāja ulmaniskā valdība.

Tā sprieda nevis par biežāku maizes rīcieni darbaļaudīm, bet gan par plānāku un rupjāku, nevis par nodokļu nastas samazināšanu, bet gan par dažādu «nodokļu posteņu pārgrupēšanu», citiem vārdiem, par tiešo un netiešo nodokļu paaugstināšanu plašajām masām, kā arī par algu samazināšanu strādājošiem. Tajā pat laikā ulmaniskā valdība sprieda, kā piespiest bezdarba posta nomāktos strādniekus iet vergot pie budžiem «par vēderu».

Līdzās tāda rakstura ziņām viņu laiku laikrakstos stabila vieta bija pašnāvību kronikai. Par pašnāvības iemesliem ļoti bieži bija teikts, ka tā izdarīta «darba apstākļu vai trūkuma dēļ», bet gadījumos, kad to gribēja noklusēt, rakstīja — «nenoskaidrotu iemeslu dēļ».

Buržuazija laida darbā visādus pestējus un tumsības priesterus, lai pēc iespējas vairāk jauktu ļaužu prātus. «Jaunākās Ziņas» liels sludinājums aicina bezdarbniekus uz «garīgas iepriecās sapulci», kurā kāds «priecās mācītājs» runāšot par tematu: «Briesmīgie pēdējie laiki, jeb: «dieva valstība ir tuvu klāt nākusi». Bet velti šie priesteri pūlējās jaukt gaisu un zvejoj pa tumsu — tautas masas cīnījās par labāku dzīvi.

Ielūkosimies vēl dažos minēto laikrakstu numuros.

Cits drausmīgs temats tai laikā liecina par darbaļaužu neapraktāmo postu — «Bērni meklē jaunus vecākus». «Jaunāko Ziņu» slejās par to rakstīts ar sensācijas piegaršu, bet aiz sensācijas nav iespējams noslēpt nedz nelaimīgo bērnu, nedz viņu vecāku asaras un dziļās sirdssāpes.

Oficiālā statistika liecina, ka buržuaziskajā Latvijā bija vairāk nekā 180.000 analfabetu. «Brīvā Zeme» 1931. gada 4. decembrī nevarēja noslēpt, ka «Latgalē ceturtā daļa bērnu atraujas no skolas apmeklēšanas», bet gandrīz tajā pat laikā tā pati «Brīvā Zeme» ziņoja, ka «Izglītības ministrija samazina izdevumus skolām un mākslas iestādēm par 1.242.000 ls». Tas izdarīts tā: «Stipri samazināti izdevumi pamatskolām. To budžetā stripoti 577.300 ls. Ministrija nolēmusi sašaurināt piemaksas pašvaldību uzturamām skolām, trūcīgo skolnieku pabalstiem un kopēdināšanai pamatskolās. Kopēdināšanas līdzekļi samazināti uz pusī.» Tajā pat laikā «Brīvās Zemes» slejās atrada vietu ierosinājums uz nenoteiktu laiku slēgt skolotāju institūtu, citiem vārdiem — nesagatavot jaunus skolotājus. Tam sekoja ierosinājums sešklasīgās pamatskolas vietā radīt «vientipa pamatskolu ar 5 klasēm». «Mums jāsaprot, — sludināja «Brīvā Zeme», — ka 6 kl. pamatskola mūsu lauku apstākļos ir un būs par smagu, jāsaka grandiozu, žestikularu, ar ko gan mēs gribam lepoties citu tautu priekšā, bet par ko tad arī mums jāpirmaksā». Tā buržuazija rūpējās par līdzekļu atrašanu tautas izglītībai, lai varētu jo lielākas piemaksas dot budžiem par sviestu un bekonu.

Tā varētu citēt milzumu tamlīdzīgu pagātnes faktu. Bet pietiks! Arī pieminētie fakti rāda, kam esam uz visiem laikiem darījuši galu, kam esam pārvilkusi svētru.

Padomju vara mums nodrošinājusi tiesības uz darbu, uz izglītību, uz atpūtu, uz nodrošinātām vecumdienām. Padomju vara mums pavērusi ceļu uz nemītīgu dzīves augšupeju. Šo ceļu mēs ejam vienoto padomju tautu saimē. Šis ceļš ir komunisma celtniecības ceļš.

MIERA FRONTE — MIERA SARDZĒ

Miers — īss un vienkāršs, bet cīk izteiksmīgs un katram cilvēkam dārgs vārds! To raksta dažādi dažādās valodās, bet visās valodās tam viena skaņa, viena tīra un laba jēga. Jaunietis, kura skats pāri grāmatai aizslīd tālēs; māte, kas ar mīlu roku klāj galdu savai saimei; liegais šūpulis, kurā netraucēti dus bērns; arhitekts, kas noliecies pār jaunas skolas plānu; celtnieks, kas liek ķieģeļus šīs skolas pamatiem; zemnieks, kas, stāvot līdz krūtīm viļņojošo vārpu jūrā, debesīs vēro mākoņu un dzidruma mūžīgo maiņu; strādnieks, kas pēc ražīga darba steidz mājās, — lūk, miera daudzveidīgā vaiga raksturīgie, mums visiem pazīstamie panti. Miers — tas ir jaunas grāmatas un celtnes, jauni izgudrojumi, kas atvieglo cilvēku darbu, bērnu laime, mierīgs miegs naktīs un laimīgas ģimenes. Miers ir dzīvība.

Pret mieru un dzīvību, pret tautu drošību, pret bērnu nākotni un māšu laimi šodien pacelta noziedzīga roka — jauna kara kurinātāju roka. Atoma pravieši pilda gaisu ar savām šakaļu balsīm, met drūmu ēnu tik dārgi iekarotā miera vaigā. Visas pasaules godīgie cilvēki nevar nesadzirdēt un nesaredzēt noziedzīgo sazvērestību, ko slepeni, bet noslēpjami pret cilvēci un mieru gatavo hitleriešu pēcteči no aizjūras pirātu nometnes. Cilvēce dzird amerikāņu aviabumbu griezīgo kauksānu un smago lādiņu sprādzienus, kas posta Korejas pilsētas, vago tās laukus, iznīcina tās cilvēkus. Cilvēce dzird smago veseru sitienus, kas Diseldorfā un Dortmundā kaļ tanku un lielgabalu bruņas. Cilvēce dzird ritmisko dunonu Okridžas atomu kombinātā, kur karaspēka un policijas apsardzībā dienu un nakti rit nāves ieroču ražošana. Cilvēce redz slepenās laboratorijās Ohaio štata, kuras amerikāņu prese nosaukusi par šausmu darbnīcām un kur patentēti noziedznieki zinātnieku togās strādā pie indīgo gāzu un drausmīgo bakteriju ieroču izgatavošanas. Cilvēce redz uzkrītoši raibos plakatus, kuri izlīpināti visās amerikāņu pilsētās, ar Havajas salu eksotiskiem skatiem un Islandes ziemeļniecisko panoramu, ar Milanā Skalu un Ķelnes Domu, ar Himalaja sniegotajām virsotnēm un Vidusjūras zilganiem ūdeņiem, pāri kuriem ar kliezdošiem burtiem rakstīts: «Visu to tu redzēsi, ja iestāsies ASV bruņotajos spēkos! Steidzies, tevī gaida interesanta, bezrūpīga, dēkaina dzīve!» Cilvēce redz kara kurinātāju nometnes barvežus konspirējam ministru kabinetu kļusumos Londonā un Vašingtonā, tā redz nesaraucamos pavedienus, kas saista jauna kara gatavotājus ar viņu marionetēm Belgradā un Madridē, Atenās un Bonā, Formozā un Dienvidkorejā, ar viņu rokaspušiem no KOMISKO, kuri socialisma vārdā pārdodas tam, kas visvairāk maksā un visvairāk nīst socialismu, un kuri šodien kā treknas žurkas satupušās zem svītrainā karoga, kas tik nepārprotami atgādina tautu cietuma restes.

Cilvēce redz! Un modri tā seko katrai agresoru kustībai!

Par spīti nedzirdētam teroram, kādu amerikāņu varas organi vērs pret miera cīnītājiem Savienotajās Valstīs, visā Amerikā attīstījusies kustība par Stokholmas Uzsaucuma parakstīšanu. Attēlā: Ņujorkas ielā iedzīvotāji paraksta Stokholmas Uzsaucumu.

(«Daily Workers», Ņujorka)

Plašs miera aizstāvju mītiņš Parīzē, Reno rūpnīcā. 15.000 rūpnīcas strādnieku vienprātīgi paziņo: «Nost ar karu! Aizliegt atombumbu!» («Humanité», Parīze)

Krizes rēga vajāta, zaudējot pozīciju pēc pozīcijas, ekonomikas sabrukumā un kulturas panīkumā iestrēgusi vecā pasaule neprātīgā nīkumā tiecas pagrīzēt atpakaļ vēstures ratu, lai apturētu nepielūdzamo attīstību, kaut tas maksātu ko maksādams, kaut tas prasītu miljonu nevainīgu cilvēku iznīcināšanu atomu un bakteriju kara ellē. Grūti iedomāties kaut ko noziedzīgāku un riebīgāku par imperialistu plāniem, kuri, negēlīgi izmantojot cilvēces prāta dižākos sasniegumus, grib iegrūst visu pasauli kara molocha asiņainos apkampienos.

Bet tieši visu šo plānu neaprakstāmais drausmīgums, tieši nekautrīgā atklātība, ar kādu visādi trumēni un ačesoni sludina un tiecas realizēt savus cilvēknīdēju projektus, kuri uz mata atgādina apstēdā fīrera murgus, izraisījuši visā pasaulē tādu masu pretsparu, kādu nav pazinusi līdzšinējā cilvēces vēsture.

Kad visa tauta uz reizi nopūšas, saceļas vētra — skan ķīniešu paruna. Mēs esam liecinieki šādai tautu saceltai vētrai — gigantiskai miera vētrai, kas nepārvaramā spēkā noslauka kara kurinātāju projektus, jauc viņu plānus, norauj kara priekšdarbus.

Starptautiskā miera kustība, kuras priekšgalā iet dižā Padomju lielvalsts — miera karognesēja visā pasaulē — kā brāzmais okeans izgājusi no saviem sākotnējiem krastiem. Salīdzinot ar šo spēku, kara kurinātāju atomhisterija atgādina čūskas niknu, bet nevarīgu šņāksānu.

Starptautiskā miera kustība praktiski aptvērusi visu pasauli — 76 valstis ar vairāk nekā 2 miljardiem iedzīvotāju. Gigantiskā miera frontē pasaulē iekļāvušies visi godīgie cilvēki, neatkarīgi no rases un reliģijas piederības, no politiskiem uzskatiem un pārliecības. Nesaskaītāmi paraksti zem Stokholmas sesijas Uzsaucuma aizliegt atombumbu un pasludināt valdību, kas pirmā lietos atomieročus, par kara noziedznieci, liecina par miera kustības grandiozo vērienu. Blakus izcilāko zinātnieku — kā Frederika Zolīo Kirī, Nobeļa premijas laureata profesora Bleketa, pirmās atombumbas radītāja Filipa Morisona, Tokijas universitātes rektora Suekavas u. c., slavenu rakstnieku un mākslinieku — Tomasa Mana, Feichtvangers, Hovarda Fāsta, Morisa Ševaljē, Pikaso, Oldridža, Lafita, Go Mo-žo u. c. vārdiem, kuri parakstījuši vispasaules miera plebiscītu, savu miera stāju ar traģiski iespaidīgu aktu — robiņu ieciršanu koka nūjiņās, apliecinājuši simtiem tūkstošiem koloniju zemju iedzīvotāji, kam imperialistiskie kolonizatori laupījuši iespēju mācīties rakstīt.

Isā laikā miera kustība aptvēra visus kontinentus, visas valstis, visus sabiedrības slāņus. Tā nostādīja imperialistiskos kara kurinātājus vēl nebijušas izolācijas stāvoklī un lika viņiem nokāpt no mākslīgi uzceltā miera kustības «nemanīšanas» pjedestala. Imperialisti, kas sākumā likās neredzam masu vētras celšanos, bija spiesti lauzt savu donkichotisko klusēšanu: pārāk sāpīgi tie sadauzīja savas cietpaurainās galvas pret miera cīnītāju tērauda fronti. Rietumeiropas dokeri un dzelzceļnieki bija pirmie, kas, atteikdamies izkraut nāves ieročus mūsu kontinenta krastā, sauca pie sajēgas mēra sajātu zaudējušos. Ar niknu kauksānu dzeltenā prese pēkšņi atvēra visas savas nēturumu slūžas. Viņa apvainoja miera cīnītājus gan nodevībā, gan iekšējā agresijā, gan kalpošanā Padomju Savienībai, gan sazvērestībā pret pastāvošo valsts iekārtu. Bet jo drīzi miera ienaidniekiem nācās pārliecināties, ka šie apsūdzību un lamu plūdi ne tikai palika bez jebkāda rezultāta, bet izpelnījās arī ne mazumu zobgalības un ironijas visplašākajās masās. Un patiešām, vai nebija smieklīgi apsūdzēt nacionālā nodevībā... Eģiptes valsts padomes priekšsēdētāju Sanhuri Pašu, iekšējā agresijā — itaļu liberāļu sirmo lideri Orlando, kalpošanā Padomju Savienībai — Jorkas un Kenterberijas arķibiskus, sazvērestībā pret pastāvošo valsts iekārtu... Somijas premjeru Urho Kekonenu, kuri, kā zināms, atbalsta Stokholmas sesijas Uzsaucumu!

ATOMENERĢIJA KALPOS MIERAM

1945. gadā amerikāņu imperialisti nodibināja specialu propagandas centru, kura vienīgais uzdevums bija sniegt par atomenerģiju tādu informāciju, kas izdevīga Baltā nama pasaules virskundzības plāniem. Neskaitāmi meli, tehniski absurdi, sagrozīti zinātniski fakti dzima šai «informācijas centrā». Tos tālāk izplatīja kapitalistiskās pasaules dienas prese, nedēļas žurnāli un daudzas grāmatas. Šī propaganda bija svarīgs elements visā tai komplicētajā mašīnā, kas nodarbojās ar «aukstā kara» atmosfēras radīšanu. Protams, ka šā centra galvenais uzdevums bija pacelt iedzīvotāju garastāvokli Amerikā un tās vasaļvalstīs. Liels skaits imperialistu kalpībā esošo vidusmēra zinātnieku bija gatavi parakstīt arvien jaunus neįēdzīgus apgalvojumus, piešķirt tiem ar savu profesora parakstu zināmu ticamību. Tādā kārtā centās radīt iespaidu, ka «lieli specialisti» izsakās par tehnikas jaunumiem. Bet patiesi lielus specialistus nemaz nepielaida pie vārda. Imperialisti baidījās, ka tie pasaules tautām varētu paziņot patiesību, kas nebija amerikāņu valdošās kliķes šantažas un iebiedēšanas politikas interesēs.

Viena no šīs propagandas izplatītākām tezēm bija apgalvojums, ka atomenerģiju nevarot izmantot miera vajadzībām. Slavenais angļu atomfiziķis Blekets šo apgalvojumu apzīmēja par tikpat absurdu, kā ja kāds teiktu, ka uguni, bez kuras nav iespējams radīt nevienu darbarīku un mašīnu, var pielietot vienīgi māju dedzināšanai. «Nav šaubu,» raksta Blekets, «ka pienāks laiks, kad mēs, cilvēki, nevarēsim iztikt bez atomenerģijas, tāpat kā šodien nevaram dzīvot bez uguns».

Šai šajā rakstā aplūkosim tās iespējas, kas paveras atomenerģijas izmantošanā mierīgas dzīves vajadzībām.

Kā panākt, lai siltuma daudzums, kas atomeksnlozijas nodījumā atbrīvojas vienā acumirkli, izdalītos lēnām? Lai to saprastu, mums jāatceras mēģinājums, ko mēdz rādīt skolās ķīmijas stundā. Ja sajaucam ūdeņradi ar skābekli, iegūstam gāzi, ko sauc par sprāgstošo gāzi, jo, to aizdedzinot, notiek eksplozija, kas var nodarīt ievērojamus postījumus. Bet kas no mums nav redzējis autogenu metināšanu? Šeit skābeklis ar ūdeņradi saplūst kopā deglī un, izveidojot garu zilganu liesmu, ūdeņradis lēnām sadeg. Siltums, kas agrāk izdalījās pēkšņi, tagad rodas lēnām.

Vai to pašu nevar panākt, urana atomu kodoliem daloties? Kā zināms, urana ar atomsvāru 235 kodolu dalīšanos ierosina neitroni, t. i., ļoti sīkas elementardalīņas, bez elektriskā lādiņa. Neitroni savā kustībā trāpa urana kodolus. Urana kodolam sabrūkot, atbrīvojas tajā ieslēgtā enerģija. Bez tam no urana kodola atdalās apmēram trīs neitroni, kas nākošajā slānī var trāpīt vēl trīs urana atomu kodolus, no kuriem savukārt atbrīvosies jauni neitroni utt. Tādā kārtā ļoti īsā laikā, apmēram sekundes simttūkstošajā daļā, viena neitrona ierosināta, norisināsies lavinveidīgi pieaugoša reakcija. Tās

M. LODE

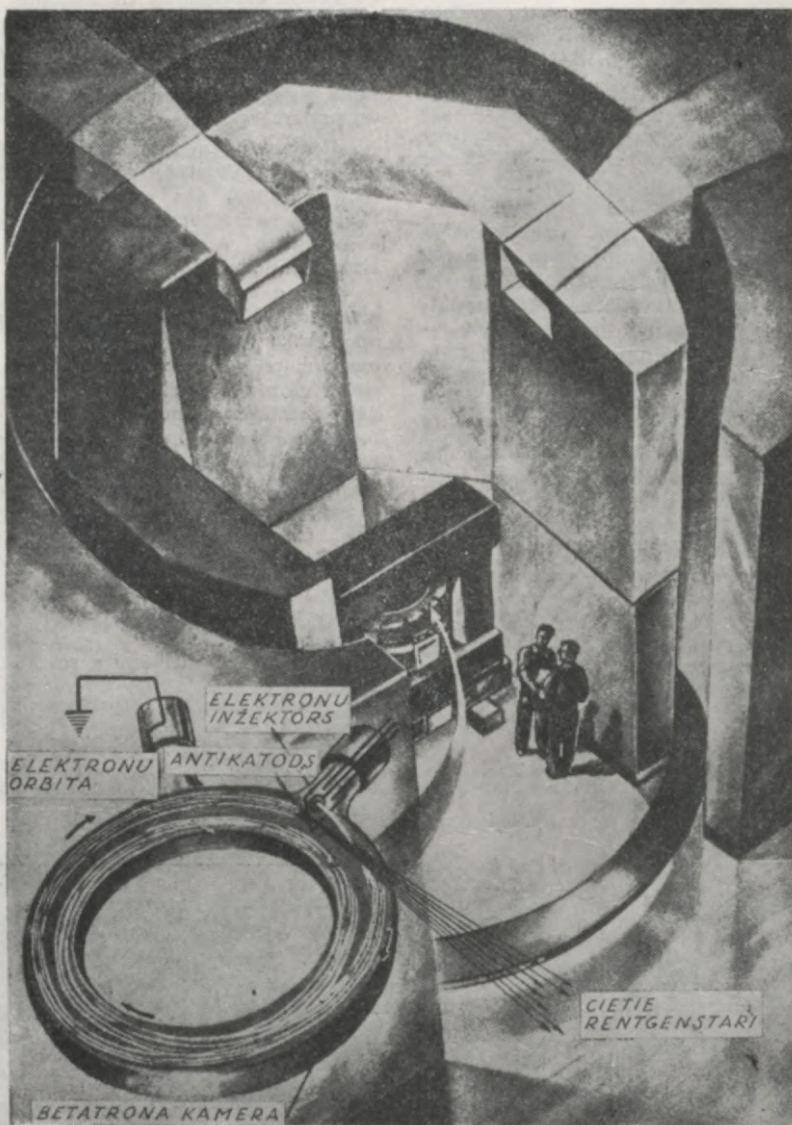
★

rezultatā visi atoma kodoli, kas atrodas kādā urana gabalā, tiks saskaldīti.

Bija laiks, kad daži amerikāņu zinātnieki apgalvoja, ka principiāli neesot iespējams panākt, lai šī pati reakcija norisinātos nevis vienā simttūkstošajā sekundē, bet daudz ilgāk. Tomēr samērā drīz atklāja, ka tas tā nav. Tagad jau uzbūvēti un darbojas t. s. urana štabeļi, kuros notiek ilgstoša un lēna siltuma izdalīšanās. Atkarībā no «urana katla» izmēriem var iegūt dažādus siltuma daudzumus. Ir iespējams uzbūvēt tik grandiozus «urana katlus», ka ar to palīdzību varētu manāmi sasildīt pat lielas upes, piemēram, Daugavas, ūdeņus.

Atomu kodolu enerģijas krājumi ir neiedomājami lieli. Amerikāņu kapitalisti baidās no tās izlietoša-

nas mierīgajā darbā vairāk nekā no vislielākajām dabas katastrofām — zemestrīcēm, neražas vai plūdiem. Patiešām, kur paliks milzīgie kapitāla ieguldījumi akmeņogļu raktuvēs, naftas atradnēs, hidroelektrostacijās? Kas notiks, ja iesāksies šo objektu akciju kursa krišana? Kapitalistiskās sistēmas ietvaros tas nozīmētu saimniecības sabrukumu. Un, lūk, tāpēc amerikāņu monopolisti dara visu, lai projekti par atomu enerģijas izlietošanu rūpniecībā nekad neieraudzītu dienas gaismu. Zinātniekiem neatļauj nodarboties ar pētniecību, kuras nolūks atrast vislabākos atomenerģijas tehniskās pielietošanas principus. Amerikas Savienotajās Valstīs 1949. gadā atvēlēja smieklīgi niecīgu sumu šādiem

Attēlā parādīts moderns elementardalīņu paātrinātājs, t. s. betatrons. Ar šīs ierīces palīdzību elektroniem var piešķirt ātrumu, kas pārsniedz 100.000 kilometru sekundē. Ja šo daļiņu plūsmu virza uz kādu metālisku priekšmetu, rodas ļoti cieti rentgenstari, kas no atomu kodoliem «izsit» citas elementardalīņas, piem. neitronus. Pēdējos, savukārt, izmanto komplicēto kodolu reakciju uzturēšanai, urana katlu darbināšanai utt. Betatronam atomenerģijas atbrīvošanā ir svarīga loma. Padomju fiziķis Vekslers izgudrojis iekārtu, kas vēl spēcīgāka par betatronu, t. s. sinchrotronu, ko atomfiziķi ar panākumiem izmanto savos pētījumos.

darbiem, proti 0,1% no visiem asignējumiem atomieroču ražošanai.

Interesants ir kādas inženieru grupas liktenis, kas izstrādāja speciala urana katla konstrukciju elektriskās enerģijas ražošanai. Pēc šā projekta bija paredzēts urana katlu dzesēt ar šķidrū dzīvsudrabu. Katlā attīstītais siltums pārietu uz dzīvsudrabu, kas specialās dzelzs caurulēs plūstu cauri katlam. Dzīvsudrabs pie tam pārvērstos tvaikā. Sakarsēto dzīvsudraba tvaiku tālāk virzītu uz spēcīgām turbinām, kas izmantotu šā tvaika spiedienu. Iznākot laukā no turbīnas, dzīvsudraba tvaiks atkal sabiezētu par šķidrumu, atdodot savu kondensācijas siltumu ūdenim, kas, savukārt, pārvērstos ūdens tvaikā, ar kura palīdzību būtu iespējams darbināt otru turbinu. Tādā kārtā izdotos diezgan pilnīgi izmantot to milzīgo siltuma daudzumu, kas atbrīvojas urana katlos. Tomēr šās inženieru grupas projektu amerikāņu monopolisti vienkārši noslēpa. Šim nolūkam viņi pielietoja Amerikas Savienotajās Valstīs plaši izplatīto paņēmieni, kā atbrīvoties no nepatīkamām patentēm. Daudzi viena un tā paša koncerna agenti bombardēja izgudrotājus ar visādiem priekšlikumiem, kamēr tie padevās šantažai, savu projektu pārdeva un atteicās no tiesībām uz to. Tālākais norisinās ļoti vienkārši: projektu rūpīgi noglabā tērauda seifā blakus tūkstošiem citu izgudrojumu, lai nekad to nerealizētu.

Nesen amerikāņu atomenerģijas komiteja gribēja palepoties ar to, ka vēl 1947. gadā viņu dienestā esošie zinātnieki izdarījuši kādu atklājumu. Lai dokumentāli apstiprinātu faktu, ka atklājums izdarīts 1947. gadā, amerikāņi pieveda izrakstu no slepeno dokumentu žurnāla. Lasītāji ar izbrīnu varēja konstatēt, ka šis žurnāls aptver vismaz 10.000 lappušu nepublicētu datu, t. i., tādu ziņu, kas nekad neieraudzījis dienas gaismu. Lūk, kādus apmērus kapitalismā ir sasniegusi tā saucamā patenšu iesaldēšana.

Pēdējos desmit gados starptautiskā monopolistu kliķe ir papildinājusies ar jaunu, spēcīgu kapitalistu grupu. Tie apvienojušies internacionālā urana un radija konsorcijs, kas savās rokās sagrābis gandrīz visas kapitalistiskās pasaules urana krājumus. Pašlaik šī sabiedrība regulē urana cenu tādā līmenī, ka kapitalistiskās zemēs neviens neuzdrošināsies finansēt uzņēmumu, kura mērķis būtu iegūt elektrisko enerģiju no urana atomu kodolu enerģijas.

Pēdējos gados nupat minētais urana un radija konsorcijs cenšas sagrābt savās rokās arī torija krājumus. Lieta tā, ka torijs, kuru līdz šim izlietoja tikai petrolejas apgaismošanas lampās kā spīdķermeņi, tā saucamās torija «zeķītes» veidā, tagad iegūvis tikpat lielu nozīmi kā urans, jo izrādījies, ka arī torija atoma kodols neitrona iespaidā spēj dalīties.

No teiktā redzams, ka pašlaik ir visi priekšnoteikumi atomu enerģijas izmantošanai elektriskās

Uz salas, kādu tik daudz ir Daugavā, līdz ar pirmajiem saules stariem modās dzīvība. Čikstēdamas atvērās lielā nekārtībā sablīvēto vienstāva māju durvis, ierējās suņi, noskanēja piena trauki, un samiegojušās strādnieku sievas, uzmetušas plecos kādu apģērba gabalu, devās slaukt govīs. Kaķi, kas bija pārnakšņojuši piebūvju un šķūnīšu pažobelēs, veicīgi noslīdēja zemē un aizmetās sievietēm pakaj. No Daugavas un kanāliem nāca vēsums ar vieglu miglu, atstājot aiz sevis dārziņos un zālē riekšavām sīku, mirdzošu rasu.

Vecais Krišs salicis un kreķķinādams iznāca uz savas mājeles kāpnēm ieelpot ūdeņu smaržu. Piemiedzis acis, raudzījās plašumos, kur visu debesmalu roboja lielās pilsētas fabriku dūmeņi, namu torņi, un uz otru puši, kur cits par citu augstāk un viens otram priekšā slējās ostas celtni un, bagātīgi dūmus šķiezdams, pa ūdens klajumiem velkonis aizvilka garu plostu virkni.

Krišs, vecais ostnieks un planku nesējs, skatījās vasaras rītā un bija apmierināts ar sevi. Viņš pagaidīs, kamēr saule būs nostājusies virs tās fabrikas dūmeņa un tad ies atpakaļ istabā, lai modinātu savu saimi.

Bet vēl viņam bija mazliet laika. Viņš basām kājām aizgāja līdz šķūnītim un paņēma pāris makšķeres. Uz šķūnīti bija jāiet gar otras mājas žogu un tur, otrā pusē, ielas malā vērtīnos stāvam viņš ieraudzīja kādu sievieti. Sieviete bija veca un salikusi, lakats tai noslīdējis uz pleciem, atsegdams sirmus matus. Viņa stāvēja, ar vienu roku balstīdamās uz vērtīgiem, otru pielikusi acim, un uzmanīgi vēroja ielu. Bet iela bija klusa un tukša, pa to neviens nenāca.

Pa ielu neviens nenāca, bet vecā sieva skatījās un skatījās...

Krišs nopūties nolieca galvu. Ir taču pasaulē jūtas, kas nav izmērojamas ne ar ko un kurām nekāds pieminekļis nebūs pietiekami skaists, lai izteiktu to lielumu. Bet ko tad viņš, Krišs, tur var darīt? Vai viņa spēkos padarīt cilvēkus citādākus, nekā tie ir?

— Labrīt, — viņš beidzot sacīja.

Sieva iztrūkusies pagriezās un ar acīm meklēja runātāju. Viņa ieraudzīja Krišu un pamāja ar galvu.

— Labrīt!

Un vairāk ne vārda.

Krišs tina auklas ap makšķeru kātiem un gaidīja, ka viņa teiks vēl kaut ko, bet viņa klusēja.

— Kāds saulains rīts, — viņš turpināja. — Nu, ir jau arī laiks. Ir jau junijs.

Brīdī abi klusēdami ko pārdomāja, un Krišs ievēroja, ka saule nostājas virs fabrikas dūmeņa. Viņam vajadzēja iet.

— Jā, junijs, — sieva piebildā un beidza vērot ielu. — Vai tu, Kriš, atceries?

— Jā, atceros, — Krišs nomurmināja. — Bet to tu vēltīgi... Tur jau neviens vairs nekā nevar darīt. Un vai tad tu vienīgā? Padomā tikai un nedari sev pāri.

— Ko tu runā, Kriš, vai tev prāts! Kur viņš paliks, viņam taču jāpārņāk!

Krišs samulsis skatījās, kā sieva aizcirta vērtīnos un lēnām aizgāja uz savu istabu. Viņa gāja tā, it kā nestu plecos daudzu cilvēku bēdas.

Pa kāpnēm nokūleņoja mazs puīselis un paraustīja Krišu aiz svārkkiem.

— Vecotēv, kur tu biji pazudis? Ņem mani līdz makšķerēt. Nu ņem!

Krišs atgriezās. Viņš vēl domāja par sievu pie vērtīgiem, par kluso ielu, kuru viņa vēroja, un viņa sirdī iegula skumjas. Viņš skatījās uz mazo dzīvību un redzēja kādu citu zēnu, kas viņa acu priekšā bija izaudzis par

MĀTE

Ēvalds Vilks

V. VALDMAŅA zīmējumi

vīru, lai tad, kādā jūnija rītā, kad te visapkārt nodrebēja zeme un Daugavas ūdeņi krākdami pacēlās gaisā, aizietu un neatgrieztos.

— Iesim, iesim, — teica Krišs un pacēla mazdēlu rokās. — Kas gan mums to var aizliegt, ko?

Uz kāpnēm Krišs ievēroja, ka saule pacēlusies jau labu gabaliņu virs dūmeņa. Vajadzēja pasteigties, viņš tur bija uzkavējies pārāk ilgi un tagad, droši vien, saņems rājienu.

Tā arī bija. Plīti jau kurējās uguns un uz riņķiem sīca kafijas katliņš. Vedekla lika traukus galdā, bet dēls mazgājās.

— Tu apsolijsies mūs pamodināt, — viņš teica.

Krišs skatījās dēlā. Viņi labi pazina viens otru, bet katrreiz pēc tikšanās ar to sievu, kas stāvēja pie vērtīgiem, viņš it kā atklāja dēlā jaunas vērtības, kas krājās cita pie citas, līdz šodien viņš izjuta tik asi kā vēl nekad, ka dēls, pašam kļūstot vecākam, ieņem arvien svarīgāku vietu viņa dzīvē.

Bet Kriša domas bija viens, vārdi — pavisam kaut kas cits. Viņš drīzāk sev nokostu mēli, nekā atļautos kaut ko tādu pateikt. Tāda nu vienreiz bija viņa dzīve: asa un skarba tā sadzina maigās jūtas kaut kur dziļi iekšā cilvēkā. Pat kopdzīvē ar sievu Krišs nekad nebija izplūdis jūtās. Tikai vienreiz, kad viņa bija tikko dzemdējusi dēlu, Krišs viņai teica dažus vārdus par mīlestību, un pats pie tam gandrīz vai apraudājās. Toreiz bija bezdarbs, mājās bērnam nebija ne pilnes piena, un Krišs, jau trešo dienu dzīvodams pusbadā, sievai neredzot izņēma no skapja savu kāzu uzvalku, aiznesa uz sīkumtirgu un pārdeva.

Toreiz Krišam dziļi sirdī noslēptās jūtas izlauzās uz āru, bet tas jau bija tik sen.

— Vai tad es kāds modinātājs pulkstenis, — Krišs, dēlam atbildēdams, rūca.

— Ja tu nebūtu solījis modināt, mēs būtu uzgriezuši pulksteni, — dēls atbildēja.

— Vēl jau nav nokavēts, — Krišs izlīgdams sacīja. Nokavēts jau nu vēl nebija, taču tagad jāsteidz pa galvu un kaklu, lai tas nenotiktu. Īpaši vedeklai, viņai tā fabrika tā patālāk no salas. Dēls jau varēja vēl pavalstīties pa gultu — cik tad nu viņam tālu jāiet, tepat līdz kanālim. Vedekla arī aizgāja pirmā, pa ceļam ielikusi vīra kabatā sviestmaizes pusdienām. Krišs sēdēja, skatījās šai steigā un jutās vainīgs. Protams, ja nebūtu gadījies tā sieva, viss būtu kārtībā. Viņš pats būtu uzvārījis kafiju un cilvēkiem nebūtu tā jāskrien.

Dēls vēl brokastoja, kad uz ielas kāds iesvilpās.

— Nāciet iekšā, — Krišs sauca, izbāzis galvu pa durvīm.

Istabā ienāca divi jauni puīši, dēla darbabiedri. Viņiem cepures nebēdīgi atgrūstas pakausī, darba svārkī tāpat uzmeti plecos, kreklēm apkaklītes atpogātas, pašiem sejas un krūtīs saulē nobrūnējušas, vējos aprautas.

Viņi ienāca un tūliņ sāka zirgoties.

— Tikko izlīdi no migas? — teica darbabiedrs Voldis. — Nu jā, kad sieva blakām, tad jau nevar viss tik ātri piecelties!

Otrs — Žanis — tūdaļ laida vajā garu smieklu.

— Sieva blakām, — vecā Kriša dēls pagriezās un piemiedza aci, — bet kas tur naktī, kad mēs ar sievu nācām no koncerta, lida pāri žogam tikties ar dārznieka meitu? Es jau gribēju no brāļi ņemt aiz bikšu dibena un teikt: Voldiņ, dēls, apdomā, ko tu dari, žogam taču vērti arī ir!

— Tas nebiju es, — Voldis teica, bet tāds nodevīgs piesarkums pārņāca sejas brūnumu.

— Nu jā, tu jau tas nebiji, — nīrgājās Žanis, — bet tas jau bija tikai tavs gars. Tava miesa bija mājās pie mammas. Bet vajadzēja tomēr to garu paņemt aiz bikšu dibena!

Krišs klausījās šais bezbēdīgajos smieklos nopietns un kluss.

— Kas jauns dzirdams pasaulē? — viņš jautāja, kad jautrība bija mazliet norimusi.

— Bez sevišķām pārmaiņām, — atbildēja Žanis. — Ameriķiicina savu tomātu bumbu un taisās to tev, vecais, mest virsū.

Atkal visi iesmējās.

— Bet mūsējie nekā, — turpināja Žanis. — Mūsējie saka: vicini vien, tikai nagus nepalaid. Ja palaidīsi nagus, tad ies plāni: no Maskavas līdz Ņujorkai ir tikpat tālu, cik no Ņujorkas līdz Maskavai. Un par to lielo troksni, ko viņi tur taista, ir sacīts: kaķa lāsti debesīs nekāpj. Redzi, kad izkaltētā cūkas pūslī ieber zirņus un piesien kaķim pie astes, tad ir vēl trakāks troksnis. Bet saki man, vecais jūras braucēj, vai no visa tā ir kāda jēga?

Krišs nesmējās. Viņš skatījās, kā dēls pārģērbjas darba drēbēs. Pāri visai platajai bronzas krāsas mugurai bija sāta, miesā izrauta švīka — pieminā no artilērijas lādīna šķembas. Ja šī šķemba būtu gājusi mazliet zemāk, tad arī Krišs, varbūt, katru rītu stāvētu nie vārtiņiem un vērotu tukšo ielu. Viņš tur stāvētu, un vienīgais, kur viņš rastu spēkus dienās, kad mūža saule tuvojās apvārsnim, būtu cerība, ka dēls atgriezīsies. Jā, viss ir piepildījies, par ko cīnījās dēls, bet, ja viņš pats būtu kritis, kas tad viņu atdotu tēvam? Neviens neatdotu. Nav tāda spēka, kas to varētu izdarīt. Nav tāda spēka, kas liktu tēvam aizmirst, ka viņam reiz bijis dēls. Citi dejos un priecāties, bet viņš pirms saules stāvēs uz kāņiem un vēros ielu, naktīs viņš pietrūksies kājās un skries atvērt durvis, jo viņam būs liecies, ka uz kāpnēm kāds stāv — tur, protams, neviena nebūs, bet viņš baros sevi ar šīm cerību druskām, jo citādi viņš nevar, viņš — dēla tēvs.

— Kas tev šodien kaiš, vecais? — jautāja Voldis. — Vai tu esi slims? Varbūt tu esi nobijies no tām «tomātu» bombām?

Viņi skatījās Krišā ar tādu kā pārākuma apziņu, viņi, kuru rokas tik spēka pārpilnas, ka nezina, kur to likt, kuri uz lielajiem ūdeņiem svaida balķus kā sērkokciņus un naktīs staigā ar meitenēm līdz pat rītausmai, ne nieka neiztaisidami par to, ka priekšā taču darba diena.

— Es šodien satīku veco Andersonieti, — Krišs gauši teica. — Viņa turpina gaidīt dēlu. Viņa stāvēja pie vārtiņiem un ilgi skatījās.

Cilvēki kļuva nopietni: Krišs bija teicis, ka Andersoniete gaida mājās dēlu. Nu, bet viņš jau turpat sešus gadus gul dziļi zemē, kritis no tā paša lādīna, kas ievainoja Krišā dēlu, un nevienam tas nav nekāds noslēpums. Bet kā tad viņa, vai viņa to vēl nezina?

Viņš bija lāga zēns, šis Andersonu Ernests, un viņi tagad varētu strādāt četratā. Un kā viņš, pavisam vēl puika būdams, apmūļkoja Ulmaņa špikus! Tur jau nu gan arī Krišs bija mazliet vainīgs: kad policijas automašīna brauca pa dambi uz salu, Krišs salas otrā pusē pārcēla Ernestu pāri kanālim, un viņš tur pazuda kokmateriālu grēdās.

— Bet vai tad viņa nezina, ka Ernests kritis? — pēc neliela klusuma brīža jautāja Žanis.

— Viņa zina, — atbildēja Kriša dēls. — Viņa saņēma kara komisariata paziņojumu. Tas vēl tagad pie viņas glabājas. Viņa saņem pensiju. Viņa to visu zina, bet netic.

— Bet tu varēji viņai pastāstīt, ka pats redzēji Ernestu kritušu. Tas taču ir karš. Karš nav bez asinīm. Tā nav parāde, kur bundzinieki rībina bungas un vājē plīvina karogus. Tas ir smags, asiņains darbs.

— Bet, ja es būtu pateicis, vai tad viņai no tā kļūtu labāk?

Viņi klusēdami pārdomāja teikto un dzirdēto. Kaut kas smags un drūms bija nogulis starp viņiem šai vasaras rītā: kara rēgs ar liesmām un nāvi bija izbāzis savu galvu no kapa. Mazdēls ierausās Krišam klēpī un, pieliecies tam pie auss, čukstēja:

— Vecotēv, iesim makšķerēt... Iesim...

Bet Krišs viņam neatbildēja. Piespiedis mazo galvu sev pie krūts, nopūtās.

— Ja pateiktu, viņai būtu vieglāk, — ierunājās Voldis. — Pazustu šis nemiers, šaubas, gaidīšana. Taču miljoniem cilvēku ir samierinājušies ar to, ka viņu dēli nepārnāks, strādā, viņiem dzīvē ir mērķis, un bijušo pamazām pārklāj sūnas... Varbūt ieesim pie Andersonietes, ko?

— Samierinājušies... To tu velti saki, — teica Kriša dēls. — Tas tik vienkārši nepāriet, kā tev liekas. Sūnas tad sūnas, bet vai tu domā, ka vecā Andersoniete vien to nevar aizmirst? Jā, Voldi, mums visādi ir gājis, daudz kas jau pagājis atmiņā, bet to aizmirst — nē. Aizmirst kritušos, izpostītās pilsētas, sadragātās dzīves? Samierināties ar visu to?

— Es par mums nedomāju, — teica Voldis. — Es domāju par viņu, par māti.

— Viņa nesamierināsies. Un neviens nesamierināsies. Nekad. Bet ieiet pie viņas mēs varam.

Uzmetuši plecos svārkus, viņi izgāja pa durvīm: Žanis, pats garākais, pa priekšu, pēc tam Kriša dēls un visbeidzot Voldis. Krišs ilgi meklēja ārdurvju atslēgu, lai gan zināja, kur tā glabājas, un pēc tam lēnām aizslēdza durvis. Pagaidījis mazu brīdi, kamēr tie trīs izgāja uz ielas un iegāja otras mājas dārzā, viņš paņēma mazdēlu pie rokas un sekoja.

Viņi gāja uz priekšu pa mazu, ceriņu krūmiem apstādītu taku, un, jo vairāk viņi tuvojās mājai, jo viņu soļi kļuva gausāki. Aiz ceriņu krūmiem bija neliels dārzs ar dažām kartupeļu vagām, gurķu, kāpostu, burkānu un sīpolu dobēm.

— Kāds skaists dārzs, — klusu teica Žanis. Viņš tur bija apstājies, lai tie citi paietu garām un lai viņš nebūtu pirmais, kas runās ar Ernesta māti. Bet arī pārējie apstājās un ņēmās vērot dārzu.

— Redzi, kā zied jasmīni, — teica Voldis.

— Mēs nokavēsim darbu, — klusu piebilda Kriša dēls.

— Patiešām, ir jau vēls, — tūlīn šo domu uztvēra Žanis. Viņi tur uzgrūdās cits citam virsū, jo visi steidzās uz vārtiņiem — darbu nedrīkstēja kavēt. Bet tad atvērās mājas durvis, un uz kāpnēm iznāca veca sieva. Viņa turēja rokās divus uzvalkus.

Puiši nāca atpakaļ, jo vecā sieviete bija viņus ieraudzījusi. Tā bija pavisam maza un salikusi sieva ar tik labsirdīgiem vaibstiem, kādi ir bērniem un cilvēkiem lielā vecumā.

— Labrīt, — viņi sacīja, — kā jums klājas, Andersonu māt?

— Paldies, dēli, — māte atbildēja, mazliet apmulsusi, redzēdama tik daudz jaunu ciemiņu uzreiz. — Ienāciet, varbūt, istabā. Es te vēl mazu britiņu... Iznesu izvēdināt Ernesta drēbes, kodes nedod miera.

Draugi saskatījās. Šī sieva nesa vēdināt Ernesta drēbes...

— Mums, māt, nav daudz laika, — teica Žanis, — uz brīdi tikai ienācām paskatīties, kā dzīvojat.

Istabā bija puskrēsla, jo logu aizklāja liels ceriņu krūms. Pie loga apdilis šujmašīna, no sienas šurp raudzījās jauna puīša gīmetne.

Māte ienāca istabā un šo to sāka piekārtot.

— Nevajag, — teica Žanis, — mēs ne uz ilgu laiku. Vai par Ernestu nav kādas jaunas ziņas?

Nē, nekādu jaunu ziņu nebija, tikai tas pats vecais komisariata papīris — viņa to sameklēja šujmašīnas atvilktnē un nolika galdā — bet tam jau neesot nekādas nozīmes, cik daudz sievu tādus papīrus saņēmušas, un tomēr dēli ir atgriezušies.

Kriša dēls grozīja nodzeltējušo papīru rokās, nezinādam, kur to likt. Bet viņa ziņkārīgi raudzījās ciemiņos un gaidīja dzirdēt kādu jaunu ziņu par dēlu, jo kāpēc gan viņi visi tā uzreiz būtu sadomājuši ienākt. Un viņi sajuta, ka māte to gaida, bet klusēja, raudzīdamies sev priekšā galdā.

Kriša dēls sagrozījās krēslā.

— Nē, — viņš teica, — nav nekādu jaunu ziņu.

Vecā sieva it kā sarāvās un kļuva vēl mazāka. Viņa paņēma paziņojumu par dēla nāvi un, nemaz nepaskatījies tajā, noglabāja atvilktnē. Ziņkārība un steiga, ar kādu viņa saņēma vīsus, bija izzudusi, palika vienīgi draudzība pret ienācējiem un miers — to viņa bija radījusi ap sevi, dzīvodama šai mājā, kur katra lieta vēl glabāja dēla roku pieskārienus un elpu.

— Bet... varbūt, ka viņš nepārnāk... Ir jau pagājis tik liels laiks, — piesardzīgi ieminējās Žanis.

Viņa izbrīnījies pacēla acis uz runātāju.

— Kā? Kāpēc, dēls, lai viņš nepārnāktu? Kur gan lai viņš citur iet, ja ne pie mātes?..

Žanis samulsis aizgriezās, viņš nespēja izturēt mātes skaidro skatienu, kurā bija tāda pārliecība. Vairs nevarēja nosēdēt arī Voldis. Pietrūcies kājās un dedzīgi apņēmis vecās sievas plecus, viņš teica:

— Vai jums nav vajadzīga mūsu palīdzība? Vai jums kāds nedara pāri? Vai žogs nav kur jāpielāpa, vai jāsaskalda malka? Padodiet tikai ziņu, mēs būsim klāt!

Vecā smaidīja. Nē, viņai tagad nekā nevajadzēja. Gan jau kādu citu reizi, tad viņa paziņos.

Un tad viņi gāja. Pa ceļu viņi neteica ne vārda un vairījās paskatīties viens otrā. Aiz vārtiņiem viņi gandrīz vai saskrējās ar Krišu. Žanis paņēma Kriša mazdēlu rokās, pacēla to augstu gaisā un noskūpstīja.

— Nāc, — atgriezies teica Kriša dēls, — citādi mēs nokavēsim.

Žanis nolika puīšeli zemē un aizsteidzās aizgājējiem pakā. Krišs stāvēja un noskatījās, kā viņi tur gāja — cits citam blakus, platiem soļiem, sparīgi mētādami rokas. Rīta dūmaka bija izgaisusi, debesis atklājās dzidri zilas, un no pilsētas šurp plūda apslāpēta dunoņa, it kā tur vilņotos jūra.

Krišs uzsvieda makšķeres plecā un kopā ar mazdēlu aizgāja uz kanala malu, kur bija piesieta laiva. Iesēdinājās mazo laivā un iekāpis pats, viņš irās, vadīdams laivu gar balķiem uz Daugavas pusi. Viņš irās no visa spēka, bet sirdī bija iegulis smagums.

Viņi iebrauca klusā līcītī, kur starp lielām lapām ziedēja balti ziedi, un tur, krastā izkāpuši, izmeta makšķeres. Otrā pusē palika smilšu lauki ar cietas zāles pudurišiem, aiz tiem vītolos paslēpies Daugavas krasts un vēl tālāk, pāri lielajai stramei — ceļš, pa kuru kā mazas vaboles kustējās automašīnas. Pa Daugavu aizpeldēja kuģis, bet pati upe nebija redzama, un likās, ka tas brauktu pa sauszemi, virzīdamies uz priekšu pa vītoliem apstādītu ceļu.

Krišs piebāza pīpi ar tabaku un aizsmēķējās raudzījās pludīnos. Viņš nebija klāt tur, kad viņi runāja ar veco sievu, un nezina, ko viņi tur sarunāja, bet tas ir drošs, ka viņa tāpat katru rītu ies gaidīt savu Ernestu — viņš to saprot gluži labi. Arī viņam ir dēls, un šai trauksmainajā laikā, kad amerikāņi vicina tās tomātu bumbas, viņš nevar nedomāt par to.

Kaut kur tālu iesāka skanēt kādas fabrikas svilpe, tai tūlīņ atsaučās desmitām citas visās debess pusēs; katrai fabrikai bija mazliet citāda balsis, bet visas tās kopā saplūda varenā, liksmā un dzīvespriecīgā saucienā, kas vilņiem vēlās šurp pāri klajumiem un ūdeņiem, pārmākdams ar savu neaptverami plašo balsi visas citas skaņas.

Mazdēls iztrūcies piespiedās Krišam klāt.

— Kas tas ir, vecotēv, vai tas ir pērkons? Bet kāpēc tad lietus nelīst?

— Tas nav pērkons, — Krišs atbildēja. — Tur strādnieku Rīga sāk darbu. Bet tu jau vēl esi muļķītis, tu nesaproti.

— Bet kāpēc, vecotēv, es esmu muļķītis?

— Tāpēc, ka tu esi vēl mazs.

— Bet kāpēc es esmu mazs?

— Ak, liec tu man mieru!

— Bet kāpēc lai es tev lieku mieru?

Tādās sarunās pagāja labs laiks, un saule jau bija uzkāpusi augstu augstu, bet nemiers Kriša sirdī nenorima. Viņu sagrāba neprātīga vēlēšanās redzēt dēlu. Viņam likās, ka dēlam noteikti notiks kas slikts, ja viņš to neredzēs, vai arī, ja viņš to tagad neieraudzīs, tad, varbūt, neredzēs nekad. Viņš pats nemaz nemeklēja vārdos izskaidrot savas jūtas, viņam vajadzēja redzēt dēlu un vairāk nekā.

Iegrūdis laivu ūdenī, Krišs irās pa to pašu ceļu atpakaļ, tikai šoreiz bija jābrauc vēl tālāks gabals. Viņu apsauca citi makšķeretāji, bet viņš tajos neklausījās. Aizbraucis garām krastā izvilktam velkonim, kuram vīri nodauzīja rūsu, Krišs laivu iegriezta šaurā ceļā starp nepārredzamām balķu grēdām.

Viņam slāpa dzert, un sviedri lija acīs; viņš pasmēla sauļā ūdeni, apslāpināja galvu un irās tālāk: kaut kur šīs balķu grēdas galā strādāja viņa dēls. Beidzot Krišs atvieglināts nopūtās, ievilka airus un ļāva laivai slidēt pašai. Viņš bija atbraucis un redzēja, ka te viss kārtībā: vīri pa slīdēm rāva balķus no ūdens uz paaugstinājuma un tur tos sazāģēja vajadzīgos garumos, lai iekrautu automašīnas, kas rindā gaidīja savu kārtu.

Dēls nepiegriezta Krišam nekādu vērību, viņš tikai noteica: «Tu esi atnācis?» — un strādāja tālāk, it kā tāda Kriša nemaz pasaulē nebūtu. Vecais vīrs pat apvainojās par šādu neuzmanību — viņš taču bija iedomājies nezin ko — bet nekā neteica: viņa sirds atkal bija mierīga. Viņš pat mazliet sakaunējās par tām domām, kas tik nelietīgi bija pārņēmušas viņa vīra prātu, bet, raugoties cilvēkos, kā viņi strādāja, arī šī sajūta izgaisa. Krišs pat padzina jokus ar vienu otru un, pārāk aizrāvēs, sāka dot padomus, kā jāstrādā.

Bet viņiem nebija laika klausīties Krišā. Līdz jostas vietai kaili, nosvīduši spīdīgi, viņi rāva, vēla un grūda balķus. Elektriskais zāģis kokes kā sviestu vienā mirklī sagrieza gabalos; ar ķekšiem bruņojušies, Voldis un Žanis tos uzrāva uz automašīnas platformas.

— Šis resnais, — piepūlē rēca Voldis, — lai piespiež — viens, divi, reizē! — čerčiļiem asti!

Balķa gals dārdēdams uzripoja uz platformas, mašīna nolīgojās.

— Jūs tur, — sauca šoferis, izbāzis galvu no būdas, — netrakoļiet, ka nesalauž!

— Nerūc, vecais, gan būs labi, — atbildēja Voldis. Un turpināja komandēt: — Šito — viens, divi, reizē! — trumeniem uz nagiem, aiziet!

Tā viņš sauca, kamēr viņam sajuka registri, un tad viņš sāka sarakstu no gala. Smagi krautās automašīnas viena pēc otras aizlīgoja pa dambi. Šņākdams un svilpdams aizdrāzās vilciens. Krišs skatīdamies klakšķināja mēli: tas tikai bija darbs!

Bet tad viņš ievēroja, ka mazdēls kaut kur pazudis. Mazais bija nolīcies laivā, aizmidzis un gulēdams smaidīja.

Krišs lēnām irās uz mājām.

Pagāja diena. Krišs, sēdēdams uz kāpnēm un kūpinādams pīpi, sagaidīja strādniekus. Viņš lielā labsajūtā smaidīja. Šoreiz viņš nebija nokavējis, viņš bija mizojis kartupeļus, šo to cepis un vārījis, un vakariņas jau gaidīja ēdējus.

Vakars nolaidās pāri lielajiem ūdeņiem, pāri pilsētai. Aplūsa dienas trokšņi, sabiezēja krēsla, un vienā mirklī visa pasaule atmirdzēja tūkstoš ugunos; tās stiepās gar krastiem un sadevās pāri melnajām straumēm rokās, atstādamas ūdenī vizuļojošus ceļus, tās milzīgā lokā aptvēra visu salu un sarunājās pāri klajumiem noslēpumainā valodā. Gaisa bija smags no ziedu, ūdens un valgās zemes smaržām, kas cēlās pretī tumšajām debesīm kā no neskaitāmiem mūžīgi neizsīkstošiem avotiem.

Kāda veca sieva iznāca no savas mājas un ilgi stāvēja pie vārtiņiem. Iela bija klusa, tukša un tur neredzēja neviena cilvēka. Cita pēc citas izdzisa ugunis māju logos, palika tikai lielās pilsētas mirdzošais loks kā piena ceļš naksnīgās debesīs.

Ieliņas galā parādījās kāds cilvēks. Nē, tur bija divi, — puisis un meiča, un viņi, klusu smiedamies, nāca šurp. Māte iestājās vairāk ēnā — Ernesta gaitu tā pazītu starp desmit nācējiem, bet tas nebija viņš.

Viņa iestājās ēnā un smaidīja. Nācēji apstājās pavisam netālu pie dārznieka mājas vārtiņiem un nevarēja vien atvadīties. Beidzot puisis noskūpstīja meiču, viņa izrāvās un pazuda dārzā.

— Es tevi mīlu, — viņš čukstēja pāri žogam.

Atbildei noskanēja smieklis. Viņš tur pagrozījās vēl kādu brīdi un kā noreibis soļoja tālāk. Māte jau varēja saredzēt viņa seju un sadzirdēt elpu.

— Dēls, kas tev mācīja meitenēm teikt tādus vārdus? — viņa sacīja pusē nopietni, pusē jokodamās.

— Tā esi tu, Ernesta māt? — Voldis iesaucās un iesmējās. — Bet es jau domāju, ka Kriša dēls te ķīkerē!

— Palaidnieks! Bet kad tad tu gulēsi, redzi — jau drīz ausma!

— Nu! — Voldis atteica. Bet tad viņš kļuva nopietns. — Bet kā tu, māt, tik vēlu?..

Viņa neatbildēja labu brīdi.

— Ej mājās, dēls, — beidzot teica.

Voldis aizgāja pa ielas vidu, it kā viņam vienam piederētu visa pasaule. Viņa augums izdalījās pret gaišo debesmalu un likās, ka tur aiziet milzis.

Pa ielu pastaigājās vairs tikai klusums un nakts. Bet ne uz ilgu laiku — no otras puses parādījās pulciņš puīšu, un vecā sieva viņu vidū kā masta koku ieraudzīja Žani. Viņš stāstīja kaut ko jocīgu, un citi skaļi smējās. Viņi nebēdāja ne par nakti, ne miegu.

Māte smaidīja. Austrumos jau sārtojās lēkts, un zālē parādījās rasas pilieni, kad viņa aizgāja uz savu istabu.

Kas tie tādi, kas dziedāja?

(PIEZĪMES NO PIRMO DZIESMU SVĒTKU DIENĀM)

Rīga, Rīga, tā dažs saukā,
Kur tie lepnie kungi braukā.
(No vecas ziņas)

V. ŪDRIS

R. Jansona zīmējumi

Satraukuma pilns Latvijas laukos bija 1873. gada pavasaris. Ziņa par pirmajiem vispārējiem dziesmu svētkiem sacēla spēcīgas atbalsis malās.

Rīga — tā bija pilsēta, kur vara atradās vācu rokās, kur vāciski buldurēja, par vāciešiem uzdevās pirmie latviešu namu īpašnieki, andelmaņi, fabrikanti, bodeszeļļi.

Vēl ik gadus Rātslaukumā paziņoja, ko Augstā Rāte ievēlējusi no jauna savā sastāvā, un nolāsija Rīgas Burspraku jeb Likumus. Vācu rātskungi iznāca uz balkona savos amata tērpos ar resnām zelta ķēdēm, un birģermeistars svinīgā balsī pilsoņiem atgādināja: «To grīb tā Augstā Rāte, ka šīnī pilsētā ikvienam būs godīgu muti brūķēt pret kungiem un lielkungiem.»

Un šīnī pilsētā, kur noteicēji bija vācu tirgoņi un namīpašnieki, vajadzēja notikt latviešu dziesmu svētkiem.

Pirmie dziesmu svētki zināmas nepatīkšanas sagādāja arī Rīgas latviešu namīpašniekiem, fabrikantiem un tirgoņiem. Jāņa vārtu tuvumā jau bija pacēlusies Rīgas latviešu biedrības pilāra Tomsona jaunā kaulu miltu fabrika. Turpat blakus Čūku dārzam bija Jēkaba Dombrovska kokzāģētava. Andrejam Dombrovskim bija koku placis Mīlgrāvī, bet Augusta Dombrovska prāmji piedzina un nolādēja kokus savu radnieku fabrikās. Richards Tomsons runāja, ka latviešiem vajagot attīstīt savu tautisko muižniecību. Viņš apgalvoja, ka gaidāmajām reformām vajagot būt tādām, kas to veicina un nevis kavē. Viņa ticības apliecinājums bija skunstmēslī, kuriem lielākas peļņas dēļ piejauca smiltis. Jēkaba Dombrovska koku zāģētavās latviešu strādniekus izsūca vēl nekautrīgāk kā pie vācu kungiem. Mantrausībā degdama, ar adīkli rokā pa koku placī skraidīja Dombrovska sieva Katrīna, uzmanīdama, lai strādnieki neslamstītos pa gaņģiem un savās īpašās vajadzībās netērētu kunga laiku pārāk par nolikto normu.

Arī citi tautiskie ierāvēji nevarēja sūdzēties. Saviem veikalēm viņi pielika izkārtnes «Pie tautieša», un nauda tiem nāca pa logiem un durvīm. Viņi jau mēdza teikt: «Mums tagad iet augsti. Mums tagad sava biedrība. Visas rektas mēs esam sasnieguši, visu izkarojuši.» Un gau-

žām viņiem nepatika Kronvalda tautiskais, ideju aparotais dedzīgums, viņus satrauca tā uguns, kas gruzdēja darba tautā, svešas viņiem bija tautas prasības pēc nacionālas un sociālas atbrīvošanas. Jaunā latviešu buržuāzija patiesībā nacentās pēc vācu kundzības izdeldēšanas un tautas nacionālās apspiestības likvidēšanas. Tās galvenais mērķis bija dabūt prāvāku gabalu pīrāga, ko no tautas mokām un sviedriem cepa vācu kungi. Tādēļ viņi meklēja saprašanos ar vācu aprindām. «Mājas Viesis» tajos gados bija tikpat kā Rīgas latviešu biedrības oficiozs. Tā gudrība bija:

«Mierš un satīcīb' kur valda,
Tur ir visiem dzīve salda.»

Tā bija arī latviešu buržuāzijas devīze. Bet latviešu darba tauta dziedāja seno dziesmu, ka tā kungu vācieti dancinās uz karstiem ķieģeļiem. Un, liekas, tautai nekas nebija pretim uz nokaitētiem ķieģeļiem padancināt arī savus pusnacionālos, puskārkluvācietiskos sviedru dzērājus.

Kad Rīgas latviešu biedrības vadība ierosināja rīkot pirmos dziesmu svētkus, tā nedomāja par plašas tautas kustības ierosināšanu. Biedrība toreiz bija tuvu sabrukumam. Tās darbība bija apsikusi. Kādreiz pasāktās teātra izrādes bija gandrīz pavisam mitējušās. «Baltijas Vēstnesis» žēlojās, ka teātri vienmēr jāsākot ar jauniem spēkiem, jo vecie pametot skunsti — tādēļ, ka brūtgans radies, Daugavā ledus nedrošs, galva sāpot, vaļas trūkstot utt. Rosības trūkuma dēļ bankrotam tuvu bija pat biedrībā ierīkotā bufete. Lai uzkurinātu savu «māmuļu» un iegūtu naudu, vadītāji nolēma sniegt ko jaunu. Laba lieta bija dziedāšana. Viņi domāja, ka tā varētu dot ienākumus un celt biedrības cieņu. Tādēļ 9. februārī runasvīri uz ātru roku nosprīda sarīkot Rīgā vispārējus dziedāšanas svētkus vēl tai pašā gadā. Viņi toreiz nesaprata, ka izraisa spēkus, kas tiem pāvaugs pāri galvai.

Vārti atvērās, palodas pacēlās.
AUSEKLIS

Latviešu biedrības pilāriem dziesmu svētku sarīkošana bija līdzeklis savas autoritātes celšanai un kases pildīšanai. Bet tauta, kas smaka zem baronu jūga laukos, pilsētās cieta no vispārējā beztiesiskuma, nacionāliem un sociāliem spaidiem, to uztvēra kā saucienus nacionāli demokrātiskai demonstrācijai.

Gatavošanās laiks dziesmu svētkiem bija gaužām īss — tikai dažī mēneši. Bet to pildīja neredzēta rosība. It kā jaunai dzīvei atdzima jau pastāvošie kori. Daudzās vietās tie radās pilnīgi no jauna. Pēc smagiem dienas darbiem dziedātāji pulcējās skolās, lai mācītos dziesmas.

Viņi neapmierinājās tikai ar korus dziedāšanu vien. Pa dienas vidu, atpūtas laikā un vakaros atsevišķu balsu dziedātāji pulcējās vienkop kādās mājās, lai samācītos savas balsis. Pulcēšanās koros, gatavošanās dziesmu svētkiem kļuva par istu tautas biedrošanās formu. Tolaik aculiecinieks Kaudzītes Matīss raksta: «Pa starpām kori saziņojās un apvaicājās par gatavošanās sekmēm un izmainīja savstarpīgi padomus un piedzīvojumus. Mazāk spēcīgos stiprākie pamudināja un pat pabalstīja. Iejūminājums un piedalīšanās bija tik liels, ka daži dziedātāji, kam pašu draudzēs kori nevarēja sastādīties, uzņēmās staigāt tālus ceļus uz kaimiņu draudzēm un piedalīties tur pie viņu koriem, kas bija pieteikušies. Atsaucās pat tādi dziedātāji, kas nespēja sasniegt neviena kora, bet izmācījās mājās katrs savu balsi visām

svētku dziesmām, un pieteicās līdz uz pievienošanās savu balsu pulkiem... Vispēdīgi apspriež vienkopīgi ceļus, pa kuriem braukt, stundas un vietas, kad un kur satikties, ko ņemt līdzā utt., visu citu... Meitiņām mātes apgādājušas kā spēdamas svētku rotas; dod līdz arī ceļa iztiku. Tēvi sajūdz prāvākos zirgus labākās lietās un glītākos ratos. Tad pat vai teciņiem ratos iekšā un projām uz Rīgu.»

Nokļūt Rīgā toreiz nebija vienkārša lieta. No Rīgas Tukuma virzienā vēl nebija neviena dzelzceļa. Dzelzceļš (toreiz to dēvēja par eizenbāni) vēl bija jauna parādība. Tikai pirms nedaudz gadiem bija izbūvēts Rīgas-Daugavpils dzelzceļš. Stacija bija liels brīnums — laudis runāja, ka tur uzcelts puspūra vietas liels jumts no dzelzs un glāzes vien. Sieviņas laužīja galvas — kā gan tādi ugunsrati

varot būt ierīkoti, — laikam uguns kuroties disteles galā un raujot ratus uz priekšu. Kurzemnieki Rīgā varēja nokļūt tikai ar orēm. Tās sasēdās pilnas dziedātāju un devās ceļā. Tā kā, no mājām izbraucot, visas dziesmas vēl nebija samācītas, ikvienā orē sēdās vienas balsis laudis un pa ceļam vēl mācījās dziedāt. Izbrīnījušies viņos noraudzījās Rīgas kungi, kas ekipāžās izbrauca uz Dubultiem. Jūrmala tolaik vēl bija tukša un neiztaisīta, nokļūt uz turieni varēja tikai ar zirgiem un laivām. Toreiz ceļa malā ik pēc nedaudz verstīm bija krogi. Tur ores pietāja, dziedātāji sagāja kopā un diriģenta vadībā sadziedāja dziesmu, kā pienākas.

Rīga dimd, Rīga dimd,
Kas to Rīgu dimdināja?
Tautas dziesma

Ja pirmo dziesmu svētku dalībnieki šodien redzētu Rīgu, viņi domātu, ka Daugavas malā pacēlusies pavisam cita pilsēta. Tikai pirms nedaudz gadiem toreiz bija nojaukti Iekšējās mūri un norakti smilšu vaļņi. Uz bijušā Pankūku bastiona samērā nesen bija uzcelts operas nams. Kanāla apstādījumi vēl bija maz izveidoti. Aspazijas bulvārī nebija stalto namu. Par isto pilsētu toreiz skaitīja Iekšējo. Aiz kanāla sākās Ārīgā. Atsevišķas jaunceltnes tur mainījās ar būvlaukumiem. Gar Kirova ielu vietām bija vēl smilšu laukumi un kāpostu dārzi. Rīgas ielās nebija ne tramvaju, ne trolejbusu, ne automobiļu. Pirmo ielu dzelzceļu ierīkoja tikai 9 gadus pēc dziesmu svētkiem, un līdz 1902. gadam tā vagonus vilka zirgi. Zirgs toreiz bija ielu valdnieks. Tur, kur tagad paceļas Ministru Padomes un Tieslietu ministrijas nami, toreiz bija tukšs laukums, kur laucinieki tirgojās ar salmiem un sienu.

Bet šī vecmodīgā neizveidotā Rīga bija latviešu tautai naidīgās vācietības cietoksnis. Šā cietokšņa sturmēšanai Rīgā bija saradušies latviešu darba tautas dziedātāji. Ar karogiem viņi gāja pa Rīgas ielām. Vācu špīsbirģeri un rātsheri bija satraukti. Vācu mamzeles gaudās:

«Kas tad nu būs, bauri darba laikā atstāj lopus un laukus un nāk uz Rīgu trevogu taisīt.»

Jā, Rīga bija naidīgu spēku cietoksnis, un to neslēpa. Pār Latviešu biedrības namu gan bija uzrakstīts: «Sveiki! Sveiki! Sveiki!», bet patiesībā Rīga dziedātājus uzņēma kā pabērnus. Maz par viņiem rūpējās arī kārkluvācietiskie Latviešu biedrības pilāri. Dziedātāju toreiz vēl nebija nekāds lielais skaits — 1003 cilvēki, bet tiem nebija sagādātas lāgā pat apmešanās telpas. Gandrīz viņi visi bija novietoti Vingrotāju zālē, kur bija sanests siens. Nevienš no svētku rīkotājiem pie viņiem nerādījās. Vienīgi popularais ziņņu autors Lappas Mārtiņš, stiprinājies ar vairākiem kausiem alus, bija atnācis.

Uz svētku koncertu Keizardārzā (tagadējā Viesturdārzā) gan bija ieradies pats Rīgas bīrģermeistars Eduards Hollanders, bet tas bija naidīgs klausītājs. Doma baznīcu koncertam atvēlēja tikai ar noteikumu, ka svētku rīkotāji paši uz sava rēķina ierīkos dziedātājiem stāvietas un tās atkal izvēks. Un pat par Keizardārzu svētku rīkotājiem vajadzēja samaksāt.

Latviešu tautas dziesmu dimdošās skaņas birģeliskā vācu Rīga noklausījās neslēptā naidā. Viņi pat mēģināja lielo tautas demonstrāciju izjaukt, gājiena laikā aizskardami dziedātājus. Kaudzītes Matīss par vāciešu izturēšanos raksta:

«Bij bijis nodomāts un pat sarīkots uzbrukums arī jaunajam dziesmu svētku karogam, atgriežoties krēslas laikā vai no laicīgā koncerta, vai pēdējā dienā no dziesmu kara, bet laikam gan pēdējā. Tur kādā stūrī sadrūzmējies uz reizes apkārt vesels bars svešu «zeļļu» un sācis makties virsū pēc karoga, protams, lai to kaut kādi sabojātu un sadraņķotu. Tomsonam ar abiem viņa biedriem un ar dziedātāju palīdzību tikko bija izdevies ieklupt važona ratos un tā karogu izglābt no sagānēšanas. Nav zināms, vai šis zemsirdības nedarbs nācis tikai no pašu «zeļļu» vidus vien, vai sarīkots kādā augstākā vadībā; bet tik daudz paliek patiesība, ka latviešu vispārīgo dziesmu svētku karogs ir nīdēts jau no pirmās dienas, aprunāts un apmelots vienmēr...»

Kaudzītes Matīsam taisnība. Pirmie dziesmu svētki bija progresīva parādība, un tie izsauca nīknu naidu reakcijas nometnē. Dziesmu svētku mielastā Bilēnšteins un citi vācu kungu kalpi centās noniecināt tautas dziesmas un cildināt vācu kulturtreģeru nopelnus. Asu pretsitienu viņiem deva Kronvalds, ugunīgiem vārdiem cildinādams tautas dziesmas un šauzdams vācu šausirdību. Kronvalda vārdi progresīvajā inteliģencē un darbaaudīs izraisīja sajūsmas vētru. Bet Latviešu biedrības pilāri kļuva klusēji. Privileģētās vācu aprindas nevarēja ciest, ka latviešu darba cilvēks — tautas dziesmu bāra bērns — pacēla galvu, dimdināja Rīgu, pieprasīja savas tiesības. Un patīkami tas nebija arī latviešu nacionalajai buržuazijai, kas centās ar vāciešiem sadarboties un gribēja dalīties varā.

*

Kopš pirmajiem dziesmu svētkiem pagājuši vairāk nekā trīs gadsimta ceturkšņi. Milzīgas vēsturiskas pārmaiņas līdz pašiem pamatiem sabangojušas tautas dzīvi. Latviešu darba tauta izcīnījusi 1905. gada kaujas, 1917./19. gada nīknās cīņas, izgājusi garu pagrīdes cīņas ceļu, izcīnījusi sev vietu brālīgajā padomju tautu saimē, kopā ar tām uzvarējusi Lielajā Tēvijas karā. Latviešu buržuazija, kas agri kļuva vācu kungu rokaslaiža, savas gaitas beidza kā algots fašisma un imperialisma slepkava. Bet darba tauta, kas pirmajos dziesmu svētkos vēl dziedāja kā bargu kungu klausītāji bāra bērni, Padomju Latvijas dziesmu svētkos pulcējas nepieredzēti milzīgā skaitā. Bāra bērnu dziesmas pieder pagātnei. Šodien viņi dzied kā brīvi savas brīvās zemes un tās bagātību saimnieki.

LATVIEŠU GVARDU KAUVAS CEĻŠ

Lielajā Tēvijas karā pret vācu fašistiskajiem iebrucējiem plecu pie pleca ar dižās krievu tautas un citu padomju tautu varonīgajiem karavīriem cīnījās latviešu gvardes strēlnieki. Viņu kauju slavas apšalktās gaitas devušas patriotisku vielu latviešu padomju dzejnieku, rakstnieku, komponistu un gleznotāju darbiem. Strēlnieku varoņa vienmēr būs dzīvs iedvesmes avots mūsu jaunatnei. Jauki to apliecina diplomdarbs, ko pagatavojušas Rīgas daiļamatniecības vidusskolas absolventes Ilga Lapa un Tija Baltailsvilks.

Viņas noaudušas paklāju, kas kartes veidā rāda gvardes latviešu strēlnieku divīzijas kauju ceļu no Maskavas līdz Rīgai. Ar lielu māksliniecisku veiksmi darinātā paklāja labajā pusē tēlota kaujas karoga pasniegšana divīzijai, bet kreisajā — latviešu gvardes strēlnieku sagaidīšana atbrīvotajā Rīgā. Paklāja apakšā ieauti vārdi no biedra Staļina 1942. gada 5. oktobra pavēles par gvardes latviešu strēlnieku vienības izveidošanu. Paklāja noaušanai jaunās daiļamatniecības veltījās 3040 darba stundas.

Komjauniete Ilga Lapa beigusi skolu ar zelta medaļu. Viņa turpinās izglītību Pedagoģiskajā institūtā, lai kļūtu par skolotāju un strādātu kolchozu laukos. Viņas māte ir viena no Kurbenes rajona Sudalu ciema kolchoza «Darba ceļš» dibinātājām. Arī Tijas Baltailsvilks vecāki ir kolhoznieki un strādā Kandavas rajona kolchozā «Jaunais laiks». K. Sirmis

Attēlā: Tija Baltailsvilks un Ilga Lapa diplomdarba aizstāvēšanas laikā.

K. Rakes foto.

PACEĻAS IZGLĪTĪBAS PILIS

Padomju zemē tautas izglītība ieguvusi tik plašu vērienu, ka tālu vairs nav tas laiks, kad ikviens jauniešis iegūs vidējo izglītību vispārīzglītojošās skolās vai teknikumos. Sekojot Tbilisi, Kijevas un citu pilsētu piemēram, arī Rīgas, Liepājas, Ventspils, Jelgavas un Daugavpils tautas izglītības nodaļas spraudušas uzdevumu panākt, lai ikviens šo pilsētu jauniešis iegūtu vidējo izglītību.

Rīgā pašreiz ceļ trīs jaunas skolas. To celtniecībai šogad atvēlēti 12,5 miljona rubļu.

Suvorova un Artilērijas ielas stūrī, iepretim Ziedoņa dārzam, ātri aug Molotova rajona vidusskolas četrstāvu ēka. Skolā būs 22 klašu telpas, mācību kabineti, laboratorijas, bibliotēka, zāle fiziskās kultūras un sporta nodarbībām, aula ar skatuvi un blakustelpām, plaša ēdamistaba, dzīvokļi skolas vadībai un kalpotājiem. Liela uzmanība tiek veltīta grāmatvedības, elektrotehnikas, stenografijas, mašīnrakstīšanas un citu kabinētu iekārtošanai. Šo praktisko zināšanu apmācību, ko sākušas

Rīgas pilsētas 1., 3. un citas vidusskolas, turpmāk vēl vairāk paplašinās, lai jauniešiem jau pēc vidusskolas beigšanas būtu prasme vienā vai otrā arādā. Jaunajā vidusskolā mācīsies 880 audzēkņi.

Līdzīgu vidusskolu, kurā arī mācīsies 880 audzēkņi, ceļ Staļina rajonā, Sverdlova ielā. Vidusskolu 440 skolēniem ceļ arī Kirova rajonā, Visvalža ielā.

A. Akmeņkalns

Attēlā: jauncelāmās vidusskolas ēka Molotova rajonā.

D. Gedzjuna foto

„DAUGAVA“

Attēlā pa labi — «Daugavas» futbola vienības pamatsastāva spēlētāji (no kreisās): Jēgers (vienības kapteinis), Vinogradovs, Siļickis, Sudmalis, Amaļins, Čerņecovs, Aserštarks, Karičevs, Šebilovs, Užuļis un Kurņevs.

Vissvienības A klases futbola meistarības izcīņā jau otro gadu piedalās Rīgas vienība «Daugava». Meistarības izcīņa šogad rit ļoti spriģi. Nekad agrāk nav bijis tik daudz negaidītu rezultātu, nekad agrāk mūsu valsts vadoties futbola vienības nav zaudējušas tik daudz punktu šķietami vājākām vienībām kā šogad. Kāpēc tā?

Tāpēc, ka šogada meistarības izcīņas nolikums paredz, ka sešas vienības, kas ierindosies pēdējās vietās, pāries uz B klasē. Šis apstāklis ļoti bija zināms pirms sezonas sākuma, tāpēc visas vienības (bet jo sevišķi tās, kuras pagājušajā sezonā palika tabulas lejasgalā) darīja visu, lai, no vienas puses, pastiprinātu savus sastāvus un, no otras puses, iespējami celtu savu sporta meistarību. Pat neviena spēcīgākā vienība nevarēja doties cīņā ar pārliecību, ka uzvara tikpat kā nodrošināta. Vēl nekad līdz šim punktu starpība starp vienību, kura tabulā ieņem pēdējo vietu, un vienību, kura atrodas tabulas augšdaļā, nav bijusi tik niecīga kā šogad. Tā pagājušajā gadā Maskavas «Dinamo» pirmo riņķi nobeidza ar 30 punktiem (pirmā vieta), bet Rīgas «Daugava» — ar 8 punktiem (pēdējā vieta). Tātad starpība bija 22 punkti. Šogad šī starpība pēc 17 kārtām

(no 18) ir tikai 14 punkti, jo Tbilisi «Dinamo» vienībai, kas ieņem pirmo vietu, ir 23 punkti, bet «Neftčapik» vienībai, kas atrodas pēdējā vietā, — 9 punkti.

Labāk nekā pagājušajā gadā šogad veicas Rīgas «Daugava». Pēc neveiksmīgā starta, kad zaudēja «Šachtjor» vienībai, Charkovas «Lokomotivei» un Kļjevas «Dinamo», «Daugavas» vienība saliedējās un uzvarēja valsts spēcīgākās futbola vienības, to starpā Maskavas «Spārtaku» un Maskavas «Dinamo».

Pagājušajā gadā «Daugava» visā meistarības izcīņā ieguva 19 punktus; šogad tikai pirmā riņķa 17 kārtās iegūti 16 punkti, t. i., tieši divreiz tik daudz, cik «Daugava» pagājušajā sezonā ieguva visā pirmajā riņķī. Jāatzīmē, ka tad «Daugava» visā meistarības izcīņā ieguva 21 vārtus, bet zaudēja 64. Šogad, pirmo riņķi nobeidzot, «Daugava» savā bilancē ierakstīja 17 punktus, 22 iegūtos un 19 zaudētos vārtus.

Daudz spriģu cīņu «Daugava» vēl priekšā otrā riņķī. Kā tai veiksies, to grūti paredzēt. Bet visi futbola sporta cienītāji gaida no «Daugavas» lielu cīņas gribu un neatlaidību ikkatrā spēlē.

J. LEVITANS,
PSRS sporta meistars

Attēlos pa kreisi — spēles momenti; augšējais attēlos — skatītāju pārdzīvojumi; apakšējā attēlā — skats pie «Daugavas» stadiona futbola sacīkšu laikā.

D. GEDZJUNA un B. TIKNUSA foto.

ŠACHS

PSRS meistarkandidāta Z. Solmaņa vadībā.

PASAULES SPECĪGĀKO ŠACHISTU MAČS

Pēc sešu nedēļu ilgām cīņām š. g. 20. maijā Budapeštā beidzās starptautiskais šaha turnīrs. Kā visos ievērojamākajos pēckara šaha sarīkojumos, arī Budapeštas starptautiskajā šaha turnīrā spožu uzvaru izcīnīja padomju šahisti: pirmo un otro vietu ieguva padomju lielmeistari I. Boļeslavskis un D. Bronšteins, trešo vietu — padomju lielmeistars V. Smislovs un ceturto — padomju lielmeistars P. Keress.

Saskaņā ar Budapeštas starptautiskā šaha turnīra nolikumu uzvarētājiem jāziedina papildu mačs. Šā mača uzvarētājs iegūs tiesības 1951. gada sākumā cīnīties mačā ar pasaules šaha čempionu lielmeistaru M. Botvīniku par pasaules šaha čempiona nosaukumu.

Divu spēcīgāko pasaules šahistu Boļeslavskā un Bronšteina mačs neapšaubāmi būs viens no izcilākajiem notikumiem visas pasaules šaha dzīvē.

Kā Boļeslavskis, tā arī Bronšteins ir dzimuši un auguši padomju varas laikā, un viņu izcilie sasniegumi šaha mākslā atkārtoti parāda, cik lielas iespējas attīstīt savas spējas ir katram mūsu Dzimtenes jaunietim šaha mākslā, tāpat kā visās citās kultūras nozarēs.

Boļeslavskā-Bronšteina mačs solās būt interesants arī no šaha mākslas viedokļa, jo Bronšteins ir ļoti aktīvs uzbrukuma spēlētājs, kamēr Boļeslavskā spēks sevišķi izpaužas aizsardzībā.

Sniedzam abu lielmeistaru izcīnīto partiju Budapeštas starptautiskā šaha turnīra otrā rīnī. Tā ir pēdējā partija pirms viņu abu mača.

Partija Nr. 1

Vecindiešu aizsardzība

Baltie: I. Boļeslavskis
Melnie: D. Bronšteins

1. d2-d4 Zg8-f6
2. c2-c4 d7-d6
3. Zb1-c3 e7-e5
4. Zg1-f3

Pēc 4. de de un 5. D:d8+ K:d8 melno karālis gan paliek centrā, bet par to melnām figurām ir plašas attīstības iespējas

4. e5-e4

Interesants Bronšteina jauninājums, saistīts ar bāndinieka upuri. Parasti šeit spēlē 4. Zbd7

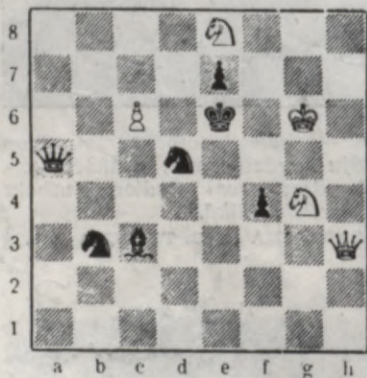
5. Zf3-g5 Lc8-f5
6. Dd1-c2 h7-h6
7. Zg5-e4 Zf8-e4
8. Zc3-e4 Dd8-h4!

PAR GODU PADOMJU LATVIJAS 10. GADADIENAI

Latvijas PSR Ministru Padomes Fiziskās kultūras un sporta komiteja izsludinājusi par godu Padomju Latvijas 10. gadadienai šaha uzdevumu sastādīšanas konkursu Vissavienības

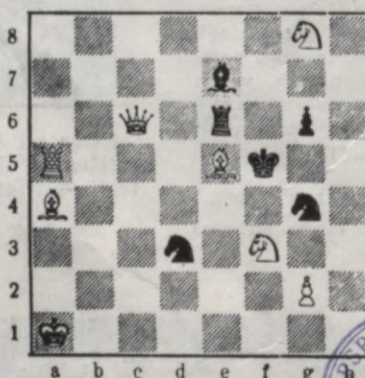
mērogā. Sniedzam uzdevumus no konkursa materiāliem. Autoru uzvārdus publicēsim pēc konkursa rezultātu pasludināšanas.

Uzdevums Nr. 1

Mats 2 gājienos

Uzdevums Nr. 2

Mats 2 gājienos

Melnie piespiež baltoš sist uz d6, tadā kārtā upurējot otru bāndinieku, bet iegūstot ļoti spēcīgu uzbrukumu.

9. Zc4:d6+ Lf8:d6
10. Dc2:f5 Ld6-b4+!
11. Ke1-d1 Dh4:d4+

12. Kd1-c2

Vienīgais gājienš pēc 12. Dd3 D:f2 13. De3+ D:e3 14. L:e3 Zc6 un pēc tam 0-0-0 un melnajiem ļoti aktīva pozīcija.

12. Dd4:c4+

Ievērojot draudus 13. Dc8+ vai 13. e3, nosargājot punktu e4, melnajiem nav iespējas uzbrukumu pastiprināt. Nedrīkstēja 12. ... Zc6 13. e3 0-0? 14. Ld3! un melnajiem reizē draud mats un dāmas zaudējums.

13. Kc2-b1 Zb8-d7
14. e2-e4! Dc4-c5

Labāka atkāpšanās ceļa nav. Pēc dāmu nomaņas baltie bīstamo uzbrukumu atsītuši un cīnās tālāk ar vienādām izredzēm.

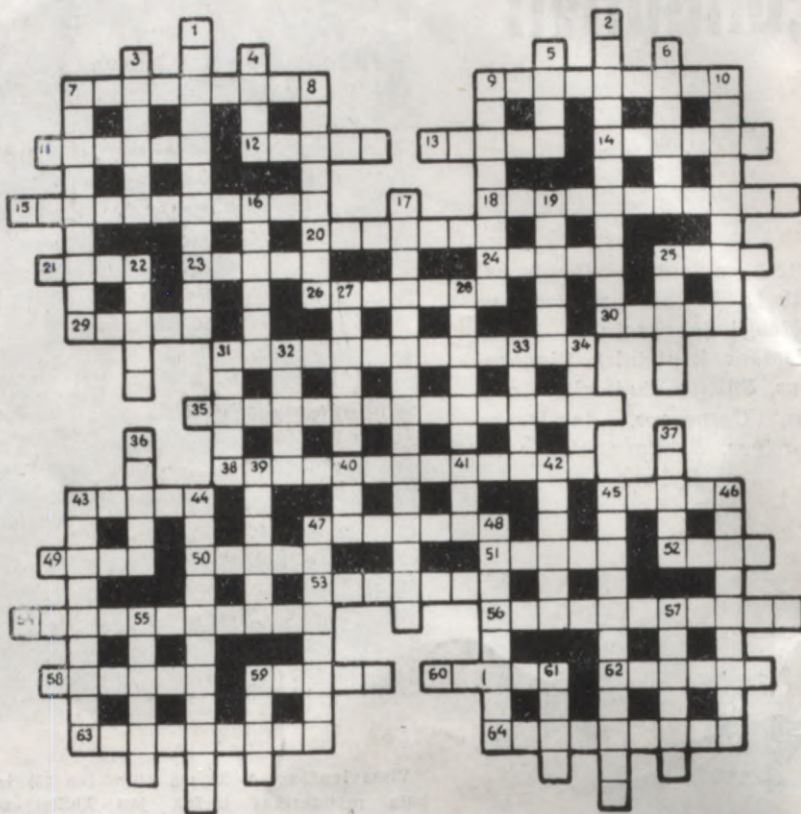
15. Df5:c5 Lb4:c5
16. f2-f3 Ke8-e7
17. Lc1-f4 c7-c6
18. Kb1-c2 Th8-d8
19. Ta1-d1 Zd7-f8
20. Lf1-c4 Zf8-e6
21. Lc4:e6 Ke7:e6

un abi pretinieki vienojas par neizšķirtu.

Isa, bet saturīga cīņa!

KRUSTĀM ŠĶERSĀM

Sastādījis Č. Kindzulis.

Vertikāli: 1. PSRS sporta meistars un rekordists soļošanā. 2. Rīgas vagonu rūpnīcas stachanovietis. 3. Rīgas fabrika pirmrindniece. 4. LPSR Valsts operas un baleta teatra diriģents. 5. Strauts. 6. Noturas uz vietas. 7. Signalizācijas līdzeklis. 8. Glītas. 9. Ierocis. 10. Izdurstīt. 16. Sakņaugu lapas. 17. Filozofisks jēdziens. 19. Nomāt. 22. Zivs organs. 25. Padomju Latvijas lauksaimniecības pirmrindnieks — Socialistiskā Darba Varonis. 27. Padomju Latvijas kolchoznieks, izcils sportists — slēpotājs. 28. Pilsēta Francijā. 31. Skatuves darbs. 32. Forma. 33. Nedāvā uzticību. 34. Liels ugunsurs. 36. Padomju cilvēka dzīves pamats. 37. Padomju saimniecība Rīgas apkaimē. 39. Izgaro. 40. Cilvēka pastāvīgais pavadonis. 41. Staigāt. 42. Tauta Padomju zemes ziemeļos. 43. Rūpniecības strādnieku priekšteči. 44. Padomju jaunatnes priekšpulks. 45. Literaru darbu dramatisētājs. 46. Valsts pilnīga nošķiršanās no citām. 47. Visnepieciešamākais linkopjiem. 48. Galdnieku piederums. 55. Padomju Latvijas čempions sprintā. 57. Apģērbs. 59. Maņas organi. 61. Metāls.

Horizontāli: 7. Šķirotavas depo atslēdznieks-stachanovietis. 9. Kļūdu labotāji. 11. Novads Padomju Latvijā. 12. LPSR Valsts operas un baleta teatra solists. 13. Upe Padomju Latvijā. 14. Cilvēka īpašība. 15. Latviešu padomju dzejnieks. 18. VEF kvalitātes teicamnieku brigadieris-stachanovietis. 20. Izcilas dotības. 21. Latviešu padomju jaunatnes dzejnieks. 23. Kalēja piederums. 24. Neierodas. 25. Spāls. 26. Metalrūpniecības produkts. 29. Neērts. 30. Piedāvāt. 31. Raibs uzvedums. 35. Rūpniecības progresa paātrinātāji. 38. Strādnieces metalrūpniecībā. 43. Senāk. 45. Padomju Latvijas zvejnieku kolchozs pirmrindnieks. 47. Ārsta darba rīks. 49. Koka vainaga sastāvdaļa. 50. Tara labības pārvadāšanai. 51. Jaucu. 52. Stacija Latgalē. 53. Padomju Latvijas novads. 54. «Daugavas» futbola vienības futbolists. 56. Izcils Rīgas stachanovietis, jūras ostas krāvēju brigadieris. 58. Netikai. 59. Zemkopja darba rīki. 60. Latviešu padomju dzejniece. 62. Labības noliktavas. 63. Sievietes vārds (Ģetes lūgā). 64. Izcila stachanoviete, Latvijas PSR Augstākās Padomes deputate.

Žurnāla vāka pirmo un ceturto lappusi zīmējis mākslinieks EDGARS VĀRDAUNIS. Vāka otrā lappusē: LPSR VALSTS OPERAS UN BALETA TEATRIŠ. D. Gedzjuna foto. Vāka trešā lappusē: DAUGAVAS VIĻŅQS. Rūpnīcas VEF virpotājs Jānis Bormanis, Ineja Austra Vitoliņa un meistars Eduards Filipsons atpūtas braucienā ar motorlaivu. D. Gedzjuna foto.

Žurnāla «ZVAIGZNE» nākamais numurs iznāks š. g. 15. augustā.

Atbildīgais redaktors — KĀRLIS OZOLIŅŠ. Laikraksta «Cīņa» izdevums. Redakcijas adrese — Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Tālrunis 26537. Mākslinieciskais iekārtotājs — Rūdolfs Dzenis. Manuskriptus atpakaļ neizsūdz.

JT11895 LPRRT 1. tipogrāfija — «Cīņa» Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Pasūtījuma Nr. 11012. Vārks un pielikumi iespiesti LPRRT Paraugtipogrāfijā, Rīgā, Maskavas ielā 11. Parakstīts iespiešanai 1950. g. 12. jūlijā. Tiraža 40.000 eks. 5 iesp. loksn. Maksā 3 rubļi.

Uhrufala ekeampiera

179

Handwritten signature

1940